

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

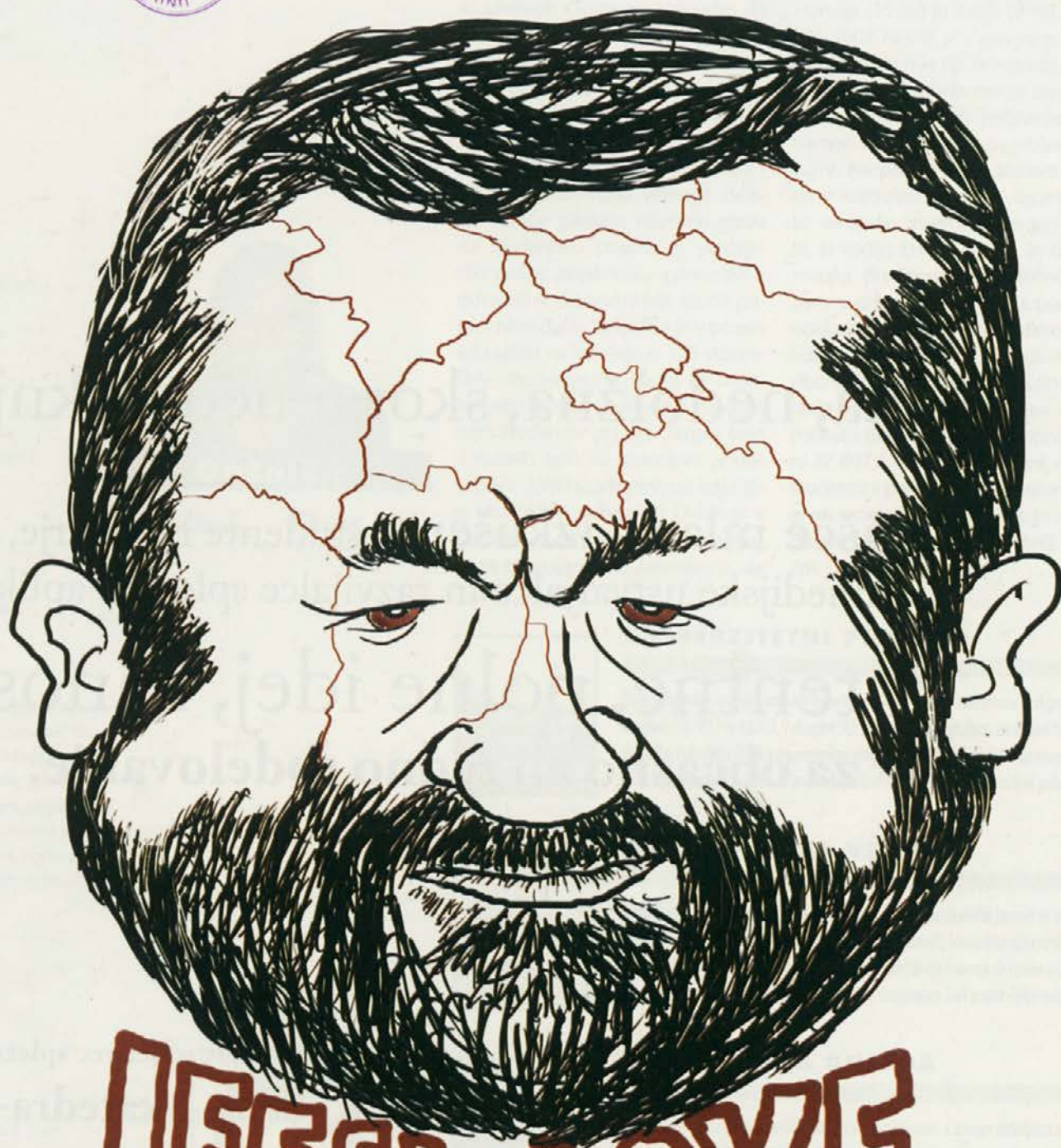
KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 6 · Letnik 2 · November 2007

Zvezne državice

IFEELS LOVE

Slovenije

9 770022 929009

KATEDRA

Lahko pozabite na našo spletno stran,
ampak Mi ne bomo pozabili na Vas.

Mlada, nedolžna, skoraj nedotaknjena,

išče mlade, izkušene, študente novinarje,
multimedijske ustvarjalce in razvijalce spletnih aplikacij,

**potentne, polne idej, zanosa,
za občasno ali redno sodelovanje.**

Postanite sodelavec **spletne Katedre**,
kontakt na **katedra-on.net**

katedra
moč besed

kolofon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRA

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15
2000 Maribor

Predsednik

Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Namestnica urednika

Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki

Matjaž Germ, Gregor Lozar
in Marko Krulc

Urednik fotografije

Aleš Gjerkeš

Oblikovanje in prelom

Denis Kebler

Sodelavci

Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Dario Svetej, Matjaž Turinek, Matjaž Germ, Jasmina Holc, Franja Pižmoht, Igor Bašin, Januš Rasiewicz, Boris Strmšek, Josip Rotar, Robert Mlakar, Aleš Kustec, Helena Rous, Kristjan Jejčič, Aljaž Selinšek, Lučka Zorko, Edwin Munoz in Nika Klamper.

Karikatura in strip

Jernej Žumer

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek

Marketing

NOORDUNG d.o.o.
Ljubljanska cesta 12 F, 1236 Trzin
T: +386 1 56 444 77
F: +386 1 56 444 78
info@noordung.si

Naklada

10.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Daša Purgaj

Daša Purgaj

Erasmus praksa v tujini

V zadnjih letih je mednarodna mobilnost postala del našega vsakdana. Evropski trg dela nam je dosegljiv bolj kot kdajkoli in ni več tako zelo pogojen z ekonomskimi razmerami. Novi program Vseživljenjsko učenje nadaljuje aktivnosti prejšnjih (Socrates, Leonadro da Vinci ...) in si prizadeva pospešiti izmenjavo in sodelovanje med evropskimi državami. V Sloveniji smo se v projekt mobilnost vključili v šolskem letu 1999/2000. V celotni skupini evropskih Erasmus študentov slovenski ne predstavljajo velikega deleža, vendar gledano relativno glede na študentsko populacijo postajamo počasi popolnoma primerljivi z evropskimi državami, kot sta na primer Nemčija in Italija. Če je v prvem letu odšlo na izmenjavo 173 slovenskih študentov, je danes ta številka petkrat višja, enako je s številom tujih študentov pri nas. Skupaj smo v sedmih letih na izmenjavo poslali več kot 3500 študentov, od tega jih je okoli 65 % prihajalo z Univerze v Ljubljani, a tudi Univerza v Mariboru ne zaostaja veliko. Zanimivo je, da

je med Erasmus slovenskimi študenti bilo več študentk kot študentov in da se za izmenjavo v času doktorskega študija odloči manj kot 1 % študentov. Največ študentov odide in pride iz bližnjih držav, kot so Nemčija (21 %), Avstrija (12 %), Španija (10 %), Francija (10 %) in Italija (9 %). Od leta 2007 naprej je v program Erasmus uveden nov tip aktivnosti, in sicer mobilnost študentov in zaposlenih na visokošolskih institucijah za namen praktičnega usposabljanja v tujini. Na prakso lahko študent odide v katerokoli podjetje, izvzete so le evropske institucije, organizacije, ki vodijo EU programe, in diplomatska predstavništva matične države v državi destinaciji. Na podlagi odobrenih sredstev s strani Evropske komisije je CMEPIUS Univerzi v Mariboru odobril sredstva za sofinanciranje 14 mobilnosti študentov z namenom prakse v tujini v skupni višini 22.807,57 EUR, kar pomeni, da so študentu v povprečju omogočeni trije meseci prakse. Izkoristimo to možnost in navežimo stike s podjetji v tujini. Čim prej, tem bolje.

UNIVERZITETNI PROSTOR 8

Tako je bil eden izmed osnovnih kriterijev skupno število znanstveno raziskovalnih člankov SCI, SSCI in A&HCI. V skupini SCI so v ospredju Fakulteta za strojništvo, Pedagoška Fakulteta (ki je v času analize vsebovala sedanjo Fakulteto za naravoslovje in matematiko) in FERi, ki je v zadnjih petih letih prijavila tudi največ patentov.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 12

Bodoči državljani Slovenije morajo vedeti, kdo so nacionalni junaki in utemeljitelji države, kaj pomeni državljanska odgovornost, imeti morajo razvito nacionalno pripadnost, nacionalno zavest in spoštovati morajo državne simbole. Zagovorniki domovinske vzgoje z njenim uvajanjem šoli postavljajo nove cilje.

IZ DOMAČEGA GNEZDA 16

Na primer v Mariboru je običajno, da si s prestopom z enega avtobusa na drugega že porabil dve vožnji. Vsa druga evropska in svetovna mesta pa poznajo pisano paleto ponudb od dnevnih in skupinskih do tedenskih vozovnic ipd., ki veljajo za neomejeno število voženj na poljubnih relacijah.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 24

Če preživite v Bosni, v tem sodu, nekoliko dni, pa vam postane jasno, da tej deželi vlada vseobča nacionalnopolitična depresija, ki jo s svojimi verbalnimi ekscesi dela medijsko privlačno le nekaj odstotkov ekstremistov, ki jih je Den Haag najbrž zaobšel le zaradi pomanjkanja kapacitet v zaporih.

Naslovnica: Jernej Žumer

Zakon o izbrisanih mimo Ustavnega sodišča

Vlada je pripravila nov predlog zakona o izbrisanih, po katerem bi si izbrisane osebe lahko uredile status za nazaj, in sicer pod pogojem, da so že kdaj zaprosile za stalno prebivališče, pa jim to ni bilo odobreno. Koalicija se s predlogom ustavnega zakona strinja, medtem ko so odzivi opozicije mešani. SNS

ga pogojno podpira, SD, LDS in Zares pa predloga ne podpirajo. Na predlog zakona o izbrisanih se je odzval Mirovni inštitut, ki je dejanje vlade ocenil kot še enega v nizu diskriminatorskih ukrepov zoper izbrisane. Zakon je po njihovem mnenju v nasprotju z odločbami Ustavnega sodišča, zanika odgovornost državnih organov za izbris ter izbrisanim odvzema pravico do odškodnine. Po oceni Mirovnega inštituta ni naključje, da je predlog ustavnega zakona prišel v obravnavo ravno v času, ko se je Republiki Sloveniji na Evropskem sodišču za človekove pravice iztekel rok za odgovor na tožbo 11 izbrisanih prebivalcev. Amnesty International Slovenije pa je v odzivu pozvala k umaknitvi zakona. Prepričani so, da bi morala Slovenija pred predsedovanjem EU jasno pokazati svojo zavezo k enakosti in nediskriminaciji.

Je za kadilke še kaj upanja?

Skupina poslancev in mali gostilničarji pripravljajo spremembe kadilskega zakona, ki bi preklical popolno prepoved. Spremembe, ki bodo pripravljene do konca leta, naj bi se nanašale na lastnike manjših lokalov, kjer točijo le pijačo. Lastniki naj bi imeli po novem sami možnost odločanja, ali bo njihov lokal namenjen izključno kadilcem ali nekadilcem. Podobno se z (ne)kajenjem soočajo tudi v Avstriji, kjer naj bi nova protikadilska zakonodaja začela veljati z novim letom. Na žalost konzervativcev pa se to ne bo zgodilo, saj se koalicijski partnerji o vsebini zakonskega predloga niso uspeli uskladiti.

Najbolj absurdni zakoni

Za Britance je najbolj absurdni zakon, ki prepoveduje umiranje v britanskem parlamentu. Na drugo mesto lestvice naj-

manj smiselnih nacionalnih ali mednarodnih zakonov, ki jo je v javnomnenjski raziskavi opravila televizija UKTV, se je uvrstila prepoved, da bi poštno znamko s podobo kralja ali kraljice nalepili na ovojnico tako, da bi bila glava obrnjena navzdol. Za najbolj absurden predpis v mednarodni kategoriji velja zakon iz ameriške zvezne države Ohio, kjer je prepovedano opijaniti ribo. Sledi francoski zakon, ki prepoveduje, da bi svinji dali ime Napoleon ter prepoved za neporočene ženske, kjer jim na Floridi grozi celo zaporna kazen, če v nedeljo skačejo s padalom.

Biogoriva niso »kul«

Uporaba biogoriv namesto nafte in bencina je po mnenju strokovnjaka ZN Jeana Zieglerja zločin proti človeštvu, saj zaradi tega stradajo milijoni. Vse večja uporaba biogoriv prinaša pomanjkanje hrane in rast cen pridelkov. Dogaja se namreč to, da na poljih, kjer bi sicer pridelali hrano, pridelujejo rastline za goriva. Ziegler je zato pozval k petletnemu moratoriju na proizvodnjo biogoriv. V tem času pa bi po njegovih besedah strokovnjaki nedvomno odkrili, kako biogoriva pridobivati iz kmetijskih odpadkov namesto iz pšenice, koruze ali sladkornega trsa. V zadnjem letu so zaradi velikega povpraševanja po rastlinskih gorivih cene hrane narasle, kar smo lahko občutili tudi v Sloveniji.

Robovox je govoril

Mariborčane je med 25. oktobrom in 2. novembrom obiskal prav poseben gost. Na Glavnem trgu je 8 metrov visok robot s pomočjo SMS-tehnologije predstavljal svojevrsten ljudski glas. Interaktivna zvočna instalacija avtorja Martina Briclja je vsak dan na drugo temo sprejemala sporočila in jih preko glasu Robovoxa pošiljala med ljudi. Čeprav se večina Mariborčanov nad idejno poslanstvo orjaka ni preveč navduševala, je bilo zanimivo opazovati množico, ki je preko prvega potujočega kipa na svetu sporočala razne nebuloze, kot so na primer: »Robovox govori – Ich bin kleine schweine« in pa: »Robovox govori – Jelinčič za predsednika«.

Policija kriva za umor Brazilca

Britansko tožilstvo je dva policista spoznalo za kriva, ker sta po pomoti ustrelila mladeniča, ki sta ga zamenjala za bombnega napadalca. Dva člana elitne enote Scotland Yarda sta 22. julija 2005 na jugu Londona 27-let-

nega brazilskega električarja Jeana Charlesa de Menezesa sedemkrat ustrelila v glavo, potem ko je vstopil v vlak. Zamenjala sta ga za Huseina Osmana, enega od štirih moških, ki so dan prej želeli izvesti bombni napad na podzemni železnici. Tožilstvo je zmoto policije označilo kot »šokantno in katastrofalno napako«. Visoki policijski predstavnik in namestnik načelnika Andy Hayman naj bi nekaj ur po ustrelitvi vedel za napako, a je namerno zavajal javnost in nadrejenega. Prav tako naj Menezesu ne bi dali možnosti, da bi se izrekel za nedolžnega. Sodnik je londonski policiji naložil plačilo 250.000 evrov kazni.

Dvom v Bushevo duševno zdravje

Demokratski kandidat na ameriških predsedniških volitvah Dennis Kucinich dvomi, da je ameriški predsednik George Bush pri zdravi pameti. V Bushevo duševno stanje je Kucinich podvomil potem, ko je ta v začetku oktobra v pogovoru z novinarji omenjal možnost tretje svetovne vojne. Takrat je Bush dejal, da bi ljudi moralo zanimati, da Iran ne pride do znanja, potrebnega za izdelavo jedrskega orožja, če se hoče izogniti tretji svetovni vojni. 61-letni Kucinich, ki je med demokratskimi predsedniškimi kandidati bolj v ozadju, svojih besed o Bushu tudi kasneje ni vzel nazaj. »Ne moreš biti predsednik ZDA s takšnimi nasilnimi izjavami. Veliko ljudi potrebuje nego in mislim, da je Bush eden od njih. Če ni nič narobe z njim, pa je nekaj narobe z nami,« je dejal Kucinich.

Mejna kontrola z iglami

Francoski parlament je sprejel zakon o priseljevanju, po katerem je za tujce, ki se nameravajo pridružiti svojim sorodnikom, predviden test DNK. Francoski predsednik Nicolas Sarkozy se je

zaradi spornega zakona, ki vsiljuje nove pogoje za priseljence, soočil tudi z uličnimi protesti in nasprotovanjem znotraj lastnega tabora. Opozicija je večinoma glasovala proti zakonu. Ob tem so poudarili, da se je tvegano zateči h genetiki, da bi določili, kdo lahko pride v Francijo. Poslanec socialistov Arnaud Montebourg je povedal, da zakon krši temeljna načela republike, in dodal, da ustvarja diskriminatorno in rasistično ozračje v državi. Po mnenju opozicije bi lahko zakon pripeljal v sistem, kjer se bo genetika uporabljala kot »orodje administrativne policije.«

Školjke in lokvanji najboljšim dokumentarcem

Na mednarodnem festivalu DokMa so podelili prvi nacionalni nagradi za najboljši slovenski kratkometražni in dolgometražni dokumentarni film. Nagrado lokvanj za najboljši kratkometražni film je prejel film Ples besed avtorice Kaje Tokuhisa. Nagrada zlati lokvanj za najboljši celovečerni slovenski dokumentarni film pa je romala v roke režiserke Polone Sepe za film Kamera tukaj in tudi teče. V tekmoval-

ni kategoriji Medregionalni program je nagrado veliko školjko trikotničarko za najboljši evropski celovečerni dokumentarec prejel film Srbski žebliji Dimitra Anakieva. 4. mednarodni festival dokumentarnega filma DokMa 2007 je po letu dni znova oživil mestni kinodvorani Partizan in Udarnik v centru Maribora ter na projekcije 64 filmov privabil več kot 2.000 gledalcev.

EU razmišlja o uvedbi modre karte

Evropska komisija je razgrnila projekt modre karte, posebnega dovoljenja za bivanje in delo visoko usposobljenih državljanov tretjih držav v EU. Projekt, ki temelji na sistemu »vse na enem mestu«, predvideva en sam postopek za pridobitev enega samega dovoljenja za bivanje in delo na podlagi enotnih pravic. Takšno dovoljenje naj bi veljalo do dve leti z možnostjo podaljšanja. Cilj Komisije je narediti evropski trg dela privlačnejši za visoko usposobljene delavce iz tretjih držav, saj statistika kaže, da jih v Evropo prihaja precej manj kot v Kanado ali Avstralijo. Med ukrepe, ki naj bi naredili Evropo privlačnejšo, sodi določilo, ki visoko usposobljenim delavcem omogoča boljše pogoje za bivanje, na primer da lahko pridejo v državo članico delat in živeti z družino. Ker zakonito zaposleni delavci iz tretjih držav prispevajo k rasti evropskega gospodarstva enako kot državljani EU, jim predlog zagotavlja temeljne socialno-ekonomske pravice na enaki podlagi kot državljanom EU, zatrjujejo v Komisiji.

Zvezne državice

Vladajoča smetana je pripravila pokrajinsko zakonodajo, ki predvideva razrez Slovenije na 14 pokrajin. Vprašanje, ki se postavlja, je naslednje: je tako veliko število pokrajin strokovni ali politični kompromis? Minister Žagar odgovarja, da gre za »politično realnost«, pri tem pa ga ne zmotijo opozorila stroke, opozicije in nenazadnje Ustavnega sodišča.

MARKO KRULC

Strokovne in politične dileme pri uvedbi pokrajin

Vladna služba za lokalno samoupravo je v naročje državnega zbora položila pokrajinsko zakonodajo, ki določa področje pristojnosti bodočih pokrajin, njihovih struktur in način financiranja. Minister za lokalno samoupravo Ivan Žagar je pojasnil, da je razdelitev države narejena na podlagi obstoječe teritorialne razdelitve, 14 pokrajin pa je številka, ki odraža »politično realnost« in spodbuja »razvojni impulz«. Toda mnenja stroke so diametralno nasprotna vladnim interesom. Dr. Marjan Ravbar, ki deluje na Geografskem inštitutu Antona Melika, je mnenja, da gospodarski in družbeni napredek ni rezultat institucionalne regulacije. Tudi dr. Dušan Plut z Oddelka za geografijo na FDV je prepričan, da bi bilo oblikovanje 14 pokrajin gospodarsko neprimerno in v nasprotju s sodobnimi evropskimi gospodarskimi in informacijskimi procesi. Vladno zavzemanje za večje število pokrajin je torej prej politični kot strokovni kompromis.

Smo to že kje videli? V času novodobne politike, ki jo vodi Janez Janša, smo bili priča dodatnemu razčlenjevanju majhnih občin. Argument, ki ga je takrat ponudila vlada, se je hitro izkazal za razvojno demagoškega, saj večini majhnih občin sedaj primanjkuje plačilne sposobnosti oz. likvidnosti in zato niso sposobne reševati lastnih nalog. Glavni razlog čedalje večjega razčlenjevanja občin (in v prihodnje pokrajin) se nanaša na politični interes. Kajti vsaka stranka ima svoje ljudi, toda vsaka stranka ni na oblasti. Ker želijo stranke na obla-

sti svojo moč še povečati, se preko svojih ljudi zavzemajo za odcepitev in občinsko osamosvojitve. Več kot je vzvodov odločanja (beri občin/pokrajin), več je možnosti za uveljavljanje lastnega interesa in nagrajevanja zaslužnih članov. Novodobni borci za odcepitev so po večini vladni zapriseženci, s svojimi obljubami o boljši prihodnosti pa prepričajo vsakogar, ki je dovolj »pameten«, da ne bi glasoval proti »razvoju«. Na takšen način postanejo vladne stranke »gibalo razvoja«. Upoštevanje znani nabor posledic in tegob čedalje večjega razčlenjevanja, nas privede do dejstva, da je »politična realnost« v bistvu strankarsko profilirana pokrajina (glej 5. in 7. točko).

1 pokrajina = 1 škofija?

Na vladni barki je zaradi pokrajinske zakonodaje dolgo časa vladal nemir. Predsednik NSi Andrej Bajuk je v imenu svoje stranke zagovarjal idejo o šestih pokrajinah, ki je zamajala nekaj vladno-koalicijskih temeljev. Bajuk je koncept o šestih pokrajinah dobesedno prekopiral iz Rimskokatoliške pokrajinske organizacije, ki deli Slovenijo na šest delov, natančneje škofij. Nad Bajukovo »idejo« je bil navdušen celo predsednik DZ in član SDS France Cukjati: »Razdelitev na šest škofij je oblikovana zelo organsko in ponuja razmislek o podobni razdelitvi Slovenije na pokrajine.«

Mesec dni kasneje je Bajuk v vlogi finančnega ministra preoblikoval izvorno stališče o šestih pokrajinah in poskrbel za politični salto mortale. Samozavestnega in dokončnega zoperstavljanja predsedniku vlade je bilo konec. Medtem

ko je Janša obdržal status samodržca, je Bajuk podlegel stališčem vlade in mirno obrazložil, da ne bo rušil pokrajinske zakonodaje, ne vladne koalicije.

Financiranje pokrajin

Iz vladnega kabineta odgovarjajo, da z oblikovanjem pokrajin ne bo dodatnih stroškov. Tako predsednik vlade Janez Janša kot tudi minister za lokalno samoupravo Ivan Žagar zagotavljata, da gre za finančno nevtralen projekt. »Osebeno trdim, da ta operacija v osnovnem načelu je in mora biti finančno nevtralna,« meni Ivan Žagar. Bo torej projekt razčlenjevanja države proračunsko blagodejen? Kdo jamči, da uvedba pokrajin proračuna ne bo dodatno obremenila?

Poglejmo, kako »finančno nevtralen« bo projekt pokrajinske zakonodaje. Izračun stroškov, ki ga je pripravila vladna služba za lokalno samoupravo skupaj s finančnim ministrstvom, kaže, da bodo zgolj dodatni funkcionarji na leto stali vsaj štiri milijone evrov. Nekdanji minister za splav in sedanji poslanec NSi Janez Drobnič je podal še bolj kontroverzen izračun: »Če bo vlada vztrajala pri razkosanju države na štirinajst ali petnajst pokrajin, bodo samo tekoči stroški davkoplačevalce stali približno 70 milijonov evrov letno.«

Od kod tako visoki stroški? Plačati bo treba približno 700 izvoljenih svetnikov, administrativno osebje, ki ga bo sestavljalo približno 1500 ljudi, stroške volitev in materialne stroške, povezane z gradnjo ali nakupom prostorov. Dr. Tone Jerovšek, profesor na fakulteti za upravo, je mnenja, da bi v pri-

meru manjšega števila pokrajin bilo tudi manj stroškov. »Z večanjem števila pokrajin se večajo birokratski stroški.«

Zdi se, da bi lahko ustanovili pokrajine po načelu povezovanja občin. Na ta način bi prihranili denar, ki je namenjen za dodatno birokracijo, in ga pretočili v t. i. »razvoj nerazvitih pokrajin«. Toda vladnih ambicij ne zanima »finančno nevtralen« projekt ne strokovni zadržki okrog preštevilitnih pokrajin. Zanimivo je zlasti dejstvo, da ostajajo pomočniki pokrajinske zakonodaje anonimni. Pod zakon se namreč ni podpisal niti en samcat (pravni, geografski, gospodarski ...) strokovnjak.

Zgledovanje po modelu iz tujine?

Izkušnje evropskih držav kažejo tendenco zmanjševanja števila pokrajin. V Nemčiji so denimo preštevilitne pokrajine združili, saj so ugotovili, da so preveč razdrobljene. V Španiji imajo na primer 17 pokrajin in 35 milijonov prebivalcev. V eni pokrajini

Slovenije

ni je torej toliko državljanov, kot jih premore celotna Slovenija. Danska je šla v še drastičnejšo reformo: število pokrajin so znižali s štirinajst na pet. Zakaj je vladajoča smetana proti notranji integraciji Slovenije? Minister Žagar odgovarja, da je na Danskem stopnja demokracije na tako visoki ravni, da je tak proces združevanja možen. Ali drugače povedano: število pokrajin se bo v Sloveniji zmanjšalo šele takrat, ko bo dovolj

sproščena. Torej takrat, ko bo stopnja Janševe »demokracije« na tako visoki ravni, da bodo slovenski mediji objavljali zgolj vladne »dosežke« in opozicijske blasfemije.

Pristojnosti šerifov

Ključno jabolko spora, ki si ga podajata vlada in stroka, je vprašanje prenosa pristojnosti na pokrajinske poglavarje oz. šerife. Koliko politične moči bodo imeli predsedniki pokrajin? Bo država sploh še imela kakšno funkcijo? V pokrajinski zakonodaji je podan enotni sistem, ki »šerifom« pripisuje izvršilno moč. Dr. Tone Jerovšek je obrazložil, da je predsednik vlade v primerjavi s predsednikom pokrajine pravi revež v pristojnostih. Predsednik pokrajine denimo sam odloča o notranji organizaciji pokrajine, določa pokrajinsko upravo, imenuje načelnike upravnih organov, odloča o pritožbah ...

Še več. Janševa vlada se (v 25. členu Zakona o pokrajinah) zavzema, da bi pokrajinske poglavarje izvolil pokrajinski svet in ne državljani na neposrednih volitvah,

kot je praksa na lokalnih volitvah. Saj res. Stopnja demokracije na Slovenskem še ni dovolj visoka. Tudi načrt za izgradnjo politično-teritorialne delitve pokrajin je že v državnem zboru.

Sklad na nerazvite

Vladajoča elita, z Janšo in Žagarjem na čelu, nenehno poudarja, da je potrebno razvojni impulz pripeljati v druge pokrajine. Pokrajine se ustanavljajo zaradi razvoja – pridobivale bodo manj razvite in izgubljale bolj razvite pokrajine. Gre za sistem financiranja, ki prebogati regiji oz. pokrajini odvzame polovico kapitalskega presežka in ga prenese v manj razvito pokrajino. Na tak način se oblikuje sklad na nerazvite, ki ga je Janševa vlada že preizkusila v Zakonu o občinah. Spomnimo se, koliko prahu je dvignil slednji zakon. Mestna občina Ljubljana je, kljub privilegiranemu statusu po Ustavi, ostala brez 60 milijard tolarjev iz naslova dohodnine občanov. Toda konec oktobra letos je Ustavno sodišče ugotovilo, da obstaja (v Zakonu o občinah) cela vrsta rešitev nezakonitih in protiuustavnih. Minister Žagar se s protiuustavnim skladom za razvoj ne obremenjuje, kajti mnenje, ki ga je podalo Ustavno sodišče, bo potrebno v celoti preučiti. V pokrajinski zakonodaji je vsebovan popolnoma enak model financiranja, kot ga je pred nedavnim zavrnilo Ustavno sodišče. Še en dokaz za pritlehno raven demokracije?

»Naša« pokrajina

Zgleda, da se pokrajine ustanavljajo tam, kjer obstajajo korenine vladajoče oblasti. Torej tam, kjer je vladajoča elita teren že obarvala s svojo strankarsko barvo. Tam, kjer so politični botri dovolj »demokracični«. Tam, kjer je »demokracija« sploh doma. Vsepovsod drugje so pokrajine žrtve vladajočih interesov. Brez vladajoče barve sploh ne morejo obstajati. Poglejte, kaj se bo zgodilo iz občine, ki jo vodi Zoran Jančič, ki trdi: »Ljubljana ni del velike pokrajine, ni samostojna pokrajina, ampak so jo dali nekam vmes.« V tistih občinah, kjer ni zastopan interes vladajoče smetane, ni možnosti za integracijo pokrajin. Še slabše: v tistih občinah, kjer politični botri niso »demokracični«, tudi ni »politične realnosti«.

Tekmovalnost prispeva k dv

Zagotavljanje kakovosti visokega šolstva v Evropski uniji in spodbujanje medsebojnega priznavanja sistemov za ocenjevanje kakovosti sta glavna cilja sodelovanja med evropskimi državami. Uspešna univerza tega stoletja mora namreč biti prepoznavna ne samo v regiji, ampak v širšem geografskem prostoru.

PODLUPO

KRITERIJI SHANGHAJSKE LESTVICE

Bivši študentje (alumni): skupno število vseh diplomantov, magistrstov in doktorjev institucije, ki so jim bile podeljene Nobelove nagrade in področne medalje.

Kvaliteta univerze (award): skupno število vseh zaposlenih na instituciji, ki so jim v času njihovega dela na njej bile podeljene Nobelove nagrade iz fizike, kemije, medicine in ekonomije ter področne medalje iz matematike.

Kvaliteta fakultete (Hi-Ci): število visoko citiranih raziskovalcev v 21 področnih kategorijah znotraj življenjskih ved, medicine, fizike, kemije, geologije, strojništva in družbenih ved.

Raziskovalna dejavnost (N&S): število člankov v revijah Nature in Science.

Raziskovalna dejavnost (SCI, SSCI, A&HCI): skupno število člankov, zajetih v razširjenem kazalu znanstvenih citatov (Science Citation Index-expanded) in kazalu citatov družbenih ved (Social Science Citation Index) in A&HCI.

Velikost ustanove (Size): ovrednoteni rezultati zgoraj podanih kriterijev v razmerju do števila polno zaposlenega akademskega osebja

DAŠA PURGAJ

Lestvice in kakovost

Kakovost je tista, ki daje prepoznavnost. Hkrati je kakovost merilo zadovoljstva zaposlenih in študentov, predstavlja pa tudi konkurenčnost z drugimi univerzami. Danes je v svetu več kot 30 različnih nacionalnih in mednarodnih univerzitetnih rangirnih lestvic, ki poskušajo objektivno razvrščati univerze. To ima seveda pozitiven učinek, saj daje smernice univerzi, kako se soočiti in prilagajati novim izzivom v regiji. Lestvice niso same sebi namen, ampak lahko vrednotijo globalni razmah dostopa do visokošolskega programa, vrednotijo lahko pojav mednarodnega visokošolskega trga, predstavljajo krmilne modele tržnega usmerjanja univerz na nacionalni stopnji ter spodbujajo pozitivno tržno tekmovalnost za študente in profesorje. Najvplivnejši univerzitetni lestvici sta trenutno Shanghai (Institute of Higher Educa-

tion, Shanghai Jiago Tong University) in THES-ova (Times Higher Education Supplement). Sledi ji ma CHE-lestevica, ki je nastala kot pobuda na nemški rektorski konferenci v zgodnjih 90. letih. Vse lestvice univerzitetni prostor potrebuje. Lizbonska strategija, recimo, predvideva, da bodo morale vlade posameznih držav Evropske zveze vlagati več v raziskovanje in razvoj, ki se bosta izvajala v uspešnih institucijah, sposobnih, da zagotovijo visoko vračilo vloženih sredstev. Tisti, ki nenazadnje financirajo visokošolsko izobraževanje, morajo vedeti, katere ustanove so najboljše.

Shanghajska lestvica in Univerza v Mariboru

V nasprotju z Univerzo v Ljubljani, ki se je na letošnji Shanghajske lestvice znašla nekje med 402. in 508. mestom, Univerze v Mariboru še ni na seznamu najboljših 500 univerz na svetu. Temu v primerjavi z Ljubljano botruje tudi starost in velikost, pa seveda fa-

kultete, ki so nastale komaj pred kratkim, kot so medicinska, naravoslovno-matematična, filozofska itd. Prizadevanja za dvig kakovosti so sicer velika, a še vedno ni dovolj znanstvenih in raziskovalnih objav v priznanih revijah. Objave v najelitnejši svetovni periodiki so namreč pomembni kazalci kakovostnega raziskovalnega dela. Tudi pri habilitacijah bo potrebno doseči znanstveno odličnost, ki bo naše strokovnjake izenačila s profesorji z najboljših univerz po Shanghajske lestvice, kjer so v samem vrhu ameriške univerze Harvard, Stanford in Berkley. Šele na četrtem mestu je evropska univerza Cambridge. Slovenci veliko izgubljammo predvsem pri kriterijih Alumni in Award. Pri teh nas recimo najbolj prehitelata naši partnerski univerzi v Gradcu in Pragi, ki sta na seznamu med prvimi 400.

Predavanje rektorja Univerze v Mariboru na mednarodni konferenci v Shanghaiu

Pred kratkim je bila v Shangha-

Shanghai, finančna metropola Kitajske, kjer v sklopu Shanghajske Univerze Jiao Tong deluje Institute of Higher Education v katerem nastaja najbolj znana Shanghajska lestvica.

igu kakovosti

iu 2. mednarodna konferenca na temo rangiranja svetovnih univerz (2nd International Conference on World-Class Universities (WCU-2)). Udeleženci konference so bili z vseh kontinentov, predavatelji pa predstavniki najpomembnejših svetovnih rangirnih lestvic ter predstavniki visokošolskega prostora Evrope, ZDA in Kanade, med katerimi velja še posebej poudariti aktivno vlogo direktorja evropskega UNCESO centra za visoko šolstvo. Poleg predstavnikov nekaterih najboljših univerz, ki so še dobili besedo, pa je spregovoril tudi rektor mariborske univerze, dr. Ivan Rozman. Predstavil je pozitivne učinke svetovnih rangirnih lestvic na izboljšanje kakovosti naših univerz. Na Univerzi v Mariboru je bila namreč izvedena raziskava kakovosti posameznih članic, kjer so bili glavni kriteriji izbrani po vzoru svetovnih rangirnih lestvic. Tako je bil eden izmed osnovnih kriterijev skupno število znanstveno raziskovalnih člankov SCI, SSCI in A&HCI. V skupini SCI so v ospredju Fakulteta za strojništvo, Pedagoška Fakulteta (ki je v času analize vsebovala sedanjo Fakulteto za naravoslovje in matema-

tiko) in Fakulteta za elektrotehniko in računalništvo, ki je v zadnjih petih letih prijavila tudi največ patentov. Drugi kriteriji so zajemali še kvaliteto izobraževanja, mednarodno sodelovanje in akademski ugled, ki se je ocenjeval na osnovi nagrad in drugih dejavnosti profesorjev in študentov. Rezultati se po fakultetah precej razlikujejo, kar niti ne preseneča in samo ohranja zdravo tekmovalnost med njimi. Trendi kažejo, da se povečuje število znanstvenih publikacij, število uspešnih projektov, kvantiteta in kvaliteta mednarodnih izmenjav tako študentov kot profesorjev, opaziti pa je mogoče še veliko drugih pozitivnih kazalcev. Prof. Rozman je poudaril, da so prav ti pozitivni kazalci na mariborski univerzi pomemben primer dobre prakse in pomembna izkušnja za svetovni trend ocenjevanja in rangiranja univerz. Rangiranje ne sme biti samo sebi namen, niti ne sme zadevati samo majhnega deleža najvišje rangiranih univerz, temveč morajo globalni trendi svetovnega ocenjevanja univerz imeti pozitiven vpliv na razvoj in dvig kvalitete celotnega visokošolskega prostora.

Idolatrija

Piše: Dario Svetej

Nekateri pri nas še vedno nraje verjamejo, kot mislijo. Zaplombirajo si možgane s političnimi floskulami ali cerkvenimi dogmami, namesto da bi razmišljali, dvomili in iskali odgovore. Udobneje in bolj praktično se je podati v varno zavetje političnih strank ali institucij, kot pa se o njih spraševati in jim gledati pod prste, kajne? Seveda, veliko lažje je slediti čredi ali najrazličnejšim pastirjem, kot pa opozarjati na nevarnosti monopolov nad resnico, vedno znova premišljevat o moralnih vrednotah ter trezno presojsati dejstva. O čem na primer govori dejstvo, da v tej deželi vlada na veliko kupuje tanke in ostalo vojaško kramo, medtem ko skopari pri štipendijah, pokojninah in plačah, pa pri zdravstvu, znanosti, kulturi ...? Ali denimo to, da naše politične "elitneže" očitno bolj skrbi položena zunanja podoba države kot pa njeni državljani? Je v državi, kjer predsednik vlade na očitke o draginji in vse večji socialni stiski ljudi hiti razpredati o kruhu, ki da bojšda gleda iz smetnjakov, postalo sprejemljivo že skorajda vse?! Očitno pri nas razsaja kronična idolatrija, pregnetena s črednim nagonom, oportunitizmom in letargijo. Kako si sicer razlagati pojav, da množice vsakokrat tako slepo sledijo voditeljem, da od njih povsem pozabijo terjati dosledno izpolnjevanje njihovih obljub in odgovorno ravnanje s svojim, davkoplačevalskim denarjem? Nekateri v teh krajih najbrž še niso vzeli lekcij zgodovine oziroma so jih skupaj z abecedo demokracije najverjetneje prešpricali. Če ne bi bilo tako, tod bržčas ne bi bilo toliko nasedanja na stare štose političnih strank in prozorne natege mojstrov politič-

nih preigravanj, znanih po spreminjanju stališč ter barv zaradi lastnih koristi. Ja, prav ti "elitneži", ki tudi po zaslugi "brihtnih" volivcev že leta in leta vedrijo in oblačijo na šentflorjanski politični sceni v različnih funkcijah, so v času predsedniških volitev svarili pred populizmom in se ga hkrati pridno posluževali. Če se je Jelinčič Plemeniti v času prvega polčasa omenjenega cirkusa razkrival z nekaterimi nestrpnimi, ksenofobnimi in homofobnimi izjavami, to seveda še ne pomeni, da mu ni uspelo detektirati – in za svoje cilje s pridom uporabiti – nekaterih v nebo vpijočih težav slovenske družbe, ki jo očitno vse bolj načenja socialna kriza in kriza vrednot. Ob pomoči množice politik(ant)ov bolj ali manj enakih prijemov in obljub, nedavno Jelinčičev volilni rezultat zato gotovo ni presenečenje, temveč predvsem opozorilo. Da so ljudje že siti prodajanja megle in da je skrajni čas za spremembe. V obdobju novega očeta naroda in starih oblastnikov, ki tako radi modrujejo o preteklosti in zaslugah v času osamosvajanja, vsekakor ne škodi napeti ušes in možganov. Predvsem zato, ker se za tovrstnimi izleti v zgodovino za vsakdanjo rabo pogosto ne skriva nič drugega kot pomanjkanje občutka za sedanost, in kar je še huje, popolno pomanjkanje vizije za prihodnost. Sicer pa: vsakdo ima takšnega voditelja, kot si ga zasluži. Kjer so ovce, so tudi pastirji. Da se za sladkimi besedami slednjih običajno skriva želja po oblasti oziroma po vladanju množicam, ki jih je treba na vsak način obvladovati, omejevati, indoktrinirati in jih celo v njihovo dobro držati v nevednosti in poslušnosti, najbrž ni treba posebej poudarjati.

Ob prvono vembrska

Očitno so vsakoletni prvono vembrski prazniki, ki so povezani z dnevom reformacije, postali določeni za to, da razburjajo javnost z najrazličnejšimi pikantnostmi, provokacijami in škandali. Lani je prišla Urška. Letos smo nekoliko pred njimi dobili pomilostitev Rožmana. In četudi se morda zdi, da je šlo bolj za predvolilno, s strani koalicije seveda napačno potezo – zato jo je Janša po kratkem postopku pripisal zaroti močnih centrov »iz ozadja«, ki pač ne delajo nič drugega, kot da neprestano proti njemu kujejo zarote –, je duh te pomilostitve povsem isti kot tisti, ki je preveval proslavo ob dnevu reformacije in polaganje vencev državnih velikašev na grobove žrtev iz druge svetovne vojne – seveda nepartizanskih: rehabilitacija katoliške cerkve namreč.

DR. VESNA VUK GODINA

To dejstvo je odkrito priznala tudi slovenska cerkvena hierarhija, katere predstavniki seveda niso pozabili pripomniti, kako je bila z razveljavitvijo Rožmanove obsodbe odpravljena zgodovinska krivica, ki so jo tako povojni komunisti kot tudi povojna zgodovina tej isti Cerkvi delali, še posebej v luči dejstva, da je ta ista Cerkev ves čas požrtvovalno stala na strani zgodovinskih interesov slovenskega naroda in na strani legitimne slovenske oblasti, ki je bila za časa druge svetovne vojne pač, žali Bog, oblast Italijanov in Nemcev, torej okupatorjev. Na strani te legitimne oblasti so se požrtvovalno borili proti banditom, ki so v podobi partizanov skušali to legitimno oblast zrušiti in vzpostaviti svojo, kar je bilo seveda čisto pučistično vedenje. V hrabri obrambi legitimne oblasti ter zgodovinskih interesov slovenskega naroda so pisali sezname svojih sonarodnjakov za nemške in italijanske legitimne oblastnike (lepo število ljudi s teh seznamov je nato na tak ali drugačen način končalo v smrti), izvajali maše pred pomori in nasploh skrbeli za to, da so se zapisali na stran borcev proti komunizmu. Torej na stran Hitlerja. Rožman je v vseh teh hvalevrednih aktivnostih prednjačil tako zelo, da je za njih (upravičeno ali morda ne?) postal njihova poosebitev. Jasno je seveda, da jim povojni komunistični režim njihovih zgodovinskih zaslug ni mogel priznati, saj so bili njegovi sovražniki, toda danes je končno napočil čas, da je Cerkev skupaj z njenimi požrtvovalnimi člani poplačana za svoj protikomun-

nistični boj in za stalno protikomunistično držo – resnici na ljubo, bila je gotovo eden prvih in ves čas najbolj nepokolebljivih političnih nosilcev te držbe (tu govorimo o Cerkvi, ne o konkretnih duhovnikih, saj je marsikateri izmed njih, žal, zablodil na napačno stran in pristal v Osvobodilni fronti, med partizani, v narodno osvobodilnem boju, kar jasno kaže na to, da je zgrešil ustrezno zgodovinsko presojo o tem, kdo je legitimna politična oblast in kdo so pravi in legitimni nosilci interesov slovenskega naroda). Končno je nastopil čas, da se ta progresivna protikomunistična zgodovinska vloga in drža Cerkve ter njenih velikašev ne le prepozna, ampak tudi nagradi z ustreznim umikom sodbe Rožmanu kot najizrazitejšemu nosilcu zgoraj opisane protikomunistične borbe. Slava mu (namreč Rožmanu)!

Enaki rehabilitacijski duh je preveval tudi proslavo ob dnevu reformacije, na kateri je na veliko presenečenje večine Slovencev glavno vlogo namesto Trubarja igral Hren, glavni protireformator na Slovenskem, ki nam je iz zgodovine in literarne zgodovine znan kot glavni preganjalec slovenskih reformatorjev in sežigalec slovenskih knjig. A to vsem Slovincem bolj ali manj dobro znano dejstvo je gotovo spet rezultat zarote povojnih zgodovinarjev in komunističnih oblastnikov. Gre prav gotovo spet za napačno in pristransko interpretacijo sicer skrajno pozitivne zgodovinske vloge g. Hrena, ki je brez dvoma ključno prispeval k okrepitvi in revitalizaciji tiste iste katoliške cerkve, ki se je kasneje ta-

ko hrabro postavila v boj zoper komuniste. Si lahko zamislite, kaj bi bilo brez Hrena? Kako bi ta ista Cerkev lahko opravila to svojo skrajno pohvalno zgodovinsko vlogo, če bi jo v 16. stoletju na Slovenskem izrinila protestantska cerkev? V tej perspektivi je jasno, da je bil Hren odločilno pozitivna zgodovinska osebnost in ga je zato treba slaviti, Trubarja pa ne, saj je Trubar to isto katoliško cerkev napadal in ogrožal. Slava mu (namreč Hrenu)!

Ker je pravilni zgodovinski spomin očitno končno vendarle premagal pristranske interpretacije zgodovine iz preteklosti, je edino, kar je še treba urediti, to, da se dan reformacije preimenuje v dan protireformacije, kajti častiti je treba kontinuiteto sedanje Cerkve. In samo ter izključno z dnevom protireformacije bi jo lahko ustrezno in dostojno slavili. Salva mu (namreč dnevu protireformacije)!

Zgoraj opisana logika v razumevanju novejših slovenske zgodovine pa ne kaže le na določeno stanje v interesih političnim elit, ampak odpira vrsto vprašanj, ki so za razumevanje slovenske politične sedanjosti in prihodnosti odločilna.

Najprej seveda tisto, ki se nanaša na resnico, ki nam jo je naš takratni profesor za novejšo politično zgodovino, prof. dr. Stane Južnič, povedal že kar prvo uro predavanj: da namreč zgodovino vedno pišejo zmagovalci. In pišejo jo skladno s svojimi političnimi interesi. Ker smo bili v zadnjih dvajsetih letih deležni dveh različnih zgodovinskih zmagovalcev, je torej povsem dosled-

no in logično, da smo deležni tudi dveh različnih zgodovin. Ena slavi NOB, partizane in obtožuje nemške ter italijanske okupatorje in domače kolaboracioniste. Druga slavi vse, kar je protikomunistično, to-

rej (vsaj prikrito) tudi italijanske in nemške okupatorje ter domače kolaboracioniste, kriminalizira pa partizane in NOB. Obe interpretaciji sta legitimni. Vsaj z zornega kota tistih zmagovitih pozicij, iz katerih sta bili

napisani. Kar pa seveda ne pomeni, da sta tudi pravno in moralno enakovredni. Kajti pravno je menda že od rimskega prava naprej jasno, da je vsak, ki prestopi na stran okupatorja, izdajalec ne glede na razlog, ki ga je k temu navedel. Kar pa zadeva moralni diskurz, je tega za zahodno evropsko kulturno tradicijo zakoličil že Dante, ki je izdajalce postavil v najgloblji, deveti krog pekla. In tja je eksplicitno postavil tudi izdajalce domovine. Torej tudi belogardiste, domobrance ipd., čeprav zanje seveda ni vedel. In prav težko bi Dajteja obtožili, da ga je pri tem vodila pristranska indoktrinacija komunističnega političnega režima, mar ne?

Kar pa seveda težavnosti bivanja v situaciji dveh izključujočih se zgodovin v nobenem primeru ne zmanjšuje. In tudi nikakor ne zmanjšuje potrebe po iskanju rešitve tega problema. To je v svoji zgrešeni volilni kampanji priznal tudi naš dragi Lojzek. Ki je seveda ponudil tudi rešitev. Kajti dejal je dobesedno: »Tistega, ki je res sodeloval z okupatorjem na način, da je izdajal slovenski narod, ne moremo videti na strani interesov slovenskega naroda. Je pa to treba ugotoviti na pravi način; tega ne more določiti politični center nedemokratske oblasti.« Na prvi pogled se torej zdi, da je Rožman tudi po Lojzetovo kriv. A je to le videz. Kajti Lojze predlaga pravi način ugotavljanja krivde. Ki je nasproten napačnemu. Napačni je tisti, ko krivdo ugotovi politični center nedemokratske oblasti. In ker je bila oblast v socializmu nedemokratska, so seveda vse njene ugotovitve napačne. Človek se ne more znebiti občutka, da g. Peterle s tem sugerira, da če krivdo ali nekrivdo ugotovi center demokratske oblasti – kar pa je sedanja oblast –, potem je tovrstna ugotovitev pravilna. In se pri tem ujame v vsaj dvojno zanko: prvič, da pravilnost razsojanja nima nič opraviti z demokratskostjo (tudi demokrati se lahko motijo, in to zelo!); in drugič, da so vsi zahodnoevropski centri takratne in sedanje demokratske oblasti jasno razsodili, kdo je imel prav in kdo je bil na pravi strani: namreč Tito in partizani. In morda bi Slovencem ne škodilo, da privzamejo to zunanjo, na demokratskih centrih politične oblasti temelječo razsodbo. Da jo privzamejo. Dojamejo. In se z njo sprijaznijo. Tudi tisti, ki so pač bili na napačni strani. A je tu problem. Namreč, da se ta

razsodba ne more uporabiti v trenutnih političnih ideologijah slovenske desnice. Ki svojo moč utemeljuje na kriminalizaciji povojne socialistične zgodovine. In ki potrebuje skupni imenovalec. Ta je sovražstvo do preteklih oblastnikov in preteklega sistema. V pomanjkanju konstruktivnih pozitivnih projektov – in če je kdo, je sedanja vlada dokazala, da desnici teh projektov v resnici manjka – desnica nujno potrebuje ideološki skupni kriterij. Ki so ga prvo-novembrski dogodki jasno izpostavili. In ki se glasi: vse je prav, kar dela Cerkev, tudi če izdaja, mori, zažiga knjige, blagoslavlja pomore in prisega Hitlerju. In vse je prav, kar je protisocialistično in protikomunistično, četudi krši pravne in moralne standarde, ki so splošno veljavni v vseh zahodno evropskih demokracijah.

Seveda na tem mestu nastopi vprašanje: kateri od zgoraj navedenih kriterijev je pomembnejši, nadrejen drugemu? Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, se je treba spomniti nečesa, kar z njim navidez nima nobene zveze: namreč tega, komu so bili ob 1. novembru položeni venci. S strani uradnih politikov niso bili položeni partizanom. Kar pomeni, da je dominanten kriterij razsojanja protikomunizem. Kajti v partizanih so bili tudi duhovniki in verni ljudje. In če bi bil dominanten kriterij razsojanja pripadnost Cerkvi, bi vsaj njim venci morali biti položeni. Pa niso bili. In to pove vse. Kar vodi v jasen sklep: protikomunistično sovražstvo je povezovalni temelj desnice, ki je toliko pomembnejši, kolikor bolj desnici primanjkuje pozitivnih projektov. Kar je, kot kaže, skupni problem velikega dela desnice v številnih post-socialističnih deželah. To sovražstvo je temelj, v imenu katerega vse, kar je in kar je bilo protikomunistično, postane dobro. Zato je dober Rožman. Zato so dobri domobranci, bela garda in ostali kolaboracionisti. In zato je lahko skupina poljskih članov evropskega parlamenta razglasili generala Franca za izjemnega evropskega katolika. Zato imajo v Latviji predlog, da se Estoncem, ki so služili v nemški SS, prizna status borcev za neodvisnost Estonije in da se jim to delovanje šteje v pokojninsko dobo (kar seveda za tiste Estonce, ki so bili v Rdeči armadi, ne velja). Od tu do zdrsa v desne totalitarizme – tiste, ki so jih obsodile vse zahodne demokracije – pa ni daleč.

Domovinska vzgoja?

V Državnem zboru se je 26. 10. 2007 odvijalo nadaljevanje 32. redne seje. Poslanci so v tretje obravnavali Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovnih šolah. Med drugim se je razpravljalo tudi o uvajanju domovinske vzgoje kot obveznega predmeta. V osnovi gre – vsaj po besedah poslancev, ki so uvajanje tega predmeta zagovarjali – za vzgajanje patriotizma oziroma državlјanskih vrednot. Bodoči državlјani Slovenije morajo vedeti, kdo so nacionalni junaki in utemeljitelji države, kaj pomeni državlјanska odgovornost, imeti morajo razvito nacionalno pripadnost, nacionalno zavest in spoštovati morajo državne simbole. Zagovorniki domovinske vzgoje z njenim uvajanjem šoli postavljajo nove cilje in, kot pravijo sami, izenačujejo težo vzgoje in izobraževanja.

ANDREJ ADAM

Če te ideje dobronamerno posplošimo, lahko rečemo, da gre za vzgojo določenih vrednot, ki zadevajo človeka kot državlјana liberalne demokracije. Toda ob tem se zastavi vprašanje, ali ni res, da je za te cilje že poskrbljeno. Učenci se v slovenskih šolah vendar učijo slovenski jezik, slovensko literaturo, zgodovino Slovencev, spoznajo delitev oblasti in podrobneje delovanje posameznih državnih organov. Hkrati se učijo strpnosti in v zadnjem času celo demokratičnega odločanja in kritičnega mišljenja. Če se osredotočimo na osnovno šolo, so vsega tega deležni pri obveznih predmetih, kot so slovenščina, zgodovina, etika in družba, in izbirnih predmetih, kot so filozofija za otroke, retorika, verstva in etika itd.

Domovinsko vzgojo potemtakem že imamo. Kot filozof lahko celo potrdim, da prinaša izbirni predmet filozofija za otroke v osmem in devetem razredu točno to, kar bi si morala želeli vsaka resnično demokratična država glede državlјanske vzgoje. V osmem razredu uvaja učence v etična raziskovanja, v devetem pa v raziskovanje družbe in demokracije. Učenci osmih razredov tako razpravljajo o vprašanjih, kaj je prav in narobe, o svobodi in pravilih, o vrednotah, dejstvih in mnenjih, o poštenosti, prijateljstvu in tudi o sami diskusiji, ki so jo opravili v šolskem letu. V devetem razredu pa razpravljajo o družbi, zakonu in pravičnosti. Opazili ste, da sem besedo razpravljajo poudaril. Stvar je preprosto v tem, da se o vsem naštetem učijo skozi aktiv-

no udeležbo, s samostojnim razmislekom in preverjanjem lastnih, doma pridobljenih stališč. Snovalci programa (zlasti v Britaniji oziroma v Evropi – za tiste, ki se radi sklicujejo na EU pri utemeljevanju svojih stališč) z uvajanjem te metodologije stavijo, da bodo otroci, ki so lahko aktivni že v šoli in hkrati vseskozi razumno obravnavi, takšni ostali tudi, ko bo šlo zares. Glede na rečeno ne potrebujemo posebnega predmeta o domovinski vzgoji, temveč bi bilo potrebno le smiselno dograditi to, kar že imamo.

Ampak v zgoraj omenjenih dopolnilih k zakonu o tem ni bilo govora. Zato vprašujem: ali pri predlagani domovinski vzgoji, kakor so jo zagovarjali parlamentarci desnice, ne gre prej za šolanje v imenu neke partikularne ideje kot za izobraževanje svobodnega in avtonomnega državlјana porajajoče se demokracije? Kot ste opazili, sem tokrat poudaril besedo šolanje in jo hkrati ločil od besede izobraževanje. Na ta način nisem storil drugega, kakor uvozil dobro znano idejo, ki jo v Evropi razvijajo že dolga desetletja. V šolskem polju obče znani filozof izobraževanja R. S. Peters, denimo, pravi, da se je specifični pojem izobrazbe, ki je vzniknil v 19. stoletju, vzpostavil kot nasprotje šolanja. Različni procesi učenja imajo ime izobraževanja zato, ker prispevajo k razvoju izobraženih mož in žena. Pri tem gre za ideal, ki je nasproten ozki specializaciji in vedno bolj instrumentalnemu pogledu na znanje, povezanim z razvojem tehnologije ali, bi lahko dodali, razvojem državne ideologi-

je. Izobražen človek je tako tisti, ki premore precejšnjo količino znanja, hkrati pa ga odlikuje razumnost, pri čemer se razumnost nanaša na sposobnost samostoj-

nega, avtonomnega razmišljanja. Izobražen človek ne malikuje države, je pa vselej pripravljen in zmožen upravičiti svoja prepričanja in ravnanja, kar seveda im-

plicira tudi morebitno upravičene ljubezni do domovine. Peters poleg tega poudarja, da je izobražen človek zmožen početi stvari zaradi njih samih. Svojega dela torej ne opravlja zgolj zaradi denarja, ne vprašuje se ves čas: kam me to vodi oziroma kaj imam od tega? Udejstvovanje izobraženega tako izraža neko prizadevanje ali zaskrbljenost za stvari, ki ga obdajajo.

Sedaj bo kdo vprašal, ali domovinska vzgoja ne teži natančno k temu. Odgovor je po moje nikalen. To utemeljum z mislijo, da morajo biti procesi izobraževanja – s katerimi bi naj ljudje postali široko razgledani, razumni in zaskrbljeni za stvari, ki jih obdajajo – temu primerni. Teh procesov, če se zopet skličem na Petersa, ne moremo jemati kot goli sredstev za doseg nekih par-

tikularnih ciljev, temveč morajo biti usmerjeni v razvijanje avtonomije pri učečih se. Šoli, denimo, ne moremo naprtiti poslanstva neposrednega vzbujanja nacionalne pripadnosti, nacionalne zvestobe in spoštovanja državnih simbolov, saj s tem pademo v povzročanje teh čustev oziroma dresuro. S tem izobraževanje spremenimo v šolanje, kot smo nakazali zgoraj. A da ne bo pomote – ne pravim, da je s temi cilji kaj narobe ali da je kaj narobe z razumno odmerjenim patriotizmom. Pravim le, da ljubezen do domovine nima prav nikakršne vrednosti, če se zanjo ne odločimo svobodno ali avtonomno; če se zanjo ne odločijo izobraženi oziroma razgledani, razumni in zaskrbljeni posamezniki, ker tako sami hočejo po lastnem predudarku.

Strnimo. Šola ne bi smela delovati na način pogojevanja. Razvijanja mišljenja ne bi smela razumeti kot pomoč pri odločanju, kaj storiti ali v kaj verjeti. Če bi na to vendarle pristali, bi – tako trdi Lipman – šolo spremenili v prostor, kjer bi se učili verjeti v domnevno pravilne stvari in delovati, kot je domnevno primerno. Toda če se nečesa naučimo v smislu, da to vemo, potem smo to primorani tudi verjeti. Prav tako je potem mogoče računati, da bomo v skladu z naučenimi prepričanji delovali. Lipman temu nasprotuje, saj po njegovem sodobna šola ne bi smela uporabljati besednjaka, ki zagotavlja zgolj sprejetje trenutno bolj ali manj uradnih ideologij.

Po njegovem bi morala šola razvijati predvsem kritično mišljenje, a ne v smislu, da se nam poma-

ga odločati, v kaj naj verjamemo, temveč da nas varuje pred pranjem možganov. Šola nas mora usposobiti, da ne bomo sprejemali posameznih stališč, ne da bi imeli predhodno možnost sami raziskati, za kaj gre. Po Lipmanu je zato mnogo bolje, da kritično mišljenje razložimo kot negovanje preizkušajočega skepticizma kakor negovanje niza prepričanj, ki so na dolgi rok dvomljiva. Skratka, tudi po njegovem je potrebno ločiti med izobraževanjem in šolanjem. Šolanje namreč vztraja na tem, da sprejmemo konvencije in se prilagodimo tako v mišljenju kot v delovanju. V nasprotju s tem izobraževanje vztraja na tem, da smo avtonomi, razumni in da dobro presojamo, medtem ko v odnosu do prepričanj ostanemo previdni in odprte glave.

Eno leto mineva od ene najbolj eklatantnih kršitev človekovih pravic v Sloveniji. Vladin »selitveni servis« Strojnovih še ni dokončan, toda še vedno nas prepričujejo, da je bil nujen in povsem zakonit.

Samopreseljevanje

Od trenutka, ko je notranji minister Dragutin Mate lani v Ambrusu izjavil tisti »Ne bodo se več vrnili nazaj«, je zgodba postala uročena. Romska družina se potika po Sloveniji kot potujoči cirkus, ki ga nihče noče, vrli Slovenci so proti njej organizirali vaše straže, razoroževali policiste in sploh jemali pravico v svoje roke. Takšno stanje, zakon ulice, je nadomestilo pravne norme. Postalo je samoumevno. Prepričevanje oblasti je ves čas temeljilo na zelo prozorni manipulaciji: zatrjevati je morala, da so Strojnovi odšli prostovoljno. Da jih nihče v nič ni prisilil. Žalostno je brati nekatere novinarske komentatorje, ki tudi po enem letu ponavljajo to zlaganost. Terapevtska razsežnost razlage je jasna, kajti oprati je treba občutek krivde pri vladi in množicah. Ob petstoglavni trumi domačinov, ki je takrat grozeče zahtevala odhod družine iz Ambrusa, nas namreč prepričuje v nekakšno dogovorjeno prostovoljno gesto. Spomnimo se takratnih besed osemletne romske deklice za TV Slovenija, ki je sredi gozda prestrašeno odgovarjala novinarki na vprašanje, zakaj se mora skrivati: »Lahko nas ubijejo.« Seveda se razlaga te »neprisile«, tako rekoč svobodne odločitve, zoperstavlja vsem pravnim in socialnim definicijam. V bistvu je cinična, kot je bila že takrat. Podobna je izgovoru posiljevalca, ki od punce izsili prista-

nek na spolni odnos, četudi si ta tega ne želi. Ob tem se zoperstavlja tudi razlagi ministra. G. Mate je namreč ob obisku evropskega varuha Thomasa Hammarberga poskusil še s totalno terapijo. Po njegovem se je glasila: »Država ni preselila družine Strojnovi. Preselili so se sami.« Zakaj je to storil? Seveda zato, ker je bolje od laži o tem, da prisile ni bilo, zatajiti kakršnokoli vlogo represivnih organov. Ker odlično deluje na počutje ministrstva in vlade in pomirja slovensko nacionalno substanco, kot ji pravijo. Resnično evropska izjava, prirejena za pogled Sveta Evrope. Strojnovi so pač odšli na počitnice. Najprej v Postojno, potem pa malce naokoli po Sloveniji. Pravzaprav so na – nedvomno neprisilnem – potovanju še danes. In ker so cigani, tako ali tako ne rabijo doma. Nenazadnje jim ga je vlada prav zato porušila. Povod za tale zapis je tudi menjalna pogodba, ki se pripravlja te dni. Če se bodo Strojnovi odpovedali svoji parceli v Ambrusu, potem dobijo drugo. »Smo prisiljeni od vlade, da se mora lokacija zamenjati. Pravijo, da oni zastonj nikomur ne bodo nič dali,« pravi Mirko. Seveda, to bo še eno prostovoljno dejanje, zabeljeno z videzom računice. Ja kaj bi pa radi, da se jim parcela šenka? V Ambrusu jih država ne spusti. Zato se bodo, prosto po Mateju, zopet svobodno odločili za prodajo parcele ... Skupaj s 50 podpisniki iz akademske sfere sem leto nazaj zahteval odstop ministra, ki so ga, tako kot danes, v bran jemali mediji. Še vedno menim, da je G. Mate ob asistenci premierja poglavitni krivec za najbolj transparentno kršitev človekovih pravic v samostojni državi. Prav bizarno je videti, da ta kršitev še kar traja in da se nanjo lepijo nove in nove. Nevaren precedens je to, ki se je trajno zarezal v kolektivno zavest državljanov. Če namreč lahko selitveni servis izvaja enkrat brez škode, celo z odobravanjem, ga boste tudi naslednjič, ko vam bo to ustrezalo. In pravna država se neha, kot je ugotavljal že Hanžek, pri prvi in ne zadnji kršitvi. Tale, ki se dogaja vsem na očeh, pa ne le pridobiva na samoumevnosti, temveč se ob njej še krepita rasizem in netoleranca. Za pogled državljanov so namreč Strojnovi preprosto krivi, ne da se jim godi krivica. Toda prav zgornji diskurz nam jasno pove, kdo se v resnici nezavedno čuti krivega. Tisti, ki nas želi zmanipulirati, da se Strojnovi pač samopreseljujejo. Da jim je tako rekoč dolgčas. Celotno svojo parcelo v Ambrusu bodo zamenjali za drugo, ker se kratkočasijo. V to jih nihče ne bo prisilil ... Smo Slovenci ob pravni izgubi še zdravo pamet?

Poraz vlade, poraz Peterleta, zmaga Türka. Predsedniške volitve so odprle mnogo političnih vprašanj, na katerih si bodo vpleteni še dolgo brusili jezike.

Zmagali Türkovi

Ena najdaljših volilnih kampanj, »krivec« je Lojze Peterle, ki je kandidatu-ero napovedal že leto pred volitvami, ni prinesla pretiranega vznemirjenja, še najbolj »vznemirljiv« je rezultat. Večidel partije se je odigral mimo oči javnosti, ki so ji privoščili le melanholične monodialoge, ki jih je v prvem delu prekinil kak Jelinčičev izbruh, v drugem delu pa napeti živci. Največji zmagovalci so prav gotovo strategji iz Türkovega tabora, ki so zablesteli z odličnimi potezami v odločilnih trenutkih. Tudi sam kandidat je »odigral« odlično, če ste opazili, je med kampanjo celo spremenil način komuniciranja in izpopolnil svojstven retorični slog, ki temelji na izraziti umerjenosti, mirnosti in specifični ritmiki glasu. Celotna kampanja zmagovalca se sicer ni po ničemer, razen detajlov, kot je odličen video arhiv na spletu, razlikovala od konkurenčnih, je pa bila predvsem dovolj konsistentna, kar se je ob-

restovalo. Slovenske predsedniške kampanje so še vedno precej politične, prav izrazito neameriške. Res je, da sta bila glavni zvezdi kandidata in da je izključno njuna celost prepričala marsikaterega volivca, toda večina volilnega telesa je bila motivirana zaradi drugih, predvsem političnih, na nek način celo ideoloških vzgibov. Ljudje so volili proti vladi ali proti Cerkvi, ki so ju povezali s Peterletom, za kar gre delno tudi zasluga Türkovim strategom. Volili so tudi zvesti svojemu levemu ali desnemu političnemu prepričanju. Pogrešanega je tudi nekaj več kvalitetnega političnega oglaševanja. Celostne oglaševalske podobe kandidatov le redko predstavljajo izrazno kampanjsko rešitev, ampak služijo zgolj kot fasada, ponekod celo kot nuja. Televizijski spoti, tiskani oglasi in spletne animacije niso skoraj v ničemer pripomogli k volilnemu izidu, ker je bil oglaševalski splet skoraj popolnoma neizrazen. Večina prepričevanja je namreč ostala na plečih političnega kupčkanja in drugačnih strateških prijemov. Opaziti je bilo tudi izreden angažma različnih strokovnih javnosti za Türkovo kampanjo. V Peterletovem taboru je bila večina »outsourc« strokovnega dela opravljena v odnosu naročnik – izvajalec (kljub čustvenim izlivom Igorja Ariha), medtem ko je Türku na pomoč priskočila izredno motivirana skupina vrhunskih strokovnjakov, ki so odlično pognali volilni stroj. Lojze Peterle se bo verjetno še dolgo spominjal jeseni 2006, ko je suvereno napovedal kandidaturu. Dvomim, da bi bil tako prepričan v svojo odločitev, če bi počakal nekaj mesecev. Opaziti je bilo še en trend, ki se očitno pojavlja v slovenski družbi, in sicer predru-gačenje slovenske družbe in odnosa do tradicionalnih vrednot, skratka odmik od slovenstva, ki je bilo značilno pred leti. Peterletova komunikacija je morda prav tukaj »pionirsko« naletela na nepoznano mino. Politični načrtovalci bodo morali naslednje leto zelo pazljivo ravnati ob implementaciji izvlečkov teh volitev v strategije, ker je prav mogoče, da so bile letošnje volitve izredno specifične.

Pathfinder I. L.

Sejalec lahko naredi napako in poseje grah mimo vrste. Grah ne dela napak, pride ven in pokaže, kako je bil posejan. Študij politologije oziroma družbenih ved. Dokaj zanimiva zadeva, vendar prepletena z mnogimi pastmi.

JANUŠ RASIEWICZ

Zgodilo se je na FDV v Ljubljani. Profesor Igor Lukšič svojim študentom prvega letnika naloži nalogo. Na dan volitev jih napoti v božje hrame zbirat podatke, kaj dušni pastirji razlagajo vernikom pred volitvami in kaj se verne ovčice med sabo o volitvah pogovarjajo. Predrzná poteza, predvsem iz razloga, da gre za nadzor, se pravi za skrivno prisluškovanje ali, preprosto povedano, »špicljanje«. Metoda ni nova, saj je poznana iz bivšega režima, ko je Udba nadzirala državljane, kajti iskanje notranjega

sovražnika je bila stalnica komunizma. Toda, piše se leto 2007 in smo pravzaprav v adolescenci državnosti, saj je pri šestnajstih razvoj resnično eruptiven. In pri vsej tej državni puberteti se pojavljajo tudi politični pubertetni izpadi, kot je omenjeni. Stvar se vedno bolj kristalizira in dobiva vse več razsežnosti. Profesor na FDV pošilja svoje študente v žerjavico po kostanj, ki diši njemu, saj je podpredsednik SD, torej politične stranke, katere cilj je oblast. Podatki, ki jih je na ta način pridobil, so koristni predvsem za tisti del ide-

ološko opredeljenih veljakov, ki kontrolirajo svetovno nazorsko strukturo Slovencev in Slovencev. Tu pa stvari postanejo subtilne. V Ustavi smo ločili cerkev od države, torej vernik je v svojem prepričanju ločen od države (ideološko). Kot državljani seveda nismo ločeni, saj živimo v isti državi in davke plačujemo v isti koš. Tudi volimo iste kandidate, le simpatije kandidatov so verjetno delno pogojene tudi po ključu veren – neveren. Povsem jasno je, da se ljudje med sabo pogovarjamo o kandidatih in njihovih kvalitetah. Vse to so-

di v normalno komuniciranje, kar pa postane za ljudi tipa Igor Lukšič in njegovo stranko zanimivo za analizo oziroma proučevanje politične atmosfere v državi.

Zadeva bi bila do neke mere znosna, če bi šlo za anketo, ki se izvaja po principu želim ali ne želim odgovoriti. Toda princip infiltracije v določene kroge ljudi je nesprejemljiv, tako iz ustavno-pravnega stališča kot iz stališča moralno-etične kulture. Dr. Igor Lukšič si je dovolil več, kot mu dopušča status, ki ga ima na fakulteti in je z dejanjem presešel vse kategorije, ki mu kot predavatelju na FDV gredo.

Napovedati zaključek pričujoče afere je prava uganka. Nesporno je samo to, da gre za dejanje, ki presega demokratične okvire moderne evropske države. Nihče ne more posegati v človekove pravice, pa naj gre za razlog osebne zvedavosti ali za interese, ki so namenjeni zgolj študijskim potrebam. To je premalo trdna podlaga za poseg v intimne pravice državljanek in državljanov, v njihovo osebno doživljanje sveta. Sem jasno sodi vse, kar je človeku lastno in ima svoje mesto v njegovi za-vesti.

Kaj sedaj? Peter Peterka, študent teologije, prvopodpisani pod peticijo, zahteva Lukšičev odstop z mesta podpredsednika stranke SD in profesorja na FDV. Rektorica Univerze v Ljubljani, Andreja Kocijančič, trdi, da z vsebino peticije, ki poziva Igorja Lukšiča k odstopu, ni podrobno seznanjena, kar je verjetno le bypass izjava. Predsednik SD, Borut Pahor, se izmika, rekoč, da gre za poseg politike v avtonomijo univerze, kar je, milo rečeno, nespretna izjava. Dejstvo, ki iz dejanja izhaja, je očitno: kako naj bo dr. Igor Lukšič, kot ideolog in podpredsednik politične stranke, ki je naslednica nekdanje komunistične partije, nevtralen pri svojem delu na univerzi? Že sama naloga, ki jo je dal študentom, kaže na to, da je njegova pozicija na drugem bregu in ga zanimajo stvari, ki so nekoč zanimale politično policijo.

Vedno bolj se mi zdi, da smo na področju demokracije dosegli bore malo. Vpliv bivših struktur z vso njihovo aroganco nam ne bo prinesel kvalitet, ki so na zahodu vraščene v sistem. Trmasto vztrajamo v družbi z niansami balkanskega kolorita. Kako dolgo še?

Avtobusi, drek in a

Stanje v prometu je po besedah strokovne in laične javnosti pri nas že nekaj časa zaskrbljujoče. Najbolj to občutijo uporabniki, ki se na pot podajo bodisi z javnim bodisi z osebnim prevoznim sredstvom. Medtem ko trendi prodaje avtomobilov po vsem svetu naraščajo, pa javni potniški promet izgublja na svoji veljavi.

JOSIP ROTAR

Znano je, da se za prevoz z osebnim avtomobilom odloča več potnikov kot na primer z avtobusom. Število potnikov na avtobusih se je po letu 1995 vsako leto zmanjšalo za desetino in tako je bilo po desetih letih v letu 2005 le še za eno tretjino potnikov iz leta 1995.

Čeprav avtobusi že nekaj časa obstajajo in to področje ne predstavlja še neznane tehnologije, je skoraj neverjetno, da se avtobusi pri nas vozijo prazni in nas prej kot na transportna sredstva spominjajo na oglaševalne panoje. Nasprotno pa pri uporabi avtomobilov trendi naraščajo. Ob tem narašča tudi gostota osebnih vozil v državnem omrežju. Vedno večja težava je dostop do mest, še večja težava pa je najti parkirno mesto.

Teoretično je takšen problem rešljiv s preusmeritvijo dela potnikov iz osebnih avtomobilov na javna prevozna sredstva. Vedeti pa je treba, da ljudje niso idealisti in se zaradi plemenitih ciljev ne bodo odločali za uporabo avtobusov, če se jim to ne splača. Potrebna je širša ponudba, ki ne vsebuje zgolj prevoza na neki relaciji. Cena določene nivoja storitve mora biti še sprejemljiva za tiste, ki bi se sicer na pot odpravili z avtomobilom. Razmerje med dejavniki, kot so cena storitve, hitrost, varnost, udobje, rednost, dostopnost itd., je ključno, da se bodo potniki pri izbiri prevoznega sredstva odločili drugače. Ravno visoke cene storitev vzpodbujajo neenakomernost med naštetimi dejavniki.

Drugi problem, ki se navezuje na ceno, je pomanjkanje raznolikosti v sami ponudbi vozovnic. Na primer v Mariboru je običajno, da si s pre-

stopom z enega avtobusa na drugega že porabil dve vožnji. Vsa druga evropska in svetovna mesta pa poznajo pisano paleto ponudb od dnevniških in skupinskih do tedenskih vozovnic ipd., ki veljajo za neomejeno število voženj na poljubnih relacijah. Dokler se cenovna politika ne bo začela bistveno spreminjati v smeri večje prijaznosti uporabnikom, bodo naše ceste še vedno prenapolnjene z avtomobili. Korak v smeri reševanja tega problema so že nakazali avtobusni prevozniki, ki so na prometno ministrstvo, vlado in javnost naslovili pobudo za 50-odstotno znižanje cen vozovnic v javnem linijskem cestnem prometu s 1. januarjem 2008.

Pristojno ministrstvo je do pobude izrazilo simpatije, potem pa se je predlog med usklajevanjem različnih resorjev nekje izgubil. Če ne drugega, si prevozniki za takšno pobudo zaslužijo vsaj pohvalo. Zavedajo se, da je s problemom upadanja števila potnikov na avtobusih

tesno povezana tudi problematika kolon, nesreč, kulture vožnje ipd. Pobudniki dodatnega subvencioniranja avtobusnih vozovnic so svoje izčrpne kalkulacije že v začetku julija poslali takratnemu ministru za promet Janezu Božiču. Izračunali so, da bi prepolovitev cen avtobus-

nih vozovnic za celotno prihodnje leto stala 19 milijonov evrov. Ob tem so opozorili, da je država samo za prevoze na delo državnih uslužbencev lansko leto porabila 62,5 milijona evrov.

Sedaj lahko pričakujemo odziv države. Tudi če se to ne bo zgodilo in ne glede na trenutno situacijo v prometu, ki jo marsikdo označuje za katastrofalno, pa se na tem mestu v iskanje glavnih krivcev ne bi bilo smiselno spuščati.

Prej kot iskanje krivcev bi bilo boljše poznati same zakonitosti delovanja prometnega sistema v Sloveniji. Kdo so ljudje, ki upravljajo?

vtomobili

Kristijan Jejič

Si zamišljate svet, v katerem vaše pohvale in pritožbe štejejo? Knjiga pritožb v takšnem svetu ne bila samo okras. Smo na dobri poti, da beseda meso postane na področju volitev profesorjev?

Profesorski izpiti

Zakon je začrtal, da se mora pri postopku izvolitev visokošolskih učiteljev oz. habilitacijah upoštevati tudi mnenje študentov. Eno izmed univerzitetnih meril za volitve visokošolskih učiteljev tako določa, da mora vsak posameznik pred izvolitvijo sam pridobiti in vlogi priložiti mnenje študentov. Žal, marsikje to delo opravljajo strokovne službe, ki namesto kandidata pridobivajo ustrezna mnenja. Zloben komentator bi se veselo razpisal o samostojnosti teh kandidatov, ki kasneje ocenjujejo študentovo samostojno delo. Mnenja o pedagoški usposobljenosti oblikujejo študentski sveti članic na podlagi rezultatov študentskih anket. To so tiste gore papirjev, ki jih rešujemo ob koncu oz. začetku semestra. Prav ste prebrali – gore papirjev, tako ima vsak pedagoški delavec svoj obrazec z enakimi vprašanji in enakimi odgovori. Človek se vpraša, kakšen smisel naj bi to imelo. Ocenjevati delo pri predmetu, ki pretežno poteka na terenu, na enak način kot poučevanje slovnice nekega afriškega jezika, je milo rečeno nemogoče. Res je, da so ti obrazci prilagojeni statistični obravnavi, a je statistika hkrati zlorabljen otrok. Nerazumljiva je na primer povezava med dostopnostjo literature in pedagoško usposobljenostjo posameznika. A je vsekakor eden boljših statističnih parametrov ankete. Zabavno je

tudi branje rezultatov teh anket, do katerih ima dostop manj oseb kot do vatikanskih arhivov, saj je odziv anketirancev marsikje porazno nizek. Smešno se zdi, da posameznega profesorja oceni manj kot tretjina vseh študentov. Morda sem osamljen v prepričanju, da bi morale univerze čutiti željo, da dobijo reprezentativne rezultate? Habilitacije in visokošolski učitelji so kapital univerz, nenazadnje so velik delež njihovih proračunov, človek bi torej upravičeno pričakoval, da bo koga zaskrbelo, ker je odzivnost na ankete o pedagoškem delu tako nizka. Občasno se sicer pojavijo nekateri posamezniki, ki si želijo izboljšav, vendar se jih prepogosto zatre z bojznijo, da rušijo in blatijo profesorje. Ob takšnih pojavih si postavljam vprašanje vzroka teh obrambnih mehanizmov, saj sem prepričan, da je akademski kader preveč zrel za nezavedne travme. Zlahka bi me označili za pristranskega, če ne bi ob koncu nekaj besed namenil še študentskim svetom. Cenjeni kolegi, ne smete se pritoževati nad nizko odzivnostjo anketirancev, če so vaša mnenja o pedagoški usposobljenosti podvržena bolj klimi med vodstvom kot resničnim dejstvom. Ne pozabite, da anketa ni samo gorjača, saj lahko z nagrajevanjem dobrih profesorjev izboljšate njihov odnos do študentske ankete. Slišite glas vpijočega v puščavi?

Kdo so ljudje, ki izdajajo koncesije? Kdo so tisti, ki preverjajo in odkrivajo nepravilnosti? Kakšni mehanizmi so jim na voljo? Kakšno vizijo ima do premikanja svojih prebivalcev iz točke A v točko B država? In nenazadnje kdo ima pri določenem (ne)opravljanju dela koristi?

Za lažjo predstavo: največji upravljavec avtobusov na primestnih in medmestnih progah v Sloveniji je podjetje Veolia Transport Slovenija. Podjetje s sedežem v Parizu ima po vsem svetu svoje izpostave. Poleg transporta ljudi se ukvarja tudi s kanalizacijo in vodno regulacijo. Največja svetovna mesta, kot so Tokio,

New Delhi in New York, so upravljanje s svojimi iztrebki zaupale podjetju Veolia. Prihodek od pretoka iztrebkov po ceveh bo vedno zagotovljen.

In kje je sedaj povezava med drekom, nepreglednimi kolonami vozil in praznimi avtobusi? Na prvi pogled pomislimo na zmešnjavo, pa vendar je francoska multikorporacija tam, kjer je treba ščititi francoske interese. V Sloveniji je močno prisotna francoska avtomobilska industrija znamke Renault. Kako bi takšni avtomobili šli v prodajo, če bi se ljudje naenkrat odločili za vožnjo z avtobusi?

Spletno novinarstvo med peklom in nebesi

Tudi tradicionalni mediji se vedno bolj zavedajo pomena svetovnega spleta in se vključujejo v medmrežje. Nekateri v njem prepoznajo nove komunikacijske možnosti, drugi so skeptični. Žalostno pa je, da mediji pri nas zelo malo pozornosti posvečajo kvalitetnemu spletnemu novinarstvu.

MATJAŽ GERM

Biti na spletu je biti medij

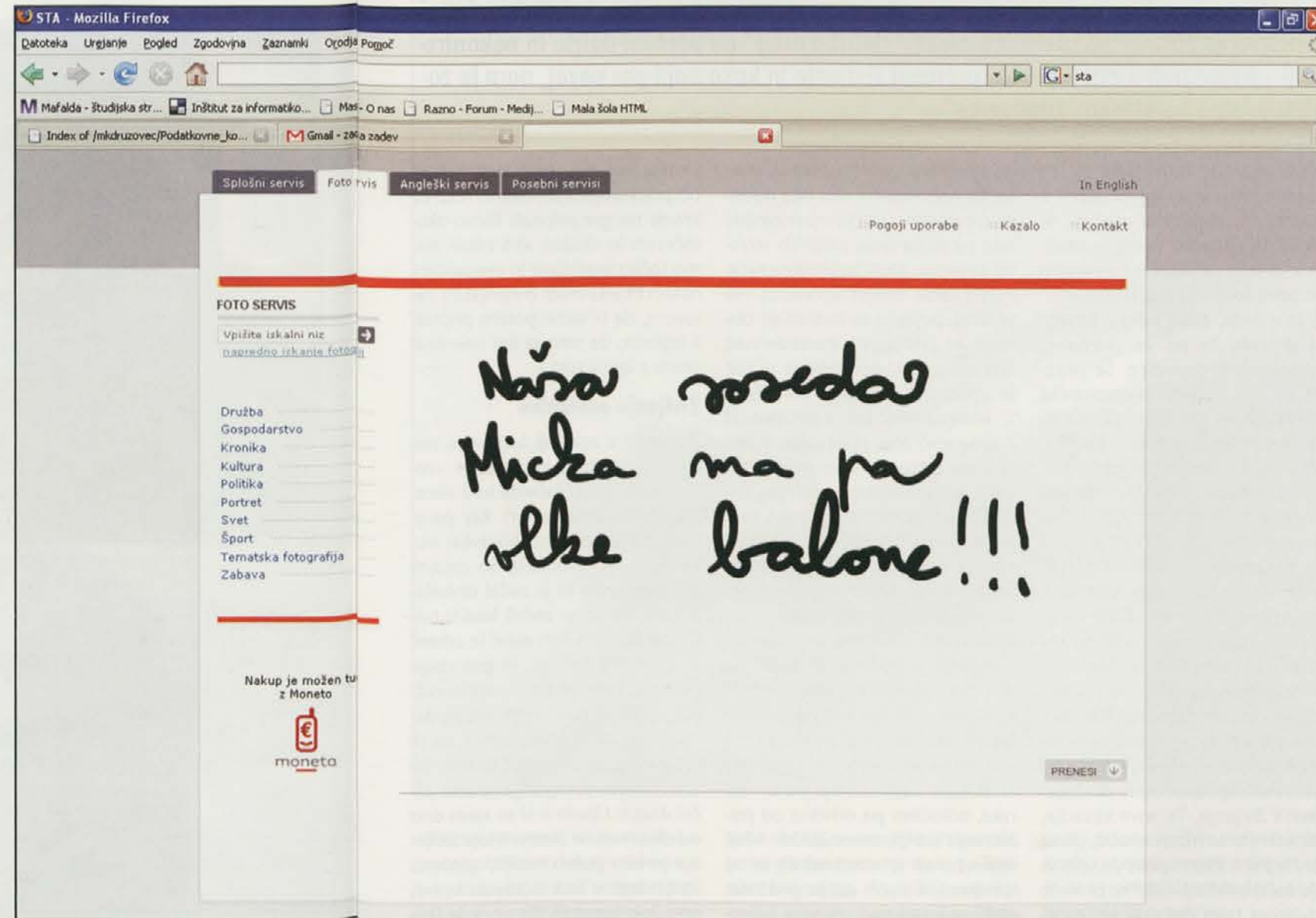
Internetni prostor ima poleg tehnoloških in družbenih razsežnosti in značilnosti še eno lastnost, ki skoraj odločilno vpliva na dožemanje medijev ali celo množičnih medijev v informacijski družbi. Spletna mesta, tudi tista, ki sicer niso primarno namenjena sporočanju v smislu znanih definicij medijev, so s svojo spletno prisotnostjo pravzaprav v večini predpostavka postala mediji, celo množični mediji. Pozornost pri oblikovanju spletnega prostora je tako povsem na mestu in nujna, česar se sicer vedno bolj zavedamo (evropska politika s strateškimi načrti in iniciativami zajema tudi to področje), a ne popolnoma in ne dovolj, v Sloveniji je na primer institucional-

na skrb nekoliko usahnula tudi z ukinitvijo ministrstva za informacijsko družbo. Spletne vsebine je nemogoče metati v isti koš, ločimo jih lahko na primer glede na intencijo. Seveda je nevsebinsko stremeti k popolnemu nadzoru nad »kvaliteto« spletnih vsebin, ker bi to kršilo osnovno demokratičnost interneta, toda tudi na spletu imajo določeni segmenti svoje naravne specifike ali zakonitosti. Na nek način lahko rečemo, da ni nujno, da nekaj, kar velja za »otipljiv svet«, ne velja za svetovni splet. Takšno razmišljanje je celo zmotno in nevarno. Pojav izredno nizke kakovosti spletnih vsebin, ki se deklarirajo in tudi delujejo kot mediji, je zaskrbljujoča. Razlogi za takšno stanje so verjetno predvsem

v napačnem in nepopolnem razumevanju interneta, ki je razumljivo in nam vsem skupno, se pa takšna usmeritev še bolj izrazi ob ledolomskih poskusih nasprotnega razmišljanja.

Biti medij na spletu je biti nov medij

Osnovna ideja trditve s podnaslova je že široko razumljena in implementirana. Mediji, ki izvirajo iz tradicionalnih medijev in se pojavljajo na spletu, tako niso več zgolj nova platforma za iste vsebine, ampak ustvarjajo nove dodatne vsebinske možnosti, ki pa so v večini navezane na bazo. Mediji, ki so nastali izključno na spletu in te lahko na žalost preštejemo na prste ene roke, se srečujejo s precej drugačnimi organizacijskimi in vsebinskimi zakonitostmi delovanja. Kljub preseženi enodimenzionalnosti, ki jo omenjam zgoraj, se spletni mediji, ki so nastali v okviru tradicionalnih, tako organizacijsko kot vsebinsko prehranjujejo iz skupnega korita, kar ne more biti razumljeno kot slabo. Je pa slabo lahko, ko organizacijsko-funkcionalni sistemi ostanejo isti. Spletne vsebine imajo ogromno specifičnih lastnosti, od nelinearnosti, izrazite decentraliziranosti in aktivne vloge bralca do semioloških ali psiholoških poudarkov. Takšna različnost zahteva tudi različno obravnavo. Pri tem se v nekakšne konglomerate mešajo še različne tehnološke zmožnosti novih medijev, ki med drugim tudi povezujejo različne derivate tradicionalnih medijev med seboj. Konvergenca medijev je zapleten in težko vodljiv pojem, zato je previdnost pri ravnanju s spletnimi vsebinami zelo pomembna. V slovenskem medijskem prostoru delujejo omenjena razmerja zelo poenostavljena, čeprav je kar nekaj razlik med posameznimi mediji. Najbolj v oči bode transformacija resnih, kritičnih in v javnosti kredibilnih medijev v polpopulistične spletne tabloide. Takšna interpretaci-

ja spleta je vsekakor konfliktna, še huje pa je, da izvira iz napačne interpretacije spletnega občinstva. Spremembe v dojemanju časovne komponente tradicionalnih medijev so drug razlog za slabšo kvaliteto spletnih proizvodov. Nekateri namreč, kot sem omenil, spletno stran razumejo kot nekakšno prilogo (kar se da zabavno seveda), razumevanje zmožnosti interneta pa gre najdlje do arhiva, kamor »namečejo« že prelistane članke. Časovne spremembe so prinesle, da je danes na primer dnevno časopisje vedno bolj podobno tedniku, ker kaj drugega kot presnove že znanih informacij skoraj ne zmore. Čas je danes relativno krajši kot pred pol stoletja,

dan postaja teden, teden mesec. Včerajšnji dogodek danes ni več novost. Kvaliteten komentar renomiranega novinarja pa bi lahko bil spisan in objavljen že dan prej, še več, lahko bi bil celo povedan v kamero. V drugi vrsti pa so precej bolj učinkovita spletišča že bazično bolj komercialno usmerjenih medijev, ki spretno izkoriščajo nove tehnološke možnosti za ponujanje vedno novih in novih vsebin. Tretjo skupino sestavlja mediji, ki producirajo vsebine izključno za splet in jih v našem medijskem prostoru kronično primanjkuje, čeprav se zdi, da se trend spreminja. Za pričakovati je, da bodo v prihodnosti ti mediji dosegali vedno bolj

široko javnost, še več, nekateri, ki si bodo znali zastaviti pot, bodo celo postali kredibilni, kritičen vir informacij, ki mu bo možno zaupati.

Kaj je spletno novinarstvo?

Ob prej omenjenih spremenjenih časovnih relacijah se ponuja vprašanje, kakšen in predvsem kako hiter naj bo danes zanesljiv, ažuren informacijski servis – medij. Prav gotovo se zdi splet, ki ponuja kratko možnost od produkcije do konzumacije informacije in visoko stopnjo aktivnosti prejemnika sporočila, zelo primerna rešitev. Raziskovalno novinarstvo bi lahko z izkoriščanjem spleta doseglo ne sa-

mo nove publike, ampak predvsem nove izrazne možnosti, ki bi takšno zvrst novinarstva olajšale in oplemenitile. Ponemokod v svetu, predvsem v državah z dobro razvito novinarsko kulturo, takšne možnosti že intenzivno izkoriščajo, v Sloveniji pa se prvi poskusi pojavljajo šele v zadnjem času. Večina spletnih medijev pa še vedno tava v skoraj nerazumljivem vzorcu, ki je izrazito konformen in preprosto do slaboumno interpretira »nove človeške svoboščine«, kot so intenzivno sodelovanje v »proizvajanju« medijskih vsebin ali splošna interaktivnost. V praksi se torej razmišlja, če je denimo prišlo do vzpona kulture bloganja, umestimo blog tudi na na-

še spletišče in s tem smo že vse storili. Napaka. Naloga medijev je prav interpretacija, raziskovanje in razvoj novih družbenih pojavov in zadovoljevanje potreb uporabnikov, ki v družbi teh sprememb žive.

Komu na spletu verjeti?

Z razmahom množičnega komuniciranja vsakega z vsakim se na spletu pojavlja vprašanje komu zaupati in kdo je verodostojen vir informacij. Prav tukaj bi morali mediji odigrati svojo vlogo in zavzeti položaj, ki jim pripada, ter opravljati naloge, ki so jih dolžni opravljati. Pri nas se dogaja ravno nasprotno, vlogo verodostojnih spletnih novinarjev so prevzeli posamezniki, ki sicer ponavadi izhajajo iz novinarskih vrst ali so strokovnjaki na svojem področju, toda informacija ne grupirajo znotraj posameznega medija, ampak razpršeno, individualno. Spletni mediji, ki izvirajo iz resnih tradicionalnih medijev, pa se banalizirajo. Žalostno je, da je bil v preteklosti intenziven trend zaposlovanja »odvečnih« novinarjev v spletna uredništva, čeprav za takšno delo niso bili izurjeni, novih tehnologij pa skoraj niso poznali. Še huje, nekateri so se znašli na uredniških mestih. Spletna uredništva bi morala biti zaradi razvijajoče se narave interneta najbolj kreativen, razburljiv in sposoben del tradicionalnih medijev. Dogaja pa se, da je večina zaposlenih študentov brez osnovnih novinarskih znanj, novinarjev z okostenelimi vrednotenji in načini dela, ter »odstavljenec«, ki so zaradi takšnih ali drugačnih interesov v medijskih hišah potisnjeni na rob. Monopol nad spletnim novinarstvom so prevzeli ljudje, ki poznajo tehnologijo in jo znajo izkoriščati, novinarje pa so pustili daleč zadaj za tipikalnimi stroji in se sami razglasili za novinarje. »Revolucionarji« pa se ne zavedajo svoje nove moči in delujejo tipično reevolucionarsko.

PODLUPO

Kaj vse prenese internet?

Spletnih cvetk slovenskih medijev je kar precej in so predvsem zelo vsakdanje. Najbolj izraziti vulgarizmi so sicer povezani s spletnimi vsebinami komercialnega značaja, a tako imenovani resni mediji niso ostali preveč dolžni. Večer.com na primer slovi po izrazito popularnih in včasih celo popolnoma nerelevantnih in celo ogabnih vsebinah, ki se znajdejo celo med izpostavljenimi temami. Takšna silovita želja po senzacionalizmu verjetno izvira iz načina pridobivanja informacij in uredniškega nedelovanja (urednik je lociran nadstropje niže). Še dlje čez mejo dobrega okusa zna zaiti MMC, ki je spletni medij nacionalne radiotelevizije. Eden večjih »zločinov« MMC je bila umestitev blogov slavnih osebnosti na spletne strani. Takšno potezo, ki se seveda kosa z osnovnimi demokratičnimi načeli interneta in tudi blogovske kulture (zmagovalno je bilo dejstvo, da je bilo ponekod celo onemogočeno komentiranje), so izredno dobro izkoristile nekatere tržne osebe, predvsem glasbeniki (Atomik Harmonik, Rok Kosmač, Manca Špik), ki so in še na »svojih blogih« objavljali komercialne vsebine, kot so predstavitev zgoščanke ali napoved nastopov, kar je sporno tako glede na oglaševalski kot novinarski kodeks.

Imamo svobodno izbiro, d

Odvisnost je bolezen, ki prizadene telo, razumsko in čustveno stanje, duhovnost ter odnose z drugimi, kot jo definirajo na Uradu za droge pri Ministrstvu za zdravje RS. Besedna zveza "zloraba drog" pa pomeni daljše in nekontrolirano jemanje vse večjih količin prepovedanih drog. Kako to spremeni življenje in kako najti pot nazaj, nam je zapal Zlatko Blažič, ki ima za seboj 9-letno heroinsko "zgodovino".

JASMINA HOLC

Pot v odvisnost

Da uživanje prepovedanih drog škodi, je nesporno. Strokovno pa odvisnost pri Uradu za droge pri Ministrstvu za zdravje RS definirajo kot samopovzročeno poškodbo centralnega živčnega sistema, ki ob kontinuirani uporabi psihoaktivnih snovi povzroči nepovratne spremembe centralnega živčnega sistema, kar vodi v spre-

njeno vedenje, doživljanje in čustveno odzivanje odvisnikov. Z besedo "samopovzročeno" bi se strinjal tudi Zlatko Blažič iz Maribora, ki ima za seboj 9-let heroinske odvisnosti. Najbolj nerazumljivo je morda, zakaj nekdo poseže po drogah, če pa vsi poznamo njene grozne posledice. Še posebej, če se v življenju posameznika ne dogaja nič drastičnega, kot so kazniva dejanja, psihične zlorabe, nerazrešljivi spori v družini, odklonilen odnos družbe itd. »V mojem primeru s svojim vedenjem nisem izzival pozornosti, da bi mi prisluhnili, ker sem je bil deležen dovolj. Starši so me imeli radi, imel sem tudi veliko prijateljev. Torej če bi želel biti slišan zaradi kakršnih koli težav, bi lahko to dosegel na čisto neagresiven način.« Kot pravi, se je enostavno prestrašil izzivov v času adolescence. »Treba se je začeti bosti s seksualnostjo, s svojim duhovnim in duševnim umeščanjem v življenje. Te nove situacije, s katerimi bi se moral soočiti, pa so me nagnale stran s poti, da sem se raje začel umikati.« Zlatko bi svojo odvisnost tako definiriral kot možnost za umik pred samim seboj. Seveda pa obstaja še več razlogov za zlorabo drog, ki jo razdelimo v šest faz oz. načinov uporabe. Na prvem mestu so eksperimentatorji: to je npr. mladostnik, ki ga v prvi poskus droge žene radovednost in hlepenje po novostih, samopoditvi in lažji socializaciji ali pa uporniško vedenje do avtoritet. Druga vrsta je socialna raba. Pri tem se droga uporablja predvsem zaradi občutka sprejetosti in enostavnejše ter prijetnejše socialne adaptacije. Uporabnik posega po novih drogah le ob koncu tedna. Pred starši, učitelji in staro družbo skuša ohraniti staro podobo, med uporabniki drog pa se povsem spremeni. Pojavijo se prvi znaki nemotiviranosti. V tretji fazi preide v t. i. instrumentalno rabo, ko dro-

go uporablja zaradi užitka ali stresa. Pri hedonistični rabi išče ugodje, sproščenost, pri kompenzacijski rabi pa skuša lažje preživeti stresno situacijo. Sledi habitualna faza. Posameznik drogo uporablja vse večkrat, pojavijo se tudi znaki bolezenske odvisnosti. Kontrole nad količino uporabljenih drog ni več in uporabnik izgubi samonadzor. V kompulzivni fazi (obsedenost z drogami) ima uporabnik vzpostavljen odnos le še z drogo. Ne more je nadzorovati, zato njegovo samospoštovanje pada, misli tudi na samomor. Neizogibno sledi odvisnost. Odvisnik od drog je osebnostno spremenjen, agresiven, sebičen, obupan in depresiven. A kje je kritična točka, ko iz eksperimentatorja nastane odvisnik? Če smo odkriti, veliko mladoletnikov v svojem življenju preizkusi kanabis ali pa druge mehke droge, pa še zato ne pristanejo med odvisniki. Izбира je stvar vsakega posameznika, odločitev pa odvisna od psihičnega stanja, meni Zlatko. »Pač izbereš – ali se umakneš ali se ne umakneš. Ko sem jaz to prvič naredil, sem ugotovil, da je ta iluzorna zadovoljitev zame neke vrste olajšanje. Vsakič naslednjič sem se dovolj jasno zavedal, da imam na razpolago svobodno izbiro, da vstopim drugače v neko situacijo, se soočim sam s seboj. Ampak začel sem to prelagati na jutri.« Zlatko je prepričan, da nekoga, ki se

visnost kot drugega, ki si zatiska oči pred svojimi problemi. Tako da krivde ne gre pripisati samo okoliščinam in družbi. »Mi nikoli nisimo toliko izgubljeni in prepuščeni nekim objektivnim življenjskim valovom, da bi temu potem pripisali izgovor, da smo se kar naenkrat znašli z iglo v roki.«

Življenje odvisnika

Zlatko je v zgodnji fazi svoje odvisnosti staršem kljuboval s svojim načinom oblačenja in z nerazumljivim obnašanjem. Ker pa je kljub temu uspešno opravljal obveznosti na gimnaziji, so ostajali v dvomih. Ko se je začel obnašati tako, da so se začeli krusiti odnosi doma in v šoli, sebe še zdaleč ni videl kot nekoga, ki potrebuje pomoč. Temu je sledil vedno večji propad. »Kradel sem, preprodal droge. Začel sem smrdeti, saj se je zgodilo, da se po več tednov nisem umival. Poleg tega sem se začel družiti z ljudmi, ki so zares dno od dna mestne scene. Moje življenje je bilo polno nasilja, groženj, izsiljevanja.« Tudi doma so se odnosi zelo zaostriili. Domače je izsiljeval za denar in jih poskušal prizadeti tudi na druge načine. Postal je brezdomec.

Življenjska zgodba Zlatka Blažiča zveni za marsikoga zelo tuje. To pa se ja ne dogaja v našem mestu, ali pa vsaj ne veliko ljudem! »Jaz upam, da je takšnih iluzij vse manj.

Kje je kritična točka, ko iz eksperimentatorja nastane odvisnik? Izбира je stvar vsakega posameznika, odločitev pa odvisna od psihičnega stanja, meni Zlatko Blažič.

zna soočiti s svojimi globljimi izzivi in ima jasen ter pogumen odnos do svojega bivanja, uživanje mehkih drog, kot je »običajna travica«, ne bo nujno vodila v globoko od-

Če pa se je nekdo odločil, da tega ne bo vedel, čeprav ve, pa je iluzija bolj trdovratna. To je življenje, ki bo vedno hodilo z roko v roki z našim življenjem, nikoli se ne bo jav-

PODLUPO

Prepovedane droge so snovi, ki so glede na učinke in posledice (številne telesne in duševne okvare) označene kot mamila in psihotropne snovi. Delimo jih na štiri osnovne skupine, po klasifikaciji Organizacije združenih narodov in Svetovne zdravstvene organizacije, in sicer so to: 1. depresorji centralnega živčnega sistema (opij, morfin, kodein, heroin); 2. stimulantni (kokain, crack, speedball, ecstasy, amfetamini); 3. halucinogene droge (LSD, "trip", gobice, itd.), in 4. kanabis (marihuana, hašiš, skunk). Katere so najbolj priljubljene pri nas? Po podatkih iz nacionalnega poročila o stanju na področju drog v Sloveniji iz leta 2006 je največ kaznivih dejanj v kategoriji uporaba/posedovanje storjenih s kanabisom (78,8%), sledijo pa heroin (15,7%), kokain (2,7%), amfetamini (1,9%) in ecstasy (0,9%). V kategoriji trgovanje pa je najpogostejša droga heroin (43,9%), nato kanabis (27,5%).

da se soočimo sami s seboj

no kazalo javnosti, ali javno skakalo pred občino in kazalo nase – ker je to življenje, ki ima potrebo skrivati se in se razvijati v drugih sferah,« pravi Blažič.

Pred dolgovi, preprodajalci, nasiljem, domačo situacijo in pred samim seboj je pobegnil v Italijo, kjer je pozimi premražen iskal hrano v smeteh in imel veliko časa za premišljevanje o svojem življenju. Zanj so se izrisale tri opcije: »Ubijem se, se poslovim od življenja in od vse te teže, ki jo nosim. To se mi je zdela primerna opcija. Druga je bila, da nadaljujem s takšnim načinom življenja, ki terja samo še vsak naslednji "šus", ki omogoča nekaj minut (ali pa nekaj ur, če je dobra roba) omame in pozabe. Tretja možnost pa je bila, da nekaj naredim s svojim življenjem oz. da grem proti težnji samopozabe in samouničenja. Za to možnost so bili šibki impulzi. Ampak sebe doživljati kot klošarja, smrdljive-

ga, ki brska po smetiščnih kantah, je bil glasen notranji dialog z lastnim življenjem. To je bila najnižja točka, s katere sem krenil v drugo smer. Od tam sem se vrnil v Slovenijo in začel iskati izhod.«

Zdravljenje – križev pot?

»Vrnil sem se v Slovenijo, v Maribor si nisem upal, samemu sebi sem lagal, da ne upam v Maribor zaradi preprodajalcev, ki so čakali,

izsiliti v zdravniških ordinacijah v Kopru, v metadonski ordinaciji pa so mu ponujali le metadon, za kar je vedel, da ni rešitev.

Po zadnjih podatkih Inštituta republike Slovenije za socialno varstvo je leta 2005 pomoč zaradi uživanja prepovedanih drog v centrih za socialno delo poiskalo 627 oseb.

Zlatko se je odločil, da bo šel v komuno v Italijo, katere sliko je videl

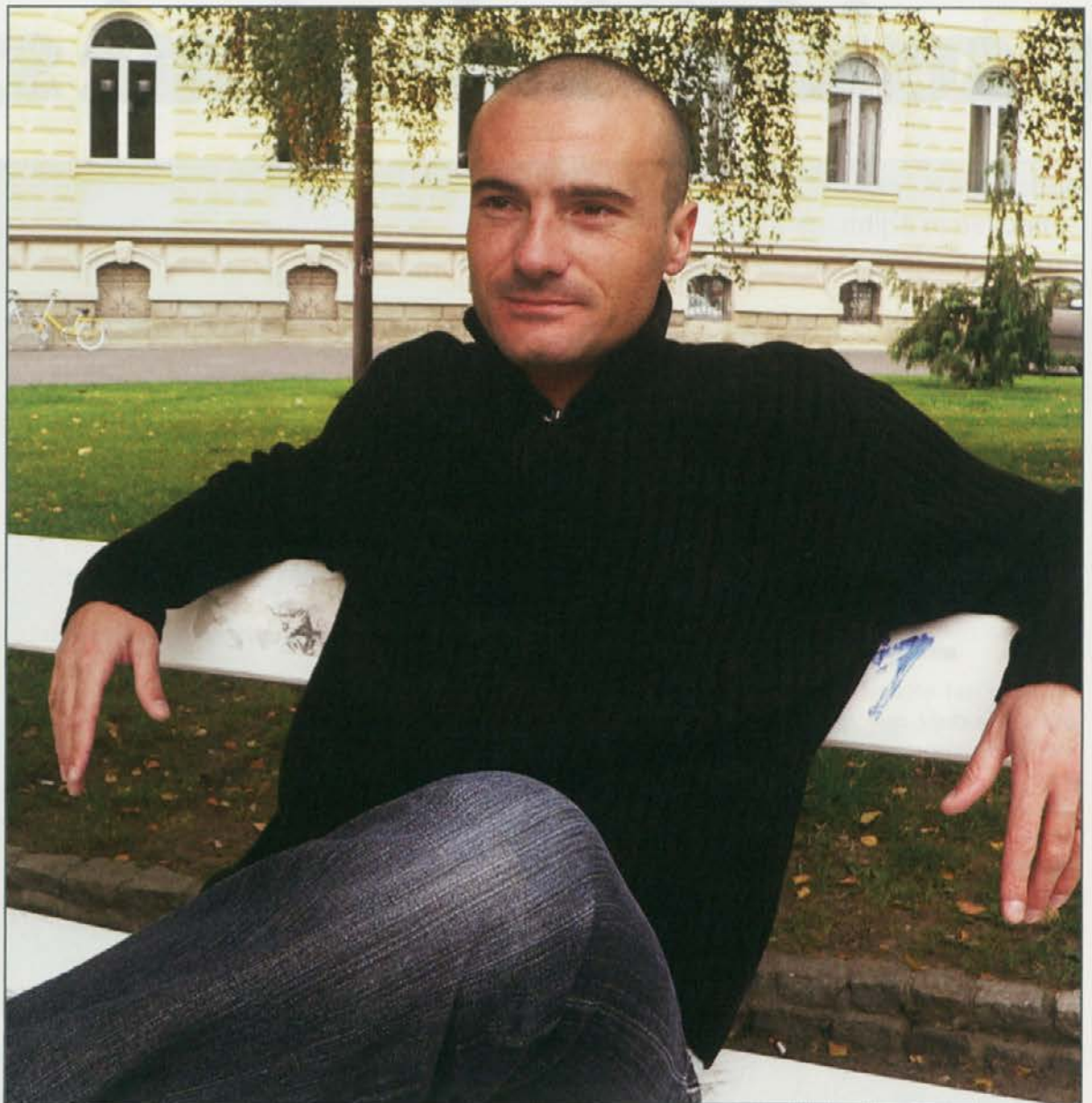
pravi Zlatko, je ta primerjava nekega discipliniranja in konformiranja človeka smešna. Pravi, da je od tam odnesel prav nasprotno. »Nisem imel nobene potrebe po neki socialni konformnosti, zato da se bom dobro počutil v čredi. Šlo je za izzivanje moje svobode v vseh trenutkih življenja. To terja več poguma, kot da se človek poistoveti s čredo. Zato pa se nauči podrežati določenim socialnim vzorcem, ki naj bi bili predvideni kot zaželeni. Kljub temu discipline v komuni ni manjkalo. A si ves čas svoboden, da vzameš kovčke in odideš. Ni pogodbe, nobenega dogovora ali pa sankcije, ki bi neugodno obravnavala odhod iz komune.« Ampak, a ni pri novincih nevarnost prav v tem, da jih bo odvisnost od drog prisilila, da pobegnejo (kajti značilnost fizične odvisnosti je abstinenčna kriza, ki se pojavi po prekinitvi jemanja snovi)? Ne, ker je ena izmed vstopnic v komuno

To je velika zmota, ki je trdovratno ukoreninjena. To, da je fizična kriza, ki spremlja odvajanje od trde droge, najhujši pekel, ki ga je potrebno dati skozi, pa bo vse v redu.

da me bodo pretepli, pa še kaj hujšega naredili z mano, zaradi mojih velikih dolgov. Ampak moj najgloblji strah je bil pred srečanjem s starši.« Pomoč je zato poskušal

v zdravniški ordinaciji. Tam je preživel pet let. Predstava mnogih je, da je komuna zaprta ustanova, kjer z železno roko odvisnike "zdesirajo" in usmerijo na pravo pot. A kot

ta, da si že prestal abstinenčno krizo, ko prideš tja. Abstinenčni sindrom ali "kriza" je splet telesnih in duševnih znamenj, ki nastopijo, ko začne mamilo ali psihotropna snov izginjati iz organizma. Povzroči zlasti hude telesne bolečine in neprijetne ter včasih tudi nevarne odzive v presnovi odvisnika, kot ta pojav definirajo strokovnjaki. Zlatko Blažič pa pojasnjuje, da temu medicinskemu vidiku odvajanja od drog posvečamo preveč pozornosti. »To je ena velika zgodovinsko pomembna zmeta, ki je trdovratno ukoreninjena. To, da je ta fizična kriza, ki spremlja odvajanje od trde droge, najhujši pekel, ki ga je potrebno dati skozi, pa bo vse v redu ... Pa ponudi odvisniku cel kovček denarja, recimo 3.000 EUR, in mu reci: 'Hej stari, to bo tvoje, če mesec dni kriziraš od tega trenutka dalje, seveda brez metadona.' Boš videl, s kakšno voljo bo nekdo prestal to krizo! Kajti konkreten in realen cilj, ki ga ima v prihodnosti (saj si bo za tistih 3.000 EUR lahko kupil veliko heroína), je močna motivacija in simptomi abstinenčne krize v trenutku upadejo na minimum. Pa ni nobenega vnosa substanc, gre za psihično spremembo. To pove vse o resnični naravi abstinenčne krize. S čimer nočem zavračati zdravstvenega vidika, samo njegov status in pomen.«

Zlatko Blažič

Vrnitev v življenje

Zlatko se je prerojen vrnil v Maribor, brez strahu pred nadaljnimi izzivi. Pobotal se je z družino, začel študirati in si ustvaril družino. Za seboj je pustil neljubo preteklost. Kljub temu se je z njo soočil in danes razume vse, kar je vodilo v njegovo odvisnost. »Ravno s tem, da nimam nekega vrednotenega odnosa do tega, kar sem počel, ampak da prepoznavam svojo zgodovino kot kronologijo mojega notranjega dogajanja in s tem povezanih odločitev, sem svoboden. Svobodo bi opredelil kot sprejemanje negotovosti naslednjega trenutka in jutrišnjega dneva. In to je fajn, ker nudi možnost intenzivnega življenja. Ker zato gre, da je fajn. Karkoli že zame ta »fajn« pomeni in kakorkoli je stkan iz prelepih, a tudi zelo zahtevnih situacij, soočenj in odločitev. Ta »fajn« je pravzaprav zavest o globoki življenjski nepogojenosti, svobodi in

odgovornosti za lastno bivanje.« Sam je torej sprejel svojo zgodovino. Kaj pa družba? Je zdaj za vedno ožigosan? »Za vsakega odvisnika, ki je prepričan, da ga je družba ožigosala, bi to pomenilo, da si je zopet našel odmevni izgovor za obup, ki pa ga velikokrat podpira

Živiš senco sebe, svojih sanj. Ampak če si senca, si senca, ki jo oddaja nekaj resničnega. Pridi na drugo stran in poišči to resnično. Ne boj se, vsakomur pripada. Ne moreš zgrešiti.

tudi stroka. Kako težka (smiselna) je za odvisnika ta vrnitev z zdravljenja ali pa iz komune, ker ga čaka polno nekaj preprek, je odvisno od njegove zaznave in motivacije. Vedno bo tu nekdo, ki te ne mara, ki te neprijetno označuje drugače, kot se sam doživljaš, ne glede na

tvojo preteklost. Sam pravim, da je stigma bolj težava tistega, ki jo podeljuje, kot tistega, ki mu je namenjena. Razen če slednji potrebuje izgovor za umik pred odgovornostjo neodvisnega življenja. Jaz se ne želim umikati pred svobodo in odgovornostjo lastnega

udejanjanja, v soočenju se počutim mnogo bolje, zato izgovorov o stigmatizaciji ne potrebujem.« Za piko na i je Zlatko uresničil še svoje sanje – da bi delal z ljudmi in jim pomagal, se je odločil, da bo svojo izkušnjo delil z vsemi, ki potrebujejo pomoč. Ustanovil je

društvo Srečanje, ki ga vodi že sedem let. Pomaga odvisnikom, predvsem pa njihovim družinam. Pred dvema letoma je izšla tudi prva izdaja knjige: Zgodovina moje heroinske odvisnosti, ki je prejela izredno pozitivne kritike in je letos dočakala še mnogo odmevnejši ponatis. Kaj je torej sporočilo ozdravljenega odvisnika odvisnikom? »Živiš senco sebe, svojih sanj. Ampak če si senca, si senca, ki jo oddaja nekaj resničnega. Pridi na drugo stran in poišči to resnično. Ne boj se, vsakomur pripada. Ne moreš zgrešiti. Ni stiske, bolečine in negotovosti, ki ne bi zbledela ob neopisljivem spektaklu tega, kar boš našel. Spektakel svobode. In nismo zdravljeni in neozdravljeni odvisniki. Smo ljudje s svojimi imeni in obrazi, v katerih je vžgana neponovljivost naših zgodb. Neprecenljivih, če si jih le dovolimo živeti tako.«

Varljiva blaginja

Janez Janša je ob izglasovanju za novega premiera Slovenije v parlamentu vehementno nagovoril ves slovenski narod: »Naš poglaviti strateški cilj je blaginja Slovenije oziroma blaginja vseh, ki v njej živimo. Temelj zanjo je visoka gospodarska rast in visok BDP na prebivalca, primerljiva z najbolj razvitimi državami EU.«

ALEŠ KUSTEC

Janša je izpolnil svojo napoved, saj ima Slovenija danes resnično visoko gospodarsko rast. Le-ta bo po napovedih Evropske komisije letos znašala 6 odstotkov, kar je največ v zadnjem desetletju. Za časa Janševega mandata se je tako bruto družbeni proizvod (BDP) na prebivalca povečal s 13.000 na 15.500 evrov. Posvetimo se sedaj še tako zaželeni blaginji. Logični zaključek bi seveda bil, da se je zaradi visoke gospodarske rasti in povečanega BDP povečala tudi blaginja v Sloveniji. Vendar blaginja ni zajela celotnega slovenskega naroda. Ljudje z najnižjimi plačami so nezadovoljni, saj bolj kot gospodarsko rast občutijo visoko inflacijo. Zgroženo primerjajo svoje nizke delavske plače z visokimi plačami menedžerjev. Zato so se delavci s podporo upokojencev in študentov 17. novembra podali na ulico. Janševa blaginja je počila kot napihnjen balon. Slednji kar nekako ne more verjeti, kaj se dogaja. V njegovih nastopih je mogoče zaslediti medvrstično spraševanje: »Zakaj ste nezadovoljni? Imamo visoko gospodarsko rast. Znižali smo brezposelnost.« In ko je že čisto izgubil živce, je dejal nekako takole: »Ne more nam iti tako slabo, kot mislite, če iz vseh smetnjakov v mestih gledajo štruce kruha.«

Janša se ne zaveda, da pravzaprav ni v sporu z ljudmi, temveč z ekonomijo. Eden izmed osnovnih izrekov v ekonomiji namreč pravi, da bodo v razmerah popolne konkurence svobodni trgi sami od sebe zagotovili maksimalni možen produkt ob danih virih. O razdelitvi tega maksimalnega produkta pa omenjeni izrek ne govori. Tako so gospodarstva praviloma zelo učin-

kovita pri nesorazmerni porazdelitvi dohodka. Npr. v najbolj razviti državi na svetu, ZDA, okoli 12 odstotkov ljudi živi pod pragom revščine. Torej učinkovito tržno gospodarstvo glede na dane pogoje v državi sicer privede do največjega možnega dobička, a ga tudi nenakomerno porazdeli. Zato je od države same odvisno, predvsem s socialnimi varovali, kako poskrbi za blaginjo vseh ljudi. In tu je srž vsega problema med delodajalci in sindikati, ki zastopajo delojemalce. Če se država poslužuje politike, ki zmanjšuje moč kapitala in ga predvsem z višjimi davki prerazporeja med ljudstvo, bodo podjetja imela nižje dobičke, če jih sploh bodo imela, država pa bo beležila nižjo gospodarsko rast. Rast standarda se bo sicer upočasnila, vendar ga bo zato deležen večji del državljanov. Če pa bo država ohranila moč kapitala, bo slednji zaradi večjih dobičkov podjetij zagotavljal višjo gospodarsko rast in s tem boljši standard. Seveda pa ga ne bodo vsi enako deležni, saj bodo bogataši krepko presegali povprečni življenjski standard.

Tudi če nas bo visoka gospodarska rast pripeljala na vrh Evrope, nas bo na račun številnih ljudi, ki od te evropske blaginje ne bodo imeli veliko.

Janševa zaveza za blaginjo vseh Slovencev na podlagi visoke gospodarske rasti se zato zdi paradoksalna. A to ni samo Janšev problem, to je problem celotne slovenske politike, saj je enaka zaveza podana tudi v dokumentu Partnerstva za razvoj, ki so ga praktično podpisali

le vse parlamentarne stranke. Tako kot Janša se je tudi Pahor odločil za varljivo blaginjo vseh Slovencev, ki bo temeljila na konkurenčnem gospodarstvu. A zaradi slednjega je potrebno omejevati socialno varnost in s tem blaginjo ljudi, ki je odvisna od te pomoči. Tudi če nas bo

visoka gospodarska rast pripeljala na vrh Evrope, v kar sicer dvomim, nas bo na račun številnih ljudi, ki od te evropske blaginje ne bodo imeli veliko. Tudi v EU namreč pod pragom revščine živi 16 odstotkov ljudi. Pred dilemo prihodnjega razvoja Slovenije pa se ne nahajajo samo politiki. To je dilema vseh nas. Tistim, ki želijo obogateti (tudi na račun drugih), ki ne želijo svojega dobička deliti z drugimi, ki ne želijo živeti v solidarni družbi, želim na njihovi poti bogatenja veliko uspeha. Vse ostale pa vabim, da se udeležijo naslednjih demonstracij.

The Truman Show

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Predstavljajte si naslednjo situacijo: pišete besedilo o najglobljih plasteh integritete človeške osebnosti, o plasteh, ki transcendirajo vse, kar se da zaobjeti z abstrakcijami pravne osebnosti in političnega posameznika kot subjekta demokratične ureditve. Pozivate bralstvo, naj razmisli o svojem *Tat twam asi*, torej z druge strani glasovalne mašinerije, onstran tehnokratskih prognoz o rasti proizvodnje in juristično-demagoških kategorij subjektivitete, ki to ni, ker pozitivno pravo nikdar ne odloča o subjektu, ampak o vseh možnih subjektih, ter tako živa človeška osebnost postane goli eksemplar. Apelirate na zavest o vsesplošnem azilantstvu, ki nima nobene zveze niti s trdnjavo Evropo niti z ameriško borbo proti svetovnemu terorizmu niti z mejami med Slovenijo in Hrvaško. Na dveh primerih demonstrirate nekaj, kar bi se v neposredni bližini jaspersovskega vokabularja dalo poimenovati eksistencialna frustracija posamezne človeške eksistence, ki živi tujo sliko sveta. Eksistence, ki se ji ritual bolečega eksodosa iz enotnosti sanj ponavlja vsako jutro. Torej napišete vse to, potem pa naslednje jutro – na mojem tiskalniku znamke Brother se niti črnilo še ni posušilo – preberete rezultate volitev v Sloveniji, mimogrede zaznate včerajšnje število mrtvih v Iraku, kot da bi šlo za papirje na varaždinski borzi, ali vas zgrozi novi val turbofašističnega kričanja iz srca Balkana, kričanja, ki je – čeprav v svoji nemoči ubogo in nevredno celo povprečnega novinarskega komentarka v evropskem tisku – pravzaprav vrhunec tistega negiranja subjektivne dignitete, iz katerega ste pravzaprav izšli.

V tem smislu bi lahko adekvatni naslov te novembrske epistole zagotovo bil O tem, kako je pisanje zaman. Nekje sredi devetdesetih sem že slutil atraktivnost wittgensteinske abstinence; po tistem, ko se je dobri Rajko Muršič, sklicujoč se na moje zapise – konkretno na *Prinzip Hoffnungslosigkeit* –, vprašal: Pa kdo sploh bere te tekste? Pri tem je seveda mislil na to, da jih ti-

stim, ki jih berejo, pravzaprav niti ne bi bilo treba brati – razen morda kot neke zvrsti splošne avtorefleksije intelekta, premalo močnega in premalo glasnega, da bi uspel zavstaviti kogar koli, da ne bi šel za jezdec apokalipse balkanskega, nacionalsocialističnega, z eno besedo: vsakega drugega orwellovskega rodea. No, da bi vas in sebe prepričal, da pisanje ni zaman, bi bilo dovolj, da preprosto odtipkam kriptofašistični pamflet o Romih, Sloveniji do Splita in balkanskih barbarih. To je mogoče, pravi med vrsticami Michel de Certeau, početi tudi na dostojen akademski način, ob spoštovanju vseh znanstvenih konvencij in strokovno "objektivnih" statističnih pripomočkov. A vendar tega ne počnem: trobim, adornovsko eksaltiran, še naprej o nasilju nad človeškim posameznikom. Še naprej elaboriram svojo ontologijo, ki ima za premiso dejstvo, da človeški posameznik, kot njegovo lastno telo, torej kot njegov biološki substrat, lahko krvavi navznoter in navzven. V vojnah in pogromih in koncentracijskih taboriščih enako kot tudi v lažnih subjektivnih stvarnostih, ki so po navadi predpostavka tistih prvih.

Depresija, kolaps in Prinzip Hoffnung

Ker vse dokler se pravzaprav pravne krize, kot je zadnja (in aktualna) bosanska, dajo stilizirati v novo, pa čeprav le v simbolično žvenketanje z orožjem, pisanje kakopak ima smisel. Pa ne zato, ker bi ti kratki semifilozofski eseji kogarkoli na Balkanu – ali kjerkoli na svetu – mogli prepričati v zgrešenost ideološkega tribalizma. (Kot tak, kot sociopsihološka kategorija, ki temelji na ljudskih prastrahovih, ideološki tribalizem morda niti ni toliko zgrešen, kolikor je v zgodovinski situaciji, ki subjekta postmoderne ekspozira na povsem drugačnih nivojih, pravzaprav anahron.) Ampak zato, ker doprinašajo k ustvarjanju neke nove platforme odpora, ki eni napačni nacionalni politiki ne zoperstavlja druge napačne nacionalne

politike. Ki eksperimentalnemu rursocializmu ne zoperstavlja podivjanega kapitalizma, katerega se ne bi sramovalo niti britansko devetnajsto stoletje. Ta odpor je univerzalen in suveren: kot formulo ga lahko enako uporabite tako v New Yorku kot tudi v Srbiju/Foči. To je odpor proti lažnim alternativam, s katerimi se človek sooča tako v Ugandi kot v Bosni in Berlinu.

Natanko tako: zanemarimo dejstvo, da trenutna bosanska kriza – za razliko od vse bolj nevrotičnega kosovskega decembra, ki je tik pred nami – priča bolj o kolapsu nekega socialnega organizma kot o reprizi ali novem zamahu dobro znanega velikodravnega koncepta. Kar zainteresiranemu popotniku skozi Bosno leta Gospodovega 2007 najprej pade v oči, je ekstremna diskrepanca med podobo, ki jo lokalni mediji iz regije ustvarjajo o tej deželi na eni strani, in tistim, na kar naleti v stvarnosti, ki jo ta dežela živi, na drugi. Če se iz medijev redno informirate o dogajanjih med Savo in morjem, neizogibno dobite vtis, da bosanski sod smodnika toliko da ni spet eksploziral. Če preživite v tem sodu nekoliko dni, pa vam postane jasno, da tej deželi vlada vseobča nacionalnopolitična depresija, ki jo s svojimi verbalnimi ekscesi dela medijsko privlačno le nekaj odstotkov ekstremistov, ki jih je Den Haag najbrž zaobšel le zaradi pomanjkanja kapacitet v zaporih. Najresnejši dokaz te teze o utrujenosti kognitivnopolitičnega materiala je dejstvo, da se je na vsesplošno mobilizacijo v tako imenovani manjši bosanski entiteti odzvalo le nekaj tisoč ljudi, kljub ponujenemu brezplačnemu prevozu, ki kot kategorija jasno asociira na vse jogurt-revolucije od leta 1989 do današnjih dni. Pa tudi to, da v večji bosanski entiteti ni bilo niti kontramitinga niti opaznejšega indeksa povečanja politične in nacionalne vznemirjenosti. Kriza, ki je ni, se odigrava na najbanalnejših manipulativno-verbalnih nivojih političnih elit. (In zgolj zaradi tako neslavne in nedavne bosanske preteklosti imajo izjave lokalnih politikov nekaj večji pomen od Jelinčičevih izpadov, ki glede na vojaške

in politične odnose v regiji, vendar ne glede na notranjepolitične posledice in število njegovih volivcev, bolj spadajo v goli politični entertainment kot v resno politiko.)

Pa vendar: načelo manipuliranja je pravzaprav vedno eno in isto. Kakor demokratično izvoljeni predstavniki neke svetovnopolitično tako zanemarljive populacije, kot je bosanska, svetu neprestano grozijo z lastno krizo in medsebojnim pobijanjem, če ne izpolni njihovih zahtev, tako na primer vladajoče avstrijske stranke svoji javnosti grozijo z razpadom koalicije, če se ne uresniči ta ali ona zamisel vsake od ko-

alicijskih partneric. Zadnje dni je avstrijska nacionalna radiotelevizija (ORF) zelo intenzivno omenjala konec koalicijske ljubezni med socialisti in narodnjaki, organizirala okrogle mize in intervjuvala politike, ki so na vprašanja o morebitnem razhodu dveh vladajočih avstrijskih strank pomembno odkimali z glavami in dajali tako vedeti, da je pravzaprav vse mogoče. Tema te tako pomembne konfrontacije, ki bi neko propulzivno srednjeevropsko državo menda mogla potisniti v politični kaos novih volitev in ideoloških pregrupiranj: organizacijski model v avstrijskih srednjih šolah! Kak obiskovalec iz druge galaksije (podobno pripombo je neki zgodovinar podal v zvezi s tem, kakšno sliko o francoski revoluciji bi dobil tak obiskovalec po tistem, ko bo preštudiral diametralno različne prikaze in interpretacije

tega velikega dogodka) bi gotovo sklepal, da obstajajo politiki zgolj zato, da imajo novinarji kaj delati – sicer pa so tako eni kot drugi povsem odveč.

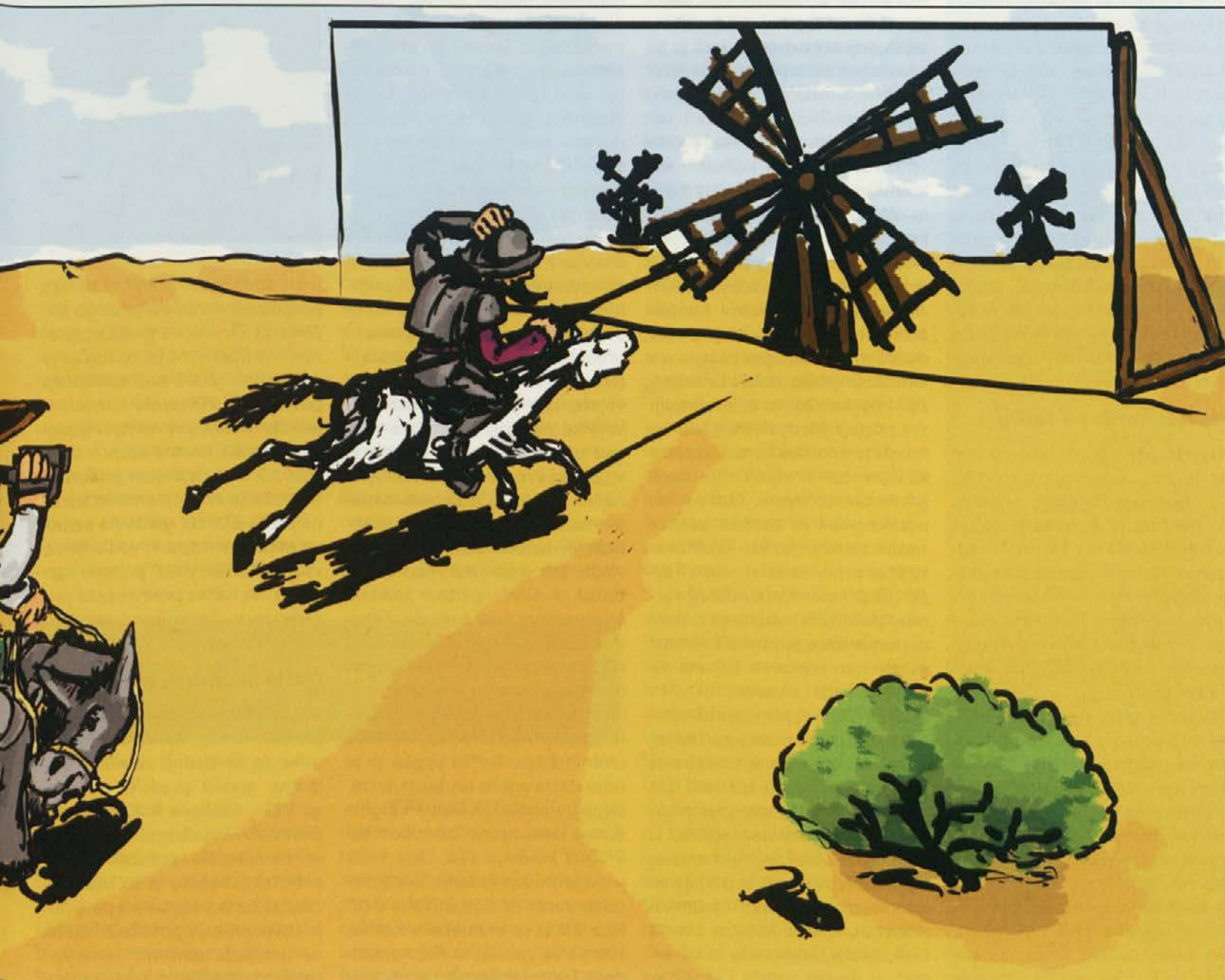
Seme rešitve?

Za razliko od Avstrije pa Bosna v sebi vendarle nosi frustracijski potencial, ki bi ga pravzaprav, glede na dogajalna v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, lahko imeli za normalnega. Zato perpetuirana politična kriza, ki jo ena politična stran v Bosni neprestano producira, da bi svetu in sebi dokazala, da Bosna ni sposobna preživeti, morda niti ni tako slab koncept za prihodnost te države, ki je v svoji ideologiziranosti elementarno neideološka in ki jo njena zgodovinska izkušnja sili, da ne verjame praviloma tujim ideologijam, niti kadar ubija v njihovem imenu. A perpetuirano forsi-

ranje krize in izostanek katarze zelo izven te zgodovinske izkušnje neizbežno spravljata ljudi na rob političnosti, ki je, naj mi bo dovoljeno reči, eden od ciljev vseh mojih "kdo to bere" prizadevanj zadnjih dvajsetih let. Nacionalnopolitična depresija, ki sem jo že omenil, je v Bosni – za razliko od Srbije, ki svoje krize že desetletja prazni povsod okrog sebe ter se njena prava kriza pravzaprav ni še niti začela – zelo blizu breznu, kamor bo potonila kolektivna zavest, že dvajset let izpostavljena terorju resničnih in virtualnih kriz. Edino, kar lahko izide iz tega brezna, pa je posamična egoistična zavest povprečnega zahodnjaka, ki ga bolj od kosovskega decembra zanima decembrska božičnica.

Preprosto rečeno: kriza ima svojo notranjo dinamiko, še bolj izrazito pa je podrejena dialektiki sociopsiholoških zakonitosti. Enako kot gle-

de na rezultate njune politike nikoli ne bo jasno, ali je bil Milošević ameriški človek ali Izetbegović igralec beograjske državne varnosti, niso znani niti končni učinki nasilnega, umetnega in več desetletij trajajočega perpetuiranja bosanske krize. Bosanska pot v postmoderno je zagotovo bolj trnova in bolj boleča od poti, ki so jih prehodile in po katerih še hodijo vse ostale nekdanje jugoslovanske republike. Da pa v tem primeru pot ni cilj, najbolje dokazujejo Jelinčičevi volivci. Ker tu pa tam le velja: da bi lahko kot Truman – tako rekoč iz svetlobe laži v mrak resnice – izšli iz virtualnega sveta artificialnega sovraštva do drugih in do svojih izgubljenih let, da bi se lahko na koncu balade cinično priklonili svetu in sebi, da bi občutili konkretno polnost Daseina, morate, kot bi rekel Adorno skupaj z Benjaminom, preiti ledeno puščavo abstrakcije.

»Kurdi nimajo drugih pr

Je eden izmed znamenitih rekov med kurdskim prebivalstvom. Ob morebitnem vdoru v severni Irak in obračunu s kurdsкими uporniki bi se turška vojska morala tako spopasti tudi z goratim površjem, ki bi Kurdom nudil prijateljsko zavejete ter jim omogočal gverilsko bojevanje.

ALEŠ KUSTEC

Kurdistan, dežela Kurdiv, je namreč planotast in gorski svet na območju vzhodne Turčije, severnega Iraka, severozahodnega Irana in manjšega območja severne Sirije in južnega dela Armenije. Da gre za prostano območje, priča tudi podatek, da je površje Kurdistana večje od Nemčije. Meje Kurdistana določa njegovo večinsko kurdsko prebivalstvo, katerega povezuje skupen etnični in jezikovni izvor. Kurdi so tudi najštevilnejše ljudstvo brez države na svetu, saj naj bi na območju Kurdistana živelo okoli 30 milijonov Kurdiv, ki so po večini muslimani. Čeprav viri o obstoju kurdskega ljudstva segajo že v čas sumerskih tablic, 3000 let pr. n. št., so bili Kurdi v zgodovini večinoma podložni drugim gospodarjem [glej Ljudstvo brez države].

Pravice Kurdiv v Turčiji

Največji del Kurdistana pripada Turčiji, saj obsega kar četrtino celotnega turškega ozemlja. Po mednarodnih ocenah naj bi v Turčiji živelo od 10 do 15 milijonov Kurdiv. Turčija pa navaža nižjo številko, saj po uradni državni statistiki v Turčiji živi manj kot 7 milijonov Kurdiv. Turčija številno kurdsko manjšino smatra kot grožnjo nacionalni varnosti in ozemeljski celovitosti Turčije, zato poskuša Kurde že od nastanka sodobne Turčije čim bolj asimilirati. Tako so Turki v preteklosti pogosto zanižali obstoj kurdske manjšine in Kurde imenovali kar »gorski Turki«. Turško ravnanje s svojimi državljani kurdskega izvora je bilo velikokrat deležno tudi mednarodnih kritik. Glavna strategija asimilacije Kurdiv je bilo zatiranje

kurdskega jezika. Med leti 1983 in 1991 je bilo v Turčiji prepovedano objavljati ter na radiu in televiziji oddajati v drugem jeziku kot turškem, razen če je šlo za uradni jezik države, s katero je Turčija imela diplomatske odnose. Turčija s Kurdistanom seveda ni imela diplomatskih stikov, saj slednji ni bil država, zato je bil k v tistem obdobju kurdski jezik v Turčiji praktično prepovedan. Kljub asimilacijskim prizadevanjem številnih turških vlad pa sta se kurdski jezik in kultura med kurdskim prebivalstvom ohranila. Zaradi pristopnih pogajanj z Evropsko unijo je Turčija omilila svojo asimilacijsko politiko. Tako je junija 2004 javna televizija RTR začela oddajati polurni kurdski program. Dve leti kasneje pa sta dovoljenje za omejen program v kurdskem jeziku dobili še televizijski postaji Güz in Söz ter radijska postaja Medya FM. Kljub temu pa je uporaba kurdskega jezika v javnosti in vladnih institucijah močno omejena. Tudi v šolah poteka pouk za kurdske učence zgolj v turškem jeziku. Kakšno restriktivno pikolovstvo velja v Turčiji glede uporabe kurdskega jezika, potrjujeta naslednja primera. Junija letos je turško notranje ministrstvo odstavilo župana diyarbakirskega okrožja Sur, Abdullaha Demirba a, zaradi uporabe kurdskega jezika, pa čeprav v tem okrožju skoraj tri četrtine prebivalstva govori kurdsko. Da je res šlo za precedens, je potrdilo turško vrhovno sodišče, ki je podprlo odločitev ministrstva, saj je izglasovalo, da je podajanje informacij v različnih občinskih storitvah, kot so kultura, umetnost, okolje, komunala in zdravstvo, v drugih jezikih kot v tur-

ščini v nasprotju z ustavo. Podobna usoda pa čaka tudi župana Diyarbakirja, Osmana Baydemira, ki je dovolil, da se na občinske novoletne voščilnice tudi v kurdsščini napiše Srečno novo leto. Za Turke je očitno že kurdsko novoletno voščilo grožnja nacionalni varnosti.

Kurdski terorizem

Kurdski nacionalizem v Turčiji se je po zadušitvi v 30. letih prejšnjega stoletja ponovno obudil v 70. letih. V tem obdobju je nastala tudi kurdska delavska stranka, znana pod kratico PKK po kurdskem imenu Partiya Karkezen Kurdistan. Stranka, ki ima marksistične korenine, se je do nedavnega borila za osvoboditev vseh kurdskih območij izpod vladavine ostalih držav ter ustanovitev neodvisne, združene in socialistične kurdske države. Po ocenah nekaterih strokovnjakov pa naj bi dandanes bil njen glavni cilj bolj v skladu s pridobitvijo določene stopnje avtonomije kot neodvisnosti. Sredi 80. let prejšnjega stoletja, v obdobju, ko je bil kurdski jezik v Turčiji povsem prepovedan, se je PKK zatekla k terorističnim metodam in začela vojaški upor proti turški nadvladi. Vojaške napade je izvajala tako nad turško vojsko kot civilisti, ki so bili lojalni turški oblasti. Operativci PKK so v bombnih napadih na turistične lokacije v Istanbulu in turških obmorskih letoviščih želi smrt tudi med tujimi turisti. V njen repertoar spadajo še ugrabitve tujih turistov, napadi na turška veleposlaništva v Evropi ter tudi samomorilski napadi. PKK in podobne separatistične kurdske organizacije naj bi bile odgovorne za več kot 30 tisoč civilnih žrtev. Turška vojska se je odzvala na enako brutalen način, saj je po podatkih Human Rights Watch dobesedno izbrisala okoli 3000 kurdskih vasi. Leta 1999 je Sirija pod pritiskom Turčije izgnala vodjo PKK, Abdullaha Öcalana. Le-ta se je zatekel v Kenijo, kjer pa so ga ujeli turški komandosi. Turško sodišče ga je obsodi-

lo na smrt, a so kazen čez tri leta po posredovanju evropskega sodišča za človekove pravice spremenili v dosmrtno ječo. Turčija je nato v letu 2003 tudi ratificirala protokol št. 6 Evropske konvencije o človekovih pravicah, ki govori o odpravi smrtnih kazni v času miru. S tem dejanjem je Turčija naredila še en pomemben korak na poti v EU. Ne glede na različna mnenja evropskih voditeljev o vstopu Turčije v EU, je jasno razvidno, da turška proevropska prizadevanja dvigujejo standard človekovih pravic v Turčiji.

Iraški prispevek h konfliktu

Po ugrabitvi Öcalana in vojaškem pritisku Turčije na kurdske upornike so se slednji zatekli v obmejne gorske predele severnega Iraka. Vodstvo PKK se je odpovedalo vojaškemu upor in se nameravalo preoblikovati v politično stranko, in to kljub temu, da turška ustava prepoveduje ustanavljanje političnih strank na podlagi etničnih temeljev. Ustavno sodišče je tako prepo-

ijatelj kot gore»

PODLUPO

vedalo že vrsto kurdskih strank, tudi zaradi njihovega spogledovanja s PKK, ki jo tako Turčija kot tudi ZDA in EU uvrščajo med teroristične organizacije. Po petletnem premirju pa se je PKK po neuspelih poskusih preoblikovanja vrnila k svojemu vojaškemu izvoru. Ne gre spregledati, da njeno ponovno vojaško rojstvo sovpada z ameriško invazijo na Irak. Kurdska regija je po ameriškem napadu in tamkajšnji prevladi ka-

nafte zalog, kar postavi to območje na sedmo mesto na svetu po zalogah nafte. Turški generali seveda niso ravnodušni do vedno večje avtonomnosti iraškega Kurdistanu. Zaradi slednjega jih je strah povečanih teženj turških Kurdov po avtonomiji ter še huje morebitne neodvisnosti iraškega Kurdistanu, kar bi v regiji močno obudilo sanje o združenem in neodvisnem Kurdistanu. Njihova bojazen pa ni iz trte zvita, saj so

nje zadeve v omenjeni vladi, sicer ostaja zvesta Iraku, vendar zgolj če bo slednji dobil zvezno ureditev, ki bo ohranila avtonomnost kurdske regije. Bakir je tudi pomenljivo pojasnil izid referenduma: »Vsak Kurd si želi neodvisne kurdske države ... Vendar razumemo okoliščine in položaj, v katerem živimo, zato se zavedamo razlike, kaj si kdo želi in kaj je dejansko dosegljivo.«

Ameriški epilog

Moč PKK se je po mnenju analitikov močno zmanjšala, saj je število pripadnikov gverilske vojske z začetnih 50 tisoč padlo na današnjih 3 do 5 tisoč. Kljub temu pa se boji v jugovzhodnem delu Turčije stopnjujejo. Samo letos je bilo v spopadih s kurdske gverilci ubitih več kot 100 turških vojakov in civilistov, zgolj v oktobru najmanj 40. Turčija je imela dovolj. Ljudje so na množičnih demonstracijah zahtevali maščevanje. Turškim generalom ni preostalo drugega, kot da na mejo z Irakom pošljejo več kot 10 tisoč vojakov. Zaradi pritiska množic je turški parlament odobril pravico do vojaškega posegu v Iraku. Spopad, ki bi še dodatno destabiliziral Irak in celotno regijo, se je zdel neizbežen. ZDA so morale napeti vse diplomatske mišice, da so pomirile Turčijo ter prisilile iraško vlado, da končno le obrachuna s privrženci PKK. Po seriji diplomatskih neuspehov so se začeli kazati prvi uspehi. Iraški premier Nuri al Maliki je odredil zaprtje vseh uradov PKK v državi. Pripadniki slednjega so popustili ter izpustili osem nedavno ujetih turških vojakov. In tudi Turčija se je zmehčala ter se zaenkrat odpovedala večjemu vdoru na ozemlje v severnem Iraku. ZDA so se tako zaenkrat izognile apokalipsi v Iraku. A slednji je kot tempirana bomba, ki samo čaka na iskrico, da se sproži. Bodo Američani uspeli pravočasno preprečiti naslednjo iskrico? Vprašanje o detonaciji same bombe pa se v tem času tako ali tako zdi preveč iluzorno.

Ljudstvo brez države

Kurdsko ljudstvo je bilo v zgodovini vedno bolj ali manj podjarmljeno. V času rimskega imperija so na območju Kurdistanu vladali Rimljani. Po padcu slednjega so se na tem območju izoblikovale delno neodvisne kurdske države, a pod posrednim političnim in verskim vplivom muslimanskih kalifov in šahov. V 16. stoletju sta si območje Kurdistanu po številnih vojnah razdelila Iran in Otomansko cesarstvo. Kurdski nacionalizem se je začel razvijati šele proti koncu 19. stoletja, ko je bilo Otomansko cesarstvo že v zatonu. Cesarstvo je nato kot eden izmed poražencev 1. svetovne vojne dokončno razpadlo. Zmagovalke vojne – sile antante so na območju slednjega načrtovale nastanek nekaterih novih držav. Po nikoli ratificirani mirovni pogodbi s Turčijo v Sevresu, predelu Pariza, leta 1920 naj bi nastalo tudi avtonomno kurdsko območje z možnostjo kasnejše neodvisnosti, vendar je imel Kemala Mustafa Atatürk drugačne načrte. Oče moderne Turčije je s ponovno osvojitvijo izgubljenega ozemlja izsilil novo mirovno pogodbo, ki je bila leta 1923 sprejeta v Lozani. Le-ta je določila meje sedanje Turčije in pustila Kurde brez države. Ostala kurdska območja pa so bila dodeljena britanskima in francoskima mandatnima državam: Iraku in Siriji. Po 1. svetovni vojni je bil tako Kurdistan razdeljen na številne države, v katerih so bili Kurdi zgolj manjšina. Po koncu zalivske vojne, leta 1991, pa so ZDA z zavezniki nad iraškim Kurdistanom uvedle letalski nadzor ter dosegle umik iraške vojske s tega območja. Eno leto kasneje je iraški Kurdistan postal avtonomno območje znotraj Iraka s svojo lokalno vlado in parlamentom.

»Vsak Kurd si želi neodvisne kurdske države ... Vendar se zavedamo razlike, kaj si kdo želi in kaj je dejansko dosegljivo.«

osa najbolj mirna regija v Iraku. Iraški Kurdistan, ki je tudi uradno mednarodno priznan kot avtonomna zvezna enota, pa je pomemben tudi zaradi svojih naftnih zalog. Na tem območju naj bi se po nedavnih odkritjih nahajalo okoli 45 milijard sodčkov

volivci v kurdskem delu Iraka na referendumu, ki je potekal vzporedno z volitvami, s 97,5 % glasovi izrazili željo, da bi iraški Kurdistan postal neodvisen. Regionalna kurdska vlada v Iraku po zatrtjevanju Falaha Mustafa Bakirja, predstavnika oddelka za zuna-

V boju proti grozečim po

Podnebne spremembe so po mnenju strokovnjakov trenutno največja grožnja človeštvu in največji okoljevarstveni, ekonomski in moralni problem našega časa. Od hitrosti našega ukrepanja je bržkone odvisna prihodnost sveta, kot ga poznamo. Bodo prizadevanja za večjo okoljsko ozaveščenost preprečila globalno katastrofo?

DARIO SVETEJ

Podnebne spremembe so po mnenju številnih strokovnjakov in okoljevarstvenikov je pogubne posledice podnebnih sprememb mogoče preprečiti ali vsaj ublažiti predvsem z ozaveščanjem javnosti, ki omenjene pojave še zmeraj ne jemlje dovolj resno ali pa je do njega preprosto skeptična. Temeljita sprememba miselnosti in drugačen stil življenja ljudi je po njihovem prvi pogoj za uspešen spopad s podnebnimi spremembami, za katere med večino strokovnjakov vlada soglasje, da jih s svojimi neodgovornimi dejanji (emisijami toplogrednih plinov, ki vplivajo na globalno segrevanje ...) nedvomno povzročata človek.

Med najbolj znanimi aktivisti na področju ozaveščanja ljudi z omenjenimi težavami našega planeta in mož, ki je kot posameznik doslej najbrž naredil največ za razumevanje globalnega segrevanja in potrebe boja proti njemu, je nedavno ameriški podpredsednik Al

Gore. Nedavni dobitnik Nobelove nagrade za mir (skupaj z Medvladno skupino Združenih narodov za podnebne spremembe – IPCC) za svoj prispevek k omenjenemu je vsekakor našel odličen način, da z eno najaktualnejših tem današnjega časa seznanimo kar najširše občinstvo. Glavni protagonist razpigitega dokumentarnega filma *Neprijetna resnica* (An Inconvenient Truth) o globalnih podnebnih spremembah oziroma posledicah tople grede je namreč, kot je znano, v njem zaigral predavatelja, ki svari pred katastrofo, če človeštvo ne bo zmanjšalo emisij ogljikovega dioksida v ozračje, hkrati pa uspešno dokazoval, da ekonomske posledice omenjenega, namreč odgovorne skrbi za okolje ter vlaganja v okolju prijazne vire energije, še zdaleč niso negativne.

Ko dejstva spregovorijo sama zase

V ospredju omenjenega doku-

mentarca seveda ni (bil) Gore, temveč njegov izjemno sugestivni prikaz osupljivih in lahko preverljivih dejstev. Posnetki katastrofalnih poplav, viharjev, rušilnih valov, posledic rekordnih vremenskih ekstremov, alarmantnega taljenja ledu v arktičnih legah in še marsičesa, kar bi po črnih napovedih strokovnjakov v prihodnjih letih utegnulo ogroziti vse življenje na planetu, so učinkovali, in še učinkujejo, izjemno prepričljivo in poučno. Ob dejstvu, da je režiserju Davisu Guggenheimu v dokumentarcu uspelo v gledljivo celoto povezati več kot 30 let Gorovih ekoloških raziskav, segajočih še v njegova študijska leta na Harvardu, ter vanj vključiti tako računalniške animacije kot tudi posnetke številnih Gorovih potovanj, v katerih se je o podnebnih spremembah in učinkih tople grede pogovarjal z najrazličnejšimi strokovnjaki in predstavniki tujih vlad, to gotovo ne preseneča.

Čeprav se Al Gore v vlogi politika, kot je znano, ni najbolje znašel v množici, se v vlogi gorečega in za usodo planeta zaskrbljenega posameznika znajde odlično. Vsekakor dovolj dobro, da je s svojim dokumentarcem, sposobnostmi in prizadevanjem sprožil pravcato gibanje (Alliance for Climate Protection), ki je nedavno privedlo do koncertov Live Earth in večjega zanimanja javnosti in politike za okoljska vprašanja oziroma področje podnebnih sprememb. Če svetovna javnost danes počasi pričinja dojemati, katera so najpomembnejša vprašanja sedanjih in prihodnjih let, je to v veliki meri zasluga neutrudnega prizadevanja 59-letnega Ala Gora (že kot politik in član Clintonove administracije se je denimo zavzemal za ekološke teme, med drugim tudi za ameriško sprejetje kjotskega protokola).

Raziskave in knjižne uspešnice

Neodvisni britanski raziskovalec James Lovelock, eden najuglednejših okoljevarstvenikov današnjega časa, svetovno javnost ozavešča povsem drugače. Pionir v

razvoju okoljske ozaveščenosti, ki je že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja posvaril pred nevarnostmi ozonskih lukenj in njihovimi povzročitelji, to počne z raziskavami in s pisanjem knjižnih uspešnic. V svoji najnovejši knjigi z naslovom *"The Revenge of Gaia"*, ki si jo je zamislil kot svareč poziv svetovnim voditeljem in človeštvu, se ukvarja z bližajočo ekoapokalipso, zato ni čudno, da je z njo vzbudil veliko pozornosti. "Naš brezbrilni odnos do svetovnih energetskih virov nas je pripeljal na pot, ki vodi v katastrofo, saj dvig temperature grozi, da se bo prekinilo življenje na Zemlji," med drugim zapiše 87-letni Lovelock. Od ostalih okoljevarstvenikov ga ločuje prav njegov fatalizem. Kadar lucidni in ugledni mislec trdi, da je katastrofa neizogibna in da je najstrašnejše posledice globalnega

PODLUPO

Še zmeraj dvomi o podnebnih spremembah

V nedavni anketi britanskega časopisa *Guardian*, ki je zajela 2031 odraslih oseb, je bilo 56 odstotkov oseb prepričanih, da znanstveniki še zmeraj dvomijo o podnebnih spremembah ter da o njih še vedno potekajo živahne debate, čeprav med slednjimi pravzaprav vlada znanstveni konsenz. Sir David Read, namestnik predsednika slovite britanske Kraljeve družbe, je ob tem opozoril na dejstvo, da je velika večina strokovnjakov za podnebje prepričana o tem, da ljudje vplivamo na podnebje. "Ljudi ne smejo zapeljati tisti, ki izrabljajo zapletenost omenjenega problema, da bi izkrivljali znanstvene ugotovitve in zanikali resnost potencialnih posledic podnebnih sprememb. Znanost zelo jasno kaže na potrebo vseh nacij, podjetij in posameznikov, da storijo največ, kar je mogoče, in to čimprej, da bi se izognili najhujšim posledicam spreminjanja podnebja," je poudaril Read.

podnebnim spremembam

segrevanja mogoče omiliti, toda ne preprečiti, ima za svoje trditve gotovo dobre razloge. "Naša prihodnost je podobna prihodnosti potnikov na majhni izletniški ladjici, ki mirno plovejo nad Niagarskimi slapovi, vedoč, da bo motor vsak trenutek odpovedal," je prepričan Lovelock. Njegova sporočila o katastrofi so doslej dosegla že mnoga ušesa. Knjige o katastrofah so sicer zmeraj naše poti do množice bralcev, še toliko bolj, kadar so njihovi avtorji lucidni misleci in neodvisni raziskovalci, ki so s svojim razmišljanjem daleč pred svojim časom. In James Lovelock je gotovo eden izmed njih. Zaslovel je namreč že pred štiridesetimi leti, ko je razvil teorijo o našem planetu, ki naj bi imel značilnosti živega organizma, in ga po grški boginji Zemlje poimenoval Gaja. Po Lovelocku naj bi našemu planetu že tri mili-

jarde let uspevalo ohranjati življenje skozi zapleten sistem samouravnovanja, sedaj pa naj bi človeštvo porušilo to ravnovesje in zato Gaja že kaže svoj neprijazen obraz (viharji, poplave, potresi, temperaturni ekstremi ...). Ekološki grehi človeštva so povezani s slabo ekološko zavestjo, razvojem, interesi politike, kapitala in še z marsičim, piše Lovelock in trdi, da je že za nekaj desetletij prepozno, da bi še lahko preprečili katastrofo. Strmi dvig emisij ogljikovega dioksida od začetkov industrializacije naj bi uničil občutljivi zemeljski mehanizem in ustvarjeni naj bi bili pogoji za začarani krog podnebnih sprememb, ki bodo po Lovelockovem mnenju na koncu privedle do "podivjanega segrevanja". Ko se denimo umika led na tečajih, Zemlja izgublja svojo sposobnost odboja sončnih žarkov nazaj v ve-

solje, kar le še poslabšuje učinek segrevanja. Vlade bi zato morale razmišljati predvsem o tem, kako se spoprijeti s posledicami podnebnih sprememb.

Vizija in upanje

Med sodobnimi okoljevarstveniki in ekologi pesimizem glede podnebnih sprememb sicer ni osamljen pojav, vendar znani avstralski okoljevarstvenik, aktivist in raziskovalec Tim Flannery (na globalni ravni se pridružuje "malostevilni okoljevarstveni eliti", kot so to denimo Al Gore, James Lovelock in David Attenborough) ubira drugačna pota. V dobi negotovosti javnosti ponuja vizijo in upanje. Flannery, po eni strani vrhunski učenjak, po drugi pa energični aktivist, se je proslavil s fosilnimi najdbami dinosavrov, ki so spremenile razumevanje evolucije, ter študijami o tem, kako smo ljudje skozi čas spreminjali svoje okolje. Svojo globoko skrb glede človeštva, ki drastično spreminja podnebje in s tem ogroža življenje na Zemlji, je denimo mojstrsko popisal v lanskoletni provokativni knjižni uspešnici "The Weather Makers: How Man is Changing the Climate and What it Means for Life on Earth", sedaj pa se posveča predvsem promoviranju znanstveno podprtih dejanj, ki želijo ohraniti naš planet. Po prepričanju vsestranskega Flannery-

ja je treba pač "mobilizirati vso družbeno in politično voljo" ter se lotiti podnebnega problema, preden bo prepozno.

Med ljudmi, ki se z ozaveščanjem družbe s podnebnimi spremembami oziroma globalnim segrevanjem borijo za prihodnost celotnega planeta, seveda ne kaže pozabiti na slovitega britanskega naravovarstvenika Davida Attenborougha. Sir Attenborough, eden pionirjev dokumentarcev o naravi, že desetletja milijonom gledalcev ponuja svoj navdušeni pogled na neskončno raznolikost življenja na Zemlji. Svojo misijo s kamero in besedo je ta neutrudni ustvarjalec pričel že pred petdesetimi leti (Zoo Quest) in jo kronal s slovito BBC-jevo televizijsko serijo Življenje na zemlji (Life on Earth), ki si jo je po nekaterih ocenah ogledalo kar 500 milijonov gledalcev. Attenborough je obiskal skorajda sleherni del planeta in najbrž je le malokdo storil več za to, da bi se ljudje bolje zavedali življenja okoli sebe, ter dejstva, da na planetu Zemlja nismo sami. Če se 81-letni ustvarjalec v zadnjem času posveča snovanju dokumentarcev in televizijskih serij o globalnem segrevanju oziroma podnebnih spremembah (Are We Changing Planet Earth?, Can We Save Planet Earth?, Saving Planet Earth), ima za to vsekar dobre razloge.

PODLUPO

Posledice za globalno varnost

Podnebne spremembe bi utegnile imeti enake posledice za globalno varnost kot jedrska vojna, če se nemudoma ne ukrepa, je nedavno opozoril Mednarodni inštitut za strateške študije (IISS). Globalno segrevanje kot posledica človekovega nevestnega ravnanja (emisije toplogrednih plinov ...) bi v svetu lahko povzročilo pomanjkanje hrane in razpoložljive količine vode, s tem pa ogromno trpljenje in regionalne spopade. Čeprav so sedaj mnogi pričeli razumeti, kakšno nevarnost pomenijo podnebne spremembe, še nihče ni postal resnični vodja boja proti njim, prav tako pa nihče ne more natanko napovedati, kdaj in kje bodo povzročile najtežji udarec. Tudi če bi mednarodni skupnosti uspelo sprejeti učinkovite ukrepe za preprečevanje podnebnih sprememb, bodo te, tako trdi IISS, še zmeraj neizogibno vplivale na človekovo okolje, gospodarstvo in varnost.

Vpliv tranzicije na smuč

Legenda slovenskega alpskega smučanja Bojan Križaj se je kot direktor alpskega sklada znašel v težavah, ko mu je finančno pomoč odpovedal glavni sponzor. Finančna luknja znaša 400 tisoč evrov.

MILAN LAZAREVIČ

Nova sezona alpskega smučanja naj bi prinesla novo upanje, da ta panoga v Sloveniji počasi prihaja iz rezultatske krize. Vajena nekoč izjemnih rezultatov, zmagovalnih stopničk, olimpijskih kolajn, se domača javnost ubada s stanjem, da je zdaj uspeh, če je tekmovallec osvojil 15. mesto. Asov je vse manj, tekmi za svetovni pokal v Mariboru in Kranjski Gori sta poligon za obračun tujih smučarjev in smučark. Prva dama, Tina Maze, je v krizi, moški del pa se ubada s slabo formo.

Legenda slovenskega smučanja Bojan Križaj se je kot direktor alpskega sklada znašel v težavah. Ne skriva, da ima veliko skrbi. Rezultatska suša pomeni tudi manj sponzorjev in ravno pred sezono se je to tudi zgodilo. Križaju glavobol povzročila luknja, ki je nastala po umiku generalnega sponzorja Wiener Städtische. Gre za približno 400 tisoč evrov primanjkljaja, letošnji proračun za alpske discipline pa naj bi znašal skupno dva milijona evrov. Pogajanja za krpanje še potekajo, intenzivno se iščejo sponzorji, ki bi delovanje spravili vsaj na »pozitivno ničlo«.

Uspešnost Križajevega dela je zelo ali pa kar usodno odvisna od rezultatov smučarjev. Prve tekme v Söldnu ga niso zadovoljile. »Če bi imeli svetovne prvake, olimpijske zmagovalce, zmagovalce tekem svetovnih pokalov, bi bilo veliko lažje zbirati denar in sponzorska sredstva, animirati industrijo in opremljevalce, da bi šli z nami v projekt slovenskega smučanja. Tako pa samo upamo, da bo nadaljevanje sezone bistveno boljše kot začetek. Nekaj imen, ki vzbujajo optimizem, vsekakor je, ekipa pa še ni taka, kot bi si jo želeli,«

je bil medijem odkrit legendarni Križaj, ki je poskrbel za evforijo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Takrat je z uspehi pritegnil industrijo.

Prva tekma vseeno še ni znak za alarm, ker je popravnih izpitov v sezoni veliko. Ker so olimpijske igre šele leta 2010, so v reprezentanci nekoliko potolaženi, da so dobili nekaj več manevrskega prostora. »Res pa je, da moramo to vzeti kot sezono za pripravo mlajše generacije. Da na podlagi naših izkušenj pripravimo ekipo, ki bo po naših napovedih, tako kot smo si zadali, smo obljubljali medijem in navijačem, eksplodirala na olimpijadi v Vancouvru leta 2010,« trdi Križaj.

Toda do takrat bo treba urediti tudi finančni položaj. Zanimivo je, da je zavarovalnica Wiener Städtische že lani napovedala, da ne bo podaljšala pogodbe. Tako je slovensko alpsko smučanje letos ostalo brez generalnega sponzorja, novega niso našli, čeprav so dobili jasno sporočilo, da avstrijskega denarja ne bo. Avstrijci so dosegli svoj cilj. V tem času so prepoznavni na slovenskem trgu kot nova zavarovalnica. Menili so, da je tega prepoznavanja dovolj. Kaj v finančnem smislu pomeni izguba generalnega sponzorja? Za zdaj je to luknja, ki povzročila skrb. Križaj verjame, da bodo v doglednem času našli še nekoga. To luknjo bodo morali zakrpati, saj so se že v preteklosti dogajale podobne težave, trenerjem in tekmovalcem so zamujale plače. Alpinci naj bi naredili tudi črn scenarij, po katerem bi morali narediti določene reze, vprašanje pa je, koliko jih bodo občutili tekmovalci.

Smučarija je na splošno tako organizirana, da zahteva veliko

denarja. Brez vrhunskih rezultatov bo to velik problem tudi v prihodnje. Križaj je prišel ob koncu lanskega marca na čelo smučarskega sklada. Dejal je, da načrtuje vsako leto dvig proračuna za pet odstotkov, a to se ni zgodilo. Dejstvo je, da je vse skupaj pogojeno s športnim rezultatom in dogajanjem okoli tega športa. Če

valno smučanje. Ritem narekuje denar, alpsko smučanje pa sodi med drage športe, ki bremenijo predvsem družinski proračun. Dokler otrok ne pride v selekcijski proces, so zneski ogromni in tukaj nastajajo tudi socialne razlike. Slišati je, da v mladinskih selekcijah smučajo večinoma tisti, katerih so starši sponzorji klubov

Uspešnost Križajevega dela je zelo ali pa kar usodno odvisna od rezultatov smučark in smučarjev.

tega ni, sponzorji zategnejo ročno zavoro. Imajo eno vrečo, ki jo morajo napolniti z denarjem, da lahko peljejo cilje in program. V domačih logih je vse težje dobiti pokrovitelja, saj država obdavčuje sponzorske vložke. Vsota je potem neprimerno nižja. Tako je tudi s selekcijo, ki se nenehno krči. Razlog je tudi ta, da je vse manj tistih, ki se odločajo za tekmo-

in učiteljev smučanja. Tudi zaradi tega naj bi kakovost padala. Takšni rezultati se odražajo tudi na članski vrsti. Po prvem smučarskem koncu tedna v sezoni 2007/08 slovenski tabor ne more biti pretirano zadovoljen. Dve tekmi, kar devet tekmovalcev in zgolj dve dobitnici točk je izračun, ki tudi ob skromnejših pričakovanjih ne more biti pozitiven.

anje

Prava sezona se je komaj začela in šele ob koncu bo napočil čas tudi za prve grobe ocene. Vseeno pa ne moremo mimo dejstva, da prve tekme za slovensko vrsto niso pretirano obetavne.

Kljub spremembam v vodstvenih strukturah in trenerskih prevetritvah je ozračje okrog našega tabora dokaj nespremenjeno, predvsem pa tudi konkretnega rezultatskega koraka naprej še ni na vidiku. »Ocena prvih dveh tekem? Razočaran sem. Vselej sem trdil, da je treba tekmo pripeljati do konca,« je po končanem moškem veleslalomu priznal direktor Rasto Ažnoh in tako vsaj delno nakazal, da ne namerava ubrati znane poti pri iskanju izgovorov. Prelaganje odgovornosti. Bati se je le, da söldenska slika napoveduje nadaljevanje pogosto slabo razpoložene smučarske zgodbe. »Tekmovalci so nastopali z energijo. Pristopa jim ne gre očitati. Sedaj jih moramo dvigniti. Tudi v prihodnje morajo nastopati s primerno zagnanostjo,« je na vprašanje o pristopu slovenske zasedbe odgovoril Ažnoh.

Vendarle gre za tekmovalce, ki bi morali biti med vlečnimi konji ekipe in s kakovostnimi rezultati pomagati tudi mlajšemu rodu. A je mlajših in obetavnih vse manj. Pred nekaj časa je bivša smučarka Veronika Šarec, ki je zaradi številnih poškodb končala kariero stara komaj 24 let, dejala, da je vse manj smučark zaradi pomanjkanja denarja. Bila je otrok socializma, ta pa je podpiral alpsko smučanje, saj so sponzorji vlagali ogromna sredstva. »Nekoč smo v socializmu kot otroci imeli smučanje zastoj.«

Tega ni več in tudi ves trud Bojana Križaja, da bi smučarijo spravil na zeleno vejo, bo zaman, če se v smučarski šoli ne bo kaj spremenilo. Slovenija je premajhna, da bi kakovostno pokrila vse športe. Smučarija pa je ob majhnosti države tudi davek tranzicijskega časa. Navade ljudi se spreminjajo, prišli so novi športi, ki so uspešni in predvsem cenejši za starše.

Milan Lazarević

Zdaj ko poteka sanacija, je težko napovedati, kdaj bo NK Maribor prišel na zeleno vejo. Bivši predsednik Rudi Turk je lani dejal, da je sanacija tako rekoč uspešno končana. Slika pa je vseeno drugačna. Denarja je komaj za tekoče poslovanje, obstoječi dolgovi se morajo vračati, na dan prihajajo nove tožbe.

Pokopališče nogometnih legend

Da je stadion Ljudski vrt postal pokopališče legend, nam je jasno po zadnjih dogodkih pod slovit tribuno, mojstrovino arhitekta Borisa Pipana. Skupina prenapetežev je zahtevala odstop trenerja in ga dobila. Zgodila se je ulica in ta »zakon«, po katerem lahko vsak, ki ima nekaj minut časa, pljuva po vsem, je moralo upoštevati vodstvo nogometnega kluba Maribor. Žalostna podoba, v času, ko raste sodoben stadion, ki bo v ponos mestu. A kaj ko rezultatov članskega moštva ni, vprašanje pa je, koliko tekem bo sploh v mestu pod Pohorjem igrala slovenska reprezentanca. Potemtakem bo stadion samemu sebi namen, saj bodo tribune samevale. Če nekoč najboljši slovenski klub ne bo imel rezultatov, bo to spomenik neki ideji (največji zagovornik je bil bivši župan in rektor dr. Alojz Križman), ki je dozorevala več kot desetletje. Dosežki kluba so namreč tesno povezani s tem stadionom, čeprav je njegova lastnica občina, upravljavec pa MŠD Branik, vendar so se na njem igrala zgodovinske tekme. Zdaj, ko poteka sanacija, je težko napovedati, kdaj bo NK Maribor prišel na zeleno vejo. Bivši predsednik Rudi Turk je lani dejal, da je sanacija tako rekoč uspešno končana. Slika pa je vseeno drugačna. Denarja je komaj za tekoče poslovanje, obstoječi dolgovi se morajo vračati, na dan prihajajo nove tožbe. V takšnem kaosu je najslabše odnesel trener Milko Đurovski. Nogometna legenda iz prostorov bivše skupne države je moral oditi. Zanimivo je, da je ravno Đurovski nekoč polnil tribune mariborskega stadiona. Ko je prišel leta 1994, se je iskala vstopnica več, da bi ljudje lahko videli njegove mojstrovine. Investicija ni bila majhna, govori se o 150 tisoč nemških markah za pol sezone, a slišali smo, da se je naložba hitro povrnila. Zahvaljujoč gledalcem in nekaterim novim sponzorjem. Nato je NK Maribor dobil še odškodnino za prestop tega igralca v Francijo. Sijajna poteza, ki se je obrestovala. Ta mož je zdaj nezaželen v mestu, kjer se je odločil, da bo živel po končani karieri (njegova žena je Mariborčanka), in se preizkusil še kot trener v zanj največjem klubu v Sloveniji. Opekeli so ga, odpoved pa dobil kar po telefonu. Kot da ni bil vreden spoštljivega pogovora z vodstvom kluba, ampak je na takšen način moral zapustiti vroč trenerski stol, kar govori, da so odnosi v klubu na nizki ravni. Veliko

napako je storil športni direktor Zlatko Zahovič, če je mislil, da bo s svojim zvezdnštvom, pridobljenim skozi igre v reprezentanci in tujih velikih klubih, vpejal red. Nekateri njegove poteze so bile prenašljive, menil pa je, da ga bodo upoštevali. Ampak zgodilo se je ravno obratno. Znašel se je v primežu, ko mu tudi zasluge za »narod« niso v pomoč. Pod pritiskom je upravnemu odboru moral predlagati zamenjavo Đurovskega, kar si je gotovo najmanj želel, saj sta z zdaj že bivšim trenerjem dolgoletna prijatelja. Ampak v tem poslu je treba biti profesionalen in prijateljstvo dati na stran. Nedvomno imata oba profesionalen odnos do dela, klubu sta skušala pomagati po najboljših močeh in »dediščino« oziroma slabo selekcijo Marjana Pušnika spraviti na višjo raven. Koliko ljudi ju je sploh bilo pripravljenih podpreti, pa je drugo vprašanje. Je bila »ulica« naročena, ker nekaterim Đurovski ni ustrezal? Pravega odgovora ne bomo dobili, čeprav obstaja nekaj indicev, da vpad »zaskrbljenih« navijačev vendarle ni bil spontana reakcija nezadovoljnih. Zdajšnji upravni odbor tega društva deluje po »delegatskem sistemu«, spominja na obdobje samoupravljanja tozdov in sozdov. Devet delegatov, ki so se tam znašli zaradi službenega položaja v podjetjih, ki sponzorirajo klub, odloča o usodi kluba. Ta (zaenkrat) še ni njihova lastnina, vendar je čudno, zakaj klub, kar je v svetu normalno, ne postane podjetje in posluje po tržnih načelih. Pred poldrugim letom je dekan Pravne fakultete dr. Šime Ivanjko na pobudo Nogometne zveze Slovenije naredil elaborat, kako naj bi bili slovenski klubi lastniško preoblikovani. Zgodilo se praktično ni nič, le ljubljanski Interblock, ki je v lasti razvpitega Joca Pečečnika, je na poti privatizacije. Očitno je – to je kasneje ugotovil tudi Ivanjko – nekemu v interesu, da deluje v društvu. Lastniška razmerja bi povsem premešala karte, nekateri bi se morali posloviti. Takšne scene, ki mečejo slabo luč na klub in mesto, se v cesarstvu Joca Pečečnika ne bi mogle zgoditi iz preprostega razloga – ker je lastnik kluba. Lahko mu marsikdo pove, kaj si misli, a njegova bo vedno zadnja. In dokler bo NK Maribor deloval na osnovah zakona o društvih, ki jih je v Sloveniji na tisoče, se mu bo vedno zgodila »ulica«. V takšnih razmerjih bodo vodilni možje v strahu za lasten položaj venomer popuščali.

Islamska republika Iran

Tja nekam, daleč v stran, kjer je nevarno, nerazvito in vznemirljivo življenje, tja, kjer naj bi živeli teroristi, tja, kamor nihče pameten ne hodi, tja, od koder izhaja zlo celega sveta, tja me je popeljala moja življenjska pot. Ali se bom sploh živ še vrnil, videl svoje najdražje, sem se spraševal. Kaj pa če je vse to res in pustim svoje življenje tam nekje, kjer ga zagotovo ne nameravam? Tako sem na svoje mišljenje dovolil vplivati svetovnim medijem, »razvitim« velesilam in družbi, v kateri živim.

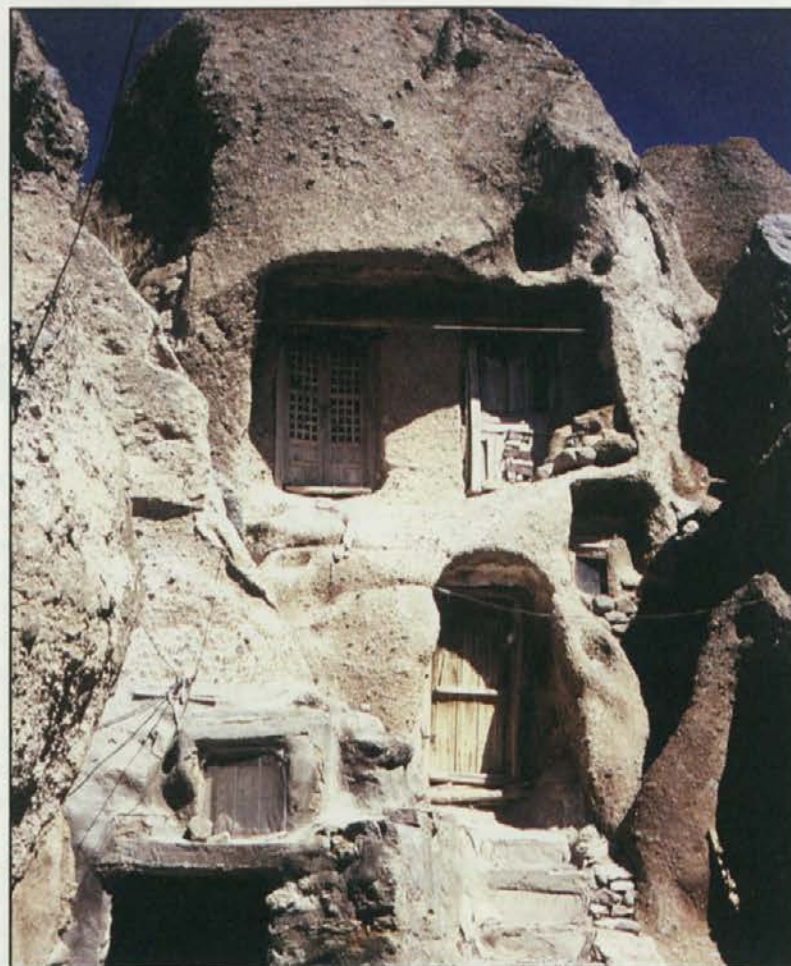
SENAD OSMANAJ

Ko sem po dobrih dveh mesecih počasi le prišel do Irana, sem takoj po prečkanju meje spoznal, da je vse zgoraj naštetu nepotreben strah in napihovanje negativne zgodbe o ljudeh in državah, katero skuša svetovna politika očrnuti in ji naprtiti zasluge za vse težave sveta. Na sami meji med Turčijo in Iranom me zagleda skupina iranskih alpinistov, ki se je pravkar vrnila s Turškega Ararata. Niti ust nisem uspel odpreti, že sem bil na njihovem avtobusu na poti proti Tabrizu. Delili so mi hrano in pijačo, me vabili k sebi domov, bili veseli moje prisotnosti, radodarno delili hišne naslove in me doma pričakovali. Bile so jih same velike črne oči in široko iskreni nasmeški brez primerjave. Ja, takšen je bil moj prvi stik z mogočnim Iranom in takšen je ostal vse do zadnjega dne.

Tabriz je bilo pomembno karavansko mesto, ki smo ga zahodnjaki spoznali ob prebiranju knjige Marca Pola. V njem še danes stoji karavanseraj, v katerem je neustrašen evropski trgovski popotnik, skupaj z očetom in stricem, prenočeval. Tabriz je še danes pomembno trgovsko mesto s prekrasnim in velikanskim bazarjem, v čigar labirintu se z veseljem izgubiš, in z nekaj dobro ohranjenimi hišami bogatih trgovcev, ki odsevajo v prekrasni arabski arhitekturi. Tukaj, čisto po naključju, spoznam še lokalnega vodiča Nasser Khana, ki ni samo obiskal Slovenijo, ampak je celo vodil številne skupine slovenskih turistov v Iranu, med njimi tudi nogometne celjskega Publikum. V zadnjem času se je v mesto naselilo nekaj mi-

lijonov ljudi, ki so to nekdanjo podobno mesto zagotovo spremenili, mesto pa zaradi potreb naraščajočega prebivalstva razširili čez vse mogoče meje.

Predhodnica Irana je bila Perzija, ki jo ustanovi Ahajmen 550 p. n. št., kralj enega izmed številnih perzijskih plemen. Njegov vnuk Kir II. ustanovi največje cesarstvo, ki je do takrat sploh bilo. Za prestolnico določi tri mesta, in sicer Shush, Persepolis in Ecbatana, za državno religijo pa sprejme zoroastroizem. Leta 330 p. n. št. zavzame Perzijo Aleksander Veliki v bojih proti Dareju III. in požge Persepolis, takratno mogočno prestolnico. V 3. st. ustanovijo Sasanidi drugo Perzijsko cesarstvo, ki traja vse do prihoda islama pod Omajadsko dinastijo v 7. st. V 13. st. pridrvijo z vzhoda Mongoli, ki uničijo celotno Perzijo in ji zavladajo iz Tabriza. Safavidi si pokorijo območje v začetku 17. st. in ustanovijo tretje Perzijsko cesarstvo s sedežem najprej v Tabrizu, potem pa še v Qazvinu in nazadnje v Esfahanu. Tokrat postane državna vera šiitski islam, ki zagovarja Alija kot edinega Mohamodovega pravega naslednika po krvnem sorodstvu. Naslednji pomembni zgodovinski vidik predstavljajo Kadžari, ki si prisvojijo Perzijo v 18. st. Čas njihovega vladanja je predstavljal največjo katastrofo v več kot 2500-letnem razvoju Perzije. Pravico do vseh pomembnih naravnih dobrin, vključno z nafto, dobijo tujci, prestolnica se preseli v takrat majhno naselje Teheran. 1906. leta pride do ustavne revolucije, ustanovi se prvi parlament. Oblast prevzamejo Pahlavi,

Iranska Kapadokija, južno od Tabriza

vihji, Reza Khan Pahlavi postane prvi šah, ki skupaj s svojim sinom Mohamedom skuša Perzijo približati vrednotam zahodnega sveta. Leta 1934 Reza Pahlavi preimenuje Perzijo v Iran. Oba voditelja ne posvečata preveč pozornosti islamu kot državni veri, naravne vire še vedno obvladujejo tujci, predvsem Rusi in Britanci, državna policija pa na silo zatira in pretepa nezadovoljne množice, kar privede do islamske revolucije, ki postavi ajatolo Homenija na vrh države, leta pa leta 1980 ustanovi prvo islamsko državo na svetu. Homeni odzame vse pravice tujcem, ki so do takrat nemejeno razpolagali oz. izkoriščali njihove naravne vire, vključno z nafto. Takrat vodja sosednjega Iraka, Sadam Hussein, izkoristi nastalo iransko revolucijo in začetno zmedo ter napade Iran. Prva zalivska vojna traja skoraj deset let in vzame pol milijona iranskih življenj. Intelektualci zapustijo državo in se odpravijo iskat boljše življenje v tujino, doma ostanejo vdove, ostareli

in otroci. Tako izčrpan Iran se bori za svoj obstoj, posledice vojne so še vedno prisotne, padli borci pa bodo za vedno ostali v velikih iranskih srcih, kljub temu da muslimani za mrtvimi ne žalujejo. Zgodovina Irana je bila zagotovo izčrpna, Iranci, vajenega vsega hudega, so preživeli in obstali. Kljub težki prihodnosti in številnim nadvladam drugih narodov bi človek danes morda pričakoval za njih boljše časa, a kot kaže, je do tega še daleč. Danes jim nasproti stoji največja velesila modernega sveta, katere ne zanima iranska trnova pot, ki so jo prehodili. Zanimata jih predvsem ekonomski dobiček in svetovna prevlada, zanima jih nadaljevanje kolonizatorstva, vendar v belih rokavicah – čemur danes pravimo globalizacija. In če je danes Iran grožnja svetu zaradi izdelave jedrske energije za zadovoljevanje lastnih gospodarskih potreb, potem je Amerika edina država na svetu, ki je dokazala, da je sposobna in zmožna odvreči atomsko bombo (Hirošima). Po-

tem takem bi svet danes moral najprej razorožiti Američane, ki so edini izkusili razsežnosti atomske energije. Bolj kot z vprašanjem terorizma in varnosti bi se svetovna javnost najprej morala spopasti z več sto milijoni lačnih ust, zatem poskrbeti za razvoj revežev, brezdomcev in dela nezmožnih, zatem se boriti proti AIDS-u, nadalje še proti ekološkemu sovražniku. Šele takrat, ko bi bili odpravljeni naštetih razlogi za več deset milijonov mrtvih, bi se bilo smotrno spraševati o terorizmu, ki na leto vzame zgolj nekaj malega življenj v primerjavi z vsem prej naštetim. Kljub vsemu se svet raje bori proti terorizmu in tako rajši pleše tako, kot svetovna velesila dirigira. Vsi mi, ki zavestno onesnažujemo okolje, smo na koncu koncev največji teroristi, sami sebi kopljemo globoko jamo. V Ameriki je okoljevarstvo še vedno tabu tema, o kateri nihče ne želi razglabljati.

V času potovanja po tej mogočni deželi sem spoznaval iransko kulturo, običaje in navade, religijo, zgodovino in vse meni do tedaj neznanega. Ker je bil čas ramazana, so se spremenile tudi moje prehranjevalne navade. Kljub temu da so popotniki izvzeti iz posta, se je priložnost za hiter dnevni obrok le redko kje ponudila. Prve restavracije se odprejo šele po sončnem zahodu in če nisi med prvimi, se vrata restavracij lahko zaprejo tako hitro, kot so se odprla, želodec pa ostane prazen. Po večerji se ljudje ponavadi podajo v nočno nakupovanje in druženje z ožjimi družinskimi člani. V času ramazana je prepovedano tudi uživanje vode, ne glede na visoke dnevne temperature in potrebe po njej. Takrat sem šele videl oz. uvidel, da enomesečni post preživijo le tisti, ki so resnično verni. In Iranci so zagotovo verni, kar jim tudi zavidam. Vera ni samo ozkoglednost v določeno prepričanje, ki ga vera uči, ampak je tudi odrekanje tistim vrednotam, ki se jim moderni človek ne želi odreči, med drugimi je tudi sprejemanje sveta, takšnega kot je, in ne ustvarjanje iluzij o navideznem svetu in slepem gledanju na življenje.

Posebnost Irana je prav gotovo tudi arhitektura. V glavnem gre za arabsko arhitekturo, v kateri premica in krog ustvarjata neskončno število raznolikih oblik v zaključeni in nezaključeni celoti. Tukaj ne gre samo za pravilne geometrijske

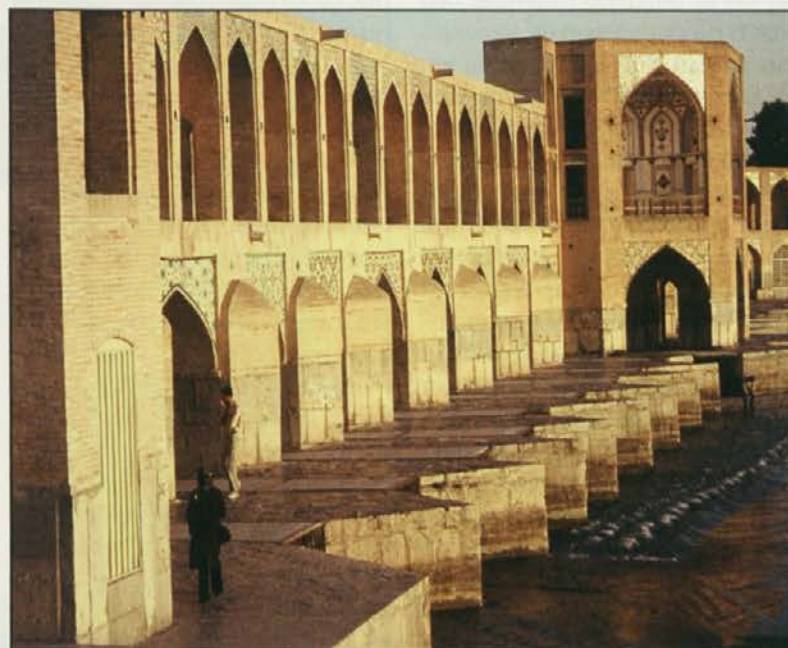
vzorke, ampak tudi za arabeske, ki predstavljajo stebila rastlin, njihove cvetove in popke, izražene skozi premico in krog. Poleg vsega omenjenega izvirnost take arhitekture poudari še kaligrafija, umetnost izražanja arabske pisave same po sebi. Da je celotna arhitektura še bolj zanimiva in očesu privlačnejša poskrbijo z iranskimi emajliranimi ploščicami, ki so pika na i končni podobi. Taka arhitektura z emajlirano keramiko je značilna in tipično iranska. Vrhunec umetnosti pred prihodom islama dosežejo Perzijci v času Ahajmenidskega cesarstva, in sicer v stavbarstvu, najbolj izraženem v monumentalno zasnovanem Persepolisu.

Poleg arhitekture so v Iranu znane še miniaturre, oblikovanje bakra in vozlanje perzijskih preprog, ki so po vsem svetu znane in cenjene. Slednje so narejene iz svile, volne ali bombaža, lahko so vozlane ali tkane, razlikujejo se tudi po številu vozlov na cm., po barvi, ki je lahko naravna ali umetna, po vzorcih, ki so lahko tradicionalni beduinski ali zgolj takšni, kot jih narekuje industrija, po načinu izdelovanja, ki je lahko ročno ali strojno. Glede na vse omenjeno in velikost preproge, se na koncu določi cena, ki je v Iranu odvisna od sposobnosti in pogajalskih spretnosti kupca. Vljudnostne geste, čim daljše druženje ob čaju in izražanje interesa v nakup znižujejo postavljeno ceno.

Medtem ko sem za seboj pustil že veliko prepotovanih pokrajin, gora, puščav, mest in vasic, sem se za konec potovanja ustalil še v Esfahanu. Mesto, upravičeno imenovano kot biser pol sveta, s svojo lepoto številnih zelenih parkov ob reki Zayandeh, nad katero so zgrajeni neverjetno lepi mostovi, mesto z arhitekturno dovršenostjo palač in najlepšimi mošejami sploh, jemlje obiskovalcu vrednoto prevlade zahodne civilizacije in občutek večvrednosti in razvitosti. V mestu se vidi in podoživi občutek ustvarjalnosti iranskega naroda. Takrat se človek vpraša, kolikšno vrednost ima moderna arhitektura v primerjavi s tam vidnim in takrat se človek šele zave, da naša moderna razvitost ne presega razvitosti prejšnjih civilizacij. Vse nekoč že znano, še iz časov antike, se moderni človek uči od začetka in nekoč že osvojeno znanje na novo osvaja. To je resnica, ki je ne želimo slišati, tako kot razviti svet ne želi prislusniti Iranu.

Tipična arhitektura bogatih perzijskih trgovcev s preprogami

Šah Abasov II. most v Esfahanu z arkadami v dveh levelih

Stolp Allah Allah v Ardabilu iz očitnih modrih geometričnih motivov in glaziranih opek, ki v neskončnost ponavljajo božje ime.

Ali lahko politični siste

Pomembnosti umetnosti v življenju se vsi zavedamo, saj jo lahko občudujemo, ob enem pa krepi ustvarjalnost posameznika. Ampak razpon umetniških del sega od poslikav jamskih sten z živalmi do neverjetno realističnih prikazov vsakdanjega življenja in nenazadnje grotesknih skulptur. Ampak kaj kulturo sploh narekuje oziroma kako je opredeljena in ali jo lahko opredeljuje določen politični sistem?

ALJAŽ SELINŠEK

Kamen je umetnina

Nemalokrat se posameznik vpraša, kaj je umetnost? Namreč, ko včasih prečkamo park in tam vidimo skulpturo, ki spominja na velik kamen, se je legitimno vprašati, kaj in zakaj je slednji, če je, umetnina in zakaj torej spada v svet umetnosti? Prav tako so pogoste izjave naključnih mimo hodnikov v umetnostnih galerijah sodobne umetnosti tipa »tole bi tudi jaz lahko ustvaril«, saj gre zgolj za rdečo packo na belem platnu in podobno. Ampak, slednje, če je v galeriji in pa kamen, ker je razstaveni umetniški predmet, evidentno spadata v svet umetnosti oziroma pri obeh gre za umetnino. Kaj torej ustvarja navaden kamen, če ga tja postavi umetnik za umetnino?

Funkcija in proces

Do nekje začetka 20. stoletja oziroma preloma stoletja so v teoriji umetnosti prevladovala mnenja ali teze o umetnosti kot posnemanju, kar je pomenilo, da bo umetniška slika označena kot umetniško delo, če bo najbolje posnemala ali se kar najbolje približala tisti stvari, ki jo posnema ali upodablja. Tako je umetniška slika dejansko le-to postala, če je bila lepa slika določene predmeta, ki ga je imitirala. V ta koš bi lahko postavili različne slikarje, od Michelangela, Da Vincija, Rembranta itn., in teoretični teorije umetnosti bi jim dejali, da je njihova umetnost označena kot funkcionalistična, saj ima vsako njihovo posamezno delo neko določeno funkcijo, to je predstavljati lep posnetek realnega predmeta. Če bi vprašali tudi Aristotela ali Platona, kaj je umetnost ali

kdaj je predmet lahko označen za umetnino, bi ravno tako odgovorila, da ko bo le najbolje posnemal resnično stvar, to je realni predmet. Zato ta teorija umetnosti dobi ime teorija posnemanja oziroma mimesis, kar v grščini označuje prav posnemanje. Vendar se na prelomu stoletja zgodi revolucionaren preobrat na področju razumevanja umetnosti. Takrat so se namreč oblikovali določeni avtorji, ki so se vprašali, zakaj bi umetnost morala le posnemati realne predmete in zakaj sami predmeti ne bi mogli biti umetnine. Šlo je za to, da so ti posamezniki bili mnenja, da če je nekaj dovolj dobro za posnemanje, potem je predmet kot tak tako ali tako dovolj dober, da sam nastopa kot umetnina. In tako kot rezultat dobimo proceduralno teorijo umetnosti, in to za to, ker bo proces tisti, ki bo določil, kaj je umetnost in kaj ne. Proces seveda pomeni zmožnost dojema celotne zgodovine umetnosti in pravilno presojo, kaj le njej ob tistem času, ko umetnik ustvarja, pridati.

Obsojenost na institucijo

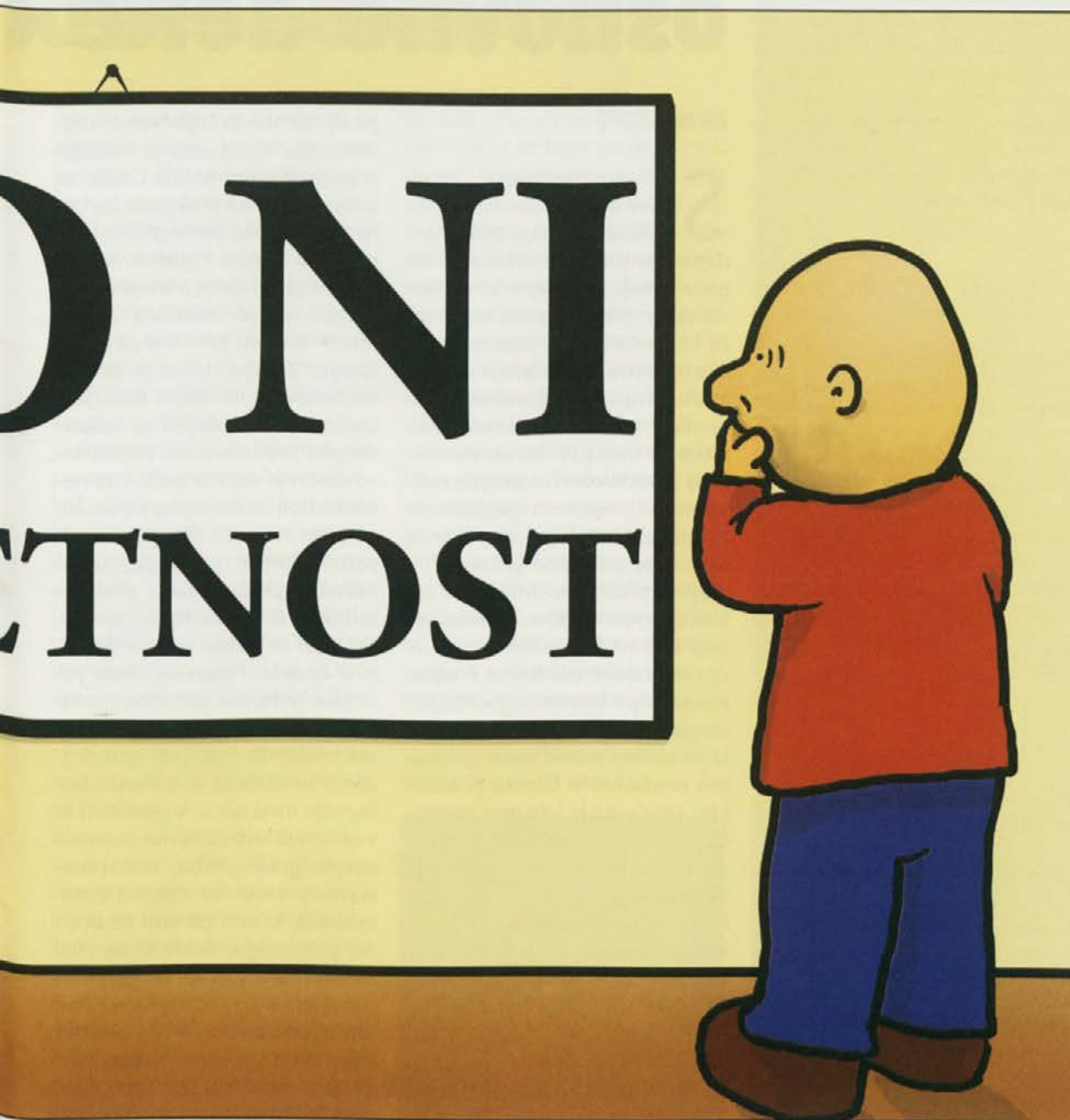
Res pa je, da bo proceduralna teorija umetnosti, vsaj zdi se tako, obsojena na nekakšno nujnost pritrditve komisije ali skupka pristojnih ljudi, kuratorjev, kritikov in podobno, ki bodo delo sprva morali sprejeti kot umetniško delo. Le-ti bodo tvorili t. i. institucijo in zaradi tega lahko takšne vrste umetnosti imenujemo tudi institucionalna umetnost. Se pravi, v skladu z njo bo lahko tudi kamen, kot tak, umetnina, saj ga bo umetnik, ki je kot prvo kompetenten na tem področju, saj je zanj izšolan in ima

nekakšno potrdilo univerze kot dokaz, umetnina, saj ga bodo, kot rečeno določene pristojnosti za to lahko določile. Ampak samo in samo, če se bo le-ta prilegal in sovpadal s tokom razvoja same umetnosti. To pomeni, da npr. Picassove Avignonske gospodične danes ne bi mogle biti umetnina in petdeset let pred njihovo objavo tudi ne. Podobno je v filmu kot v sedmi umetnosti, kjer Eisensteinova Podmornica Potemkin ne bi predstavljala revolucionarnega, umetnosti vrednega dela danes, ga pa je takrat. In obratno, takrat najbrž Godarjevega Weekenda ne bi šteli za umetnost, v šestdesetih letih pa

ga. Na vprašanje, ali lahko nešolan umetnik postavi kamen v galerijo, bodo institucionalisti odgovorili z ne, saj je predpogoj, da je tudi umetnik pristojen. Vse to nas pripelje do enega osnovnega vprašanja, namreč kako bo institucija, kako bodo posamezni kritiki, kuratorji in podobni preprosto vedeli, kdaj gre za umetniški produkt umetnika? Skratka, kaj jim daje tisto moč, da bodo vedeli, da ta kamen ravno danes spada v umetnost, ni pa npr. pred desetimi leti? Zanimivo, saj jim bo slednje podal t. i. nenapisan akt, kjer so le oni opredeljeni kot tisti, ki imajo dovolj znanja za določanje slednje-

...m narekuje umetnost?

Omejenost umetnika?

Prva asociacija na umetnika se zdi, da bo vsekakor oseba, ki ustvarja umetnost in deluje pod taktirko svojih osebnih vzgibov in občutij, ki ga na to pripravljajo, in neka-ko ne ustvarja v okviru določenih omejitev ali pravil. Umetnik gotovo deluje kot produkt določenih ekspresij, se pravi notranjih stanj in ko te ekspresije, bi rekli, zavrejo, jih preprosto izlije na platno oziroma uporabi pri oblikovanju kakšne druge vrste umetniškega produkta oziroma predmeta. Kar je sporno, je poskus omejitve umetnika, saj se zdi, da z omejitvami oziroma določenimi značilnostmi, ki naj bi jih določeno umetniško delo v svetu institucije imelo, poskušamo začrtati tok umetnosti v smer, ki nam odgovarja. Na primer konstruktivizem ima svoje značilnosti itn. Prav tako lahko neliberalen politični zor označuje določeno umetnost kot neumetnost, ker mu tako namerč odgovarja in s tem krepi svojo stran politične opredelitve.² Po drugi strani pa je res, da preprosto vsaka stvar ne more biti umetnina, ampak bomo zato priredili institucijo temu, da bo le-ta določala, kaj je umetnost. Se bo torej umetnik že pred začetkom ustvarjanja določenega umetniškega dela moral zavedati določil, v okviru katerih bo njegovo delo lahko označeno kot umetnina? V radikalnih političnih sistemih ja, drugače pa nikakor, ampak bo na žalost delo kot umetnina sprejeto na podlagi njegovih značilnosti. Kakorkoli je, moramo na določilo gledati pozitivno, saj bi brez tega vsakdo lahko postavil karkoli na polico ali v galerijo in dejal, da gre za umetnino. Tega pa si menda ne želimo.

ga oziroma, preprosto rečeno, na nek način bo dogovorjeno in privzeto, da so dovolj kompetentni. To je razumljivo, saj brez tega institucionalna teorija umetnosti ne more obstajati. Ob določenih političnih sistemih, kot je npr. totalitarizem, to vlogo prevzame seveda oblast in narekuje, naj se ustvarja v smislu njene koristi.¹ Če smo prej dejali, da sta največja zagovornika teorije umetnosti kot posnemanja, torej funkcionalistične teorije umetnosti, Platon in Aristotel, lahko za največja zagovornika institucionalne teorije štejeemo Arthurja Danta in pa Georgea Dickiea. Slednja sta sicer svoje te-

orije postavila na nasprotna pola, saj se nista najbolj strinjala s pojmom t. i. artworlda, ki ga izumi Dickie in ki pomeni ravno svet umetnikov, kritikov in kuratorjev, pristojnih za določanje umetnin. Vendar se je sporu modro izogniti, saj bi nas pripeljal v obravnavo drugih problemov. Od umetnikov pa nam najprej gotovo pade na pamet Marcel Duchamp, ki je na znamenito razstavo umetniških del v neki galeriji v New Yorku leta 1917 prinesel navadni pisoar in ga postavil ob bok t. i. sprejetim umetninam kot umetnosti enakovreden del. In pisoar je bil sprejet za umetnino ravno na podlagi te-

ga akta, kar pomeni, posplošeno rečeno, da se je Duchamp zavedel krize umetnosti, da torej mora umetnina nujno nekaj posnemati in je v protest tega določil navaden predmet za umetnino in ga v skladu s prepričanjem, da ima predmet, če je dovolj vreden za posnemanje, dovolj dobre značilnosti za samostojno nastopanje, kot umetniško vredna stvar. Skratka pri instituciji je torej pomemben čas nastanka posameznega umetniškega dela. Ampak ob vsem tem se človek vpraša: kje je potem meja oziroma ali mora umetnik kot posameznik delovati v okvirih omejitev?

¹ Različni emblemi pri totalitarnih diktaturah, poudarjanje nacionalnosti z zgodovinskimi motivi.

² Spomnimo se samo fotografij Roberta Mapplethorpa, ki jih ameriške oblasti v letu 1990 skoraj prepovedo razstavljeni v Cincinnati, ker so zbudile šokantnost in so vsebovale preveč razgaljene in kontroverzne akte.

Cassadaga

Saddle Creek, 2007

BRIGHT EYES

Uveljavljena indie folk-rock zasedba Bright Eyes je zaokrožila dosedanja kariero z že šestim albumom, ki je prekaljeno dodelan. V ameriški maniri se nam razgrne zaljubljenost v country folk pejzaže. Graciozna orkestracija podpihuje atmosfero in širino aranžmajske izpoljenih pesmi, ki domišljeno tečejo in se pretakajo ena v drugo. Če bi nam vladal takšen pop, bi bil glasbeni svet lepši in okusnejši.

Lifeline

Virgin/Dallas, 2007

BEN HARPER & THE INNOCENT CRIMINALS

Skupinam se na neprekinjenih turnejah marsikaj spremeni v dolgočasno rutino, v največjega zaviralca navdiha. Soul-rocker Ben Harper je s spremljevalno skupino poskrbel za vitalnost s skladbami, ki so nastale na poti po koncertnih odrih. V tednu dni so brez računalnikov posneli tople, nepretenciozne pesmi brez krinke na obrazu. Njihova srčna tradicionalnost je goli užitek v veselje odprtih ušes.

Klik!

NIKA, 2007

SUPERSOUL CONNECTION

"Hare, hare!" je rdeča nit tega domačega prvenca, navdahnjenega z vzhodnjaško religiozno karmo miru, spoštovanja, odgovornosti, očiščenja. Samoobramba pred potrošniškim pohleptom se pogostokrat spremeni v pridgarske recitale. Predvidljivo podmazanemu križancu breakbeata, trip-hip-hopa in duba z vzhodnimi etno-duhovnimi elementi bi bila v izogib razvlečenosti dobrodošla samokritičnost pri doziranju.

Strup

DK Records, 2007

DEŽURNI KRIVCI

Prleški Dežurni krivci so s tretjo ploščo dobili vse tisto, kar sodi k zreli rockovski skupini. Ostra in silovita moč krasi ta mastno zabeljen kitarški izdelek, ki je pravi biser v aktualni domači rockovski produkciji. Odlično ujet epični dialog med tradicijo hard rocka in novodobnim stoner rockom je začinjen s punkovsko ostrino in postprodukcijскими industrial vložki, ki stopnjujejo mračnost bita.

Kaj se zgodi, če osnovne delce č

ZORAN PETROVIČ

Svetovna premiera predstave Show your face se je zgodila 25. maja 2006 v Independent theatre »Skatuve« Riga v Latvija, medtem ko je slovenska premiera prišla na vrsto že 15. maja 2006 v Stari elektrarni v Ljubljani. Predstava je nastala z združitvijo moči slovenske plesne skupine Betontanc in latvijskih lutkarjev Umka.LV. Režisersko taktirko je vodil eden izvirnejših režiserjev v slovenskem gledališkem prostoru, Matjaž Pograjc, ki je že marsikdaj pozitivno presenetil s svojim pristopom. Morda se bo kdo spomnil odlične, v lanski sezoni tudi na Borštnikovem srečanju nagrajene predstave Fragile, kjer je ekipa Slovenskega mladinskega gledališča na oder postavila nekakšen hibrid med gledališko predstavo in filmsko produkcijo. Istočasno je bilo moč spremljati dogajanje na odru, studijsko postavitve scene in snemalne tehnike ter jih združene spremljali na odru, filmskem platnu in televiziji. Tokrat je Pograjc ustvarjal z naslednjimi igralci-animatorji: Primožem Bezjakom, Dašo Doberšek, Brankom Jordanom, Andris Kalnozols, Marcis Lacis, Katarino Stegnar in Gints Širmelis Širmanis. Pod glasbo so se pod-

pisali Silence in Ugis Vitins, dramaturgija in zgodba je nastajala pod peresom Andris Gauja, za lutke in objekte je skrbela Barbara Stupica, pod koreografijo se je podpisal Branko Potočan, kostumografija je delo Mateja Benedettija, luč je Oblikoval Tomaž Štrucl in ton Jure Vlahovič ter Gregor Zemljič. Letos je skupini Betontanz in latvijskim lutkarjem Umka.LV, ki so skrbeli za lutkovno plat predstave, na Borštnikovo srečanje uspelo uvrstili še nekoliko bolj za Borštnika nenavadno predstavo. Show your face je namreč pravo nasprotje, kar si navadno predstavljamo pod besedno zvezdo „dramsko gledališče“, kjer še vedno kraljuje govorena beseda. Predstava Show your face je to, kar sodobno gledališče še kako potrebuje, je mojstrska mešanica različnih uprizoritvenih umetnosti, ki obenem briše meje med njimi. V predstavi se v celoto zlivajo lutkovna animacija, gib, igra in glasba. Skozi predstavo spremljamo zgodbo posameznika, ki sam po sebi ne bi bil nič posebnega, če ne bi ne imel obraza. Zaradi svoje drugačnosti je žrtev družbe znotraj katere živi. Kmalu postane državni sovražnik številka ena, dežurni krivec, preganjan, nadziran, trpinčen, zapiran, tlaččen odpadnik, nad kate-

razbijemo loveške duše?

rim se znašajo organi oblasti in zgražajo ljudje. Možak postane upornik, ne ukloni se obtožbam, saj niti ne ve čemu bi se naj uklonil. Začaran krog se tako sklene in posledice stopnjujejo.

Protagonista predstave odigra lutka, pravzaprav otroški smučarski pajac, ki oživi v spretnih rokah animatorjev, ki so tekom predstave tudi igralci in gibalci. Možakarja animirajo vsaj trije lutkarji, a je sinhronizacija izjemna, gib pa presenetljivo tekoč in mehak. Nič slabše niso animirani ostali, izrazito stranski liki (npr. vedeževalka, ki napove možakarjevo prihodnost, sojetniki, baletna uvertura v predstavo) in tudi objekti v predstavi (npr. namizne lučke ob možakarjevem zasliševanju). Večino „negativcev“ odigrajo „živi“ igralci, ki se znašajo nad brezobraznim in nad njim izvajajo krutosti, ki jih nad igralcem morda ne bi mogli.

Scena predstave je zreducirana na minimum. Na odru stoji velikanska miza, na kateri zaživijo lutke, za katero stojijo animatorji, po kateri se premikajo igralci in po kateri se gibljejo plesalci. Ne samo, da vsi igralci počnejo vse naštet, še več, ob koncu spremljamo celo animacijo igralke, dekleta, ki se je zaljubilo v moža brez obraza in ta vanjo. Zgod-

bo zaključita v čutnem, zaljubljenem plesu in tako predstavi nadeneta optimistično noto. Luč je nadvse zanimiva in odlično služi predstavi. Poleg klasičnih gledaliških svetlobnih pripomočkov imajo animatorji na nekaterih prizorih svetilke kar na glavi ali pa so predmet animacije kar same, kot smo temu bili priča pri animaciji namiznih svetilk v prizoru policijskega zasliševanja. Predstavo v celostno umetnino zakroži glasbena podlaga. Poslušamo jo skoraj ves čas in to v živo, kar je samo pika na i pričarani iluziji. Sicer pa to niti ne bi smelo biti večje presenečenje ob dejstvu, da jo pred našimi očmi izvajajo Silence in Ugis Vitins. Predstavo Show your face bi priporočal vsem, ki so se pripravljene za uro in dvajset minut potopiti v vrtnec iluzije, ki jo ustvarja odlična zasedba. Verjemite mi, ne bo vam žal.

Marko Samec Pljusk

Litera, 2003,
Maribor

„Lahko tvoje žvižganje sklati zvezde z neba?“ že dolgo ne vem več, kdo to sprašuje. Opravka imamo namreč s Pesnikom, velikim ekstatom in prvoborcem za svobodo. Poezija je v njegovi službi, in ko benti nad zanikrnostjo slehernika, izvaja trojni salto mortale omamljenosti ali se topi v subtilnosti pikantnih ljubezni, se zdi, da to počne nad pulzirajočo gmoto groze. Od tukaj opozorilo ne skačite šest metrov globoko, mladostna in igriva pesem pa se izkaže za tvegan skok čez britev.

Lučka Zorko Karavana

Zveza kulturnih društev,
Edicije revije Separatio,
2006, Murska Sobota

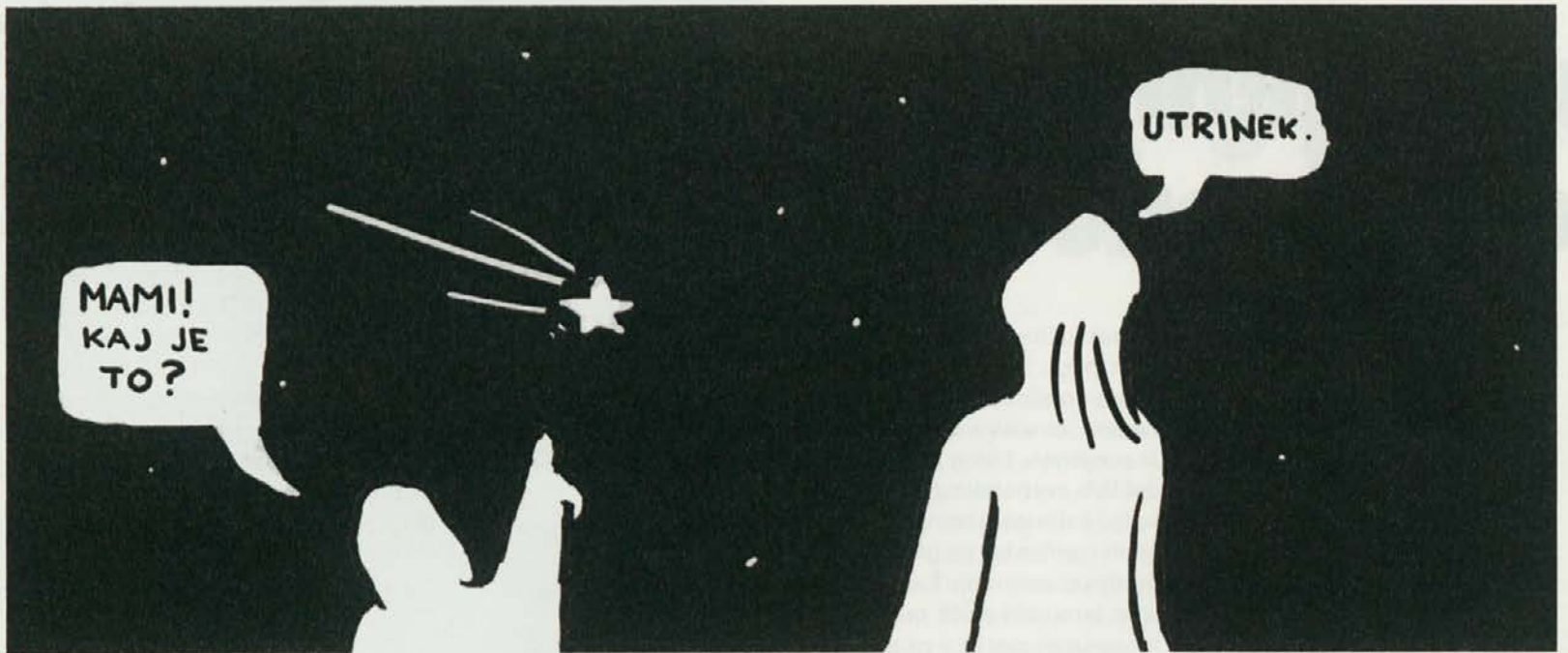
Popotnik pride v Afrike puščavo je zapisal Prešeren v drugem sonetu nesreče, kjer vzide sonce, popotnik pa ugotovi, da je spal med zvermi. Kaj se je zgodilo z njim, ni jasno, še vedno pa obstaja Afrika. In nekje ob robu neznanega kontinenta čaka pripravljena in opremljena karavana. Bralca bo popeljala med divje pokrajine, čudne bestiarije in obskurne rituale. A pozor, to ni turistično potovanje, pogum, vztrajnost in veselje do raziskovanja so nujni. Preživeli pa ... no ja, saj boste videli.

Jan Šmarčan Njej

Litera, 2007,
Maribor

Če bi zapisali, da se v zbirki Njej najde vse, o čemer smo upali, da nam ne bo treba nikdar spregovoriti, bi najbrž malo pretiravali. Kakšna malenkost tudi manjka, a po drugi strani zbirka nima enciklopedičnih pretenzij. Je „zgolj“ avtorski pohod po in onstran meje dopustnega. Pojave, ki jih tukaj srečamo, pa so izpisane s skoraj dokumentaristično jasnostjo. Ta po eni strani stopnjuje srh, po drugi strani pa priskrbi pesmim nekakšno vedrino, značilno za temačni pop.

Lahko pozabite na našo spletno stran,
ampak Mi ne bomo pozabili na Vas.

Mlada, nedolžna, skoraj nedotaknjena,

išče mlade, izkušene, študente novinarje,
multimedijske ustvarjalce in razvijalce spletnih aplikacij,

potentne, polne idej, zanosa,
za občasno ali redno sodelovanje.

Postanite sodelavec spletne Katedre,
kontakt na **katedra-on.net**

katedra
moč besed

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji Strokovna usposabljanja

Športni programi in zdravje Izobraževanje za duhovno rast

Učenje in trg dela Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI
07/49-02-400

www.referenca.eu
info@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice Černelčeva 3 8250 Brežice	Krško CKŽ 36 8270 Krško
--	--------------------------------------

Strežemo izvrstno kavo *illy*.
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480
Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116
Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

P 6710/2, 2007

120700477,6

SKUPNANZ-REGGIO

www.reggio.si